

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

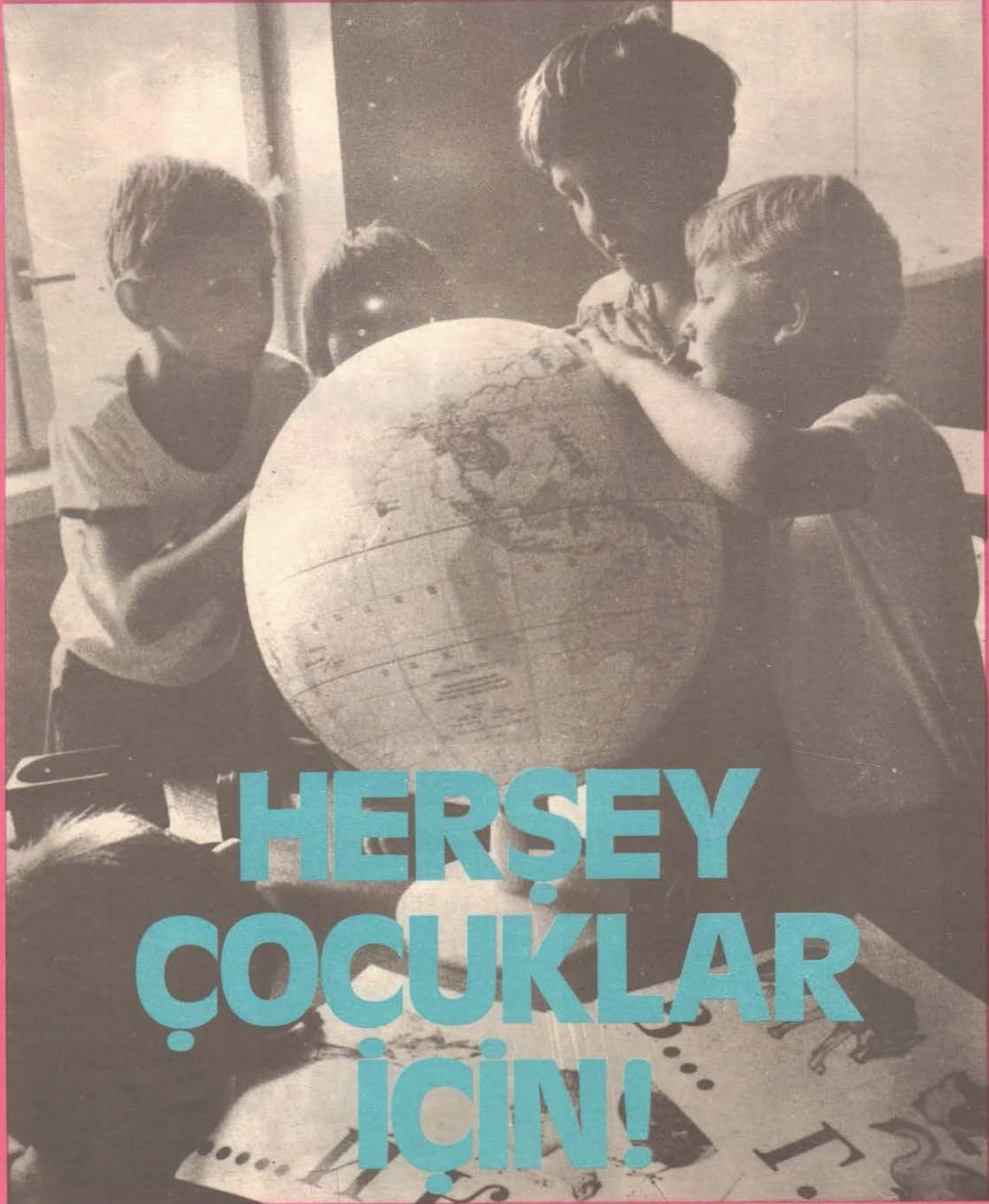
Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

YADIN

AYLIK
SANAT
EDEBİYAT
DERGİSİ
nisan '82
8
100 TL

**HERŞEY
ÇOCUKLAR
İÇİN!**

bu sayı çocuklara

Yazı kurulumuzda Yarın'ın gelecek sayılarını planlarken, Nisan sayısında da bir Çocuk Özel Bölümü hazırlamayı düşünmüştük. Çocukları hemen akla getiren, öncesinden hazırlıkları başlayarak, çocukların yoğun bir biçimde "sorun edileceği" bir ayda, Yarın'ın da kendince bir şeyler yapmaması düşünülemezdi. Bu yüzden, hemen her ay gerçekleşen bir özel bölüm hazırlığı, Nisan için "Çocuk Özel Bölümü" olarak kesinleşmiş oldu. Yaklaşık iki ay önceden ilk girişimler başladı, geçen sayımızın sunuş yazısında bu tasarı okurlara duyuruldu ve Mart ayına girilir girilmez de hazırlıklar en yoğun düzeyine erişti.

Dergimizdeki arkadaşlar bir ay boyunca kimi zaman çocuk tiyatrolarının kulislerinde, kimi zaman bir ilkokulun dersliklerinde, kimi zaman bir müzik topluluğunun konserinde, bir gazete bürosunda, bir müzikholün kulisinde, bir telefon başında görüldüler; ellerinde kalemler, kağıtlar, fotoğraf maki-

neleriyle, Yarın'ın olanakları içinde en iyiyi yapma heyecanı içine girdiler. İstiyorduk ki, çocuklar için hazırladığımız bir özel sayıda yeralan tüm çalışmalar dergimizin kendi çabasının ürünü olsun. Sonunda bunu başardık. Çeviri yazıların yeralmadığı, tüm konuşmaların, anketlerin arkadaşlarımız tarafından yapıldığı, yazıların bilinçli seçimler sonucu ve belirli bir plan içinde istendiği bir Çocuk Özel Sayısı hazırladık sizlere ve çocuklarımıza...

Yazı kurulumuzun ilk düşüncesi, çocuklara ilişkin her türlü sorunu kapsayan, her zaman başucunda bulundurulup akla ilk gelen başvuru kaynaklarından olacak bir sayı çıkartmaktı. Tabii bu düşüncemizin neleri kapsadığı sonradan görüldü! Dergimizin kısıtlı oylumu ile böyle bir çocuk sayısı arasındaki açık kapatılamayacak denliydi. Çok geçmeden, "özel bölüm" tasarısı derginin tüm sayfalarına yayılıp "özel sayı"ya dönüştü. Girişimlerimizin hemen tümünün

olumlu sonuç vermesi kuşkusuz çok sevindiriciydi ama, dergideki arkadaşları da bir telaş sardı. Gelen yazıların ürünlerin dergimizin sayfalarına sığdırılması, ciddi bir soruna dönüşmüştü. Sonunda, çeşitli seçenekler içinde en iyileri ayrıldı ve elimizdeki sayı hazırlandı. Değeri yüzünden değil ama, elimize geç ulaştığı için önemimizdeki sayıya kalan yazılar, ürünler de oldu. Tabii bu arada yazı kurulumdaki arkadaşlarımız da bir "Çocuk Özel Sayısı" hazırlamanın ne demek olduğunu anlamış oldular! Çocuklar için "birşeyler" yapmanın yapaylığını değil, yararlı şeyler yapmanın heyecanını bir ay boyunca yaşadık. Heyecanımız ne ölçüde başarılı bir "Çocuk Özel Sayısı" oluşturdu, biz bu değerlendirmeyi okurlarımıza bırakıyoruz. Tasarladıklarımıza, yapılabilecekleri çok da yaklaşamadık belki ama, yararlı, zaman zaman başvurulması gereken, -belki de en önemlisi- çocuklarımızın bile okuyabileceği bir sayı hazırladığımıza inanıyoruz. Dilerseniz, tüm bunlara da boş verin, gençliğin çocukların elinden tuttuğu, onları sevgiyle kucakladığı bir dergi olarak düşünün elinizdeki bu sayıyı; belki bunca söz yerine geçecek en yalın davranış bu olur...

Çocuklar için yazılarımız dergimizin hemen tüm sayfalarına yayılıyor. Burada hangisini, nasıl tanıtmalı. Üstelik de birkaç sözcükle. Çoğu genç arkadaşlarımızın ürünleri olan bu yazı, konuşma, karikatür ve fotoğraflarla, çocuklara olabildiğince yaklaşmaya çalıştık. Yalnızca büyüklerin değil, çocukların da elinden düşmeyecek bir sayı olsun istedik. Ne ölçüde başardığımız tartışılabilir tabii. Ama ondan da önemlisi, bu çabalarımızın çocuklar için olmasıdır. Yarın'ın ve onun dost okurlarının kıvançlı bu olacaktır. En güzel dünyanın asıl sahibinin çocuklar olduğunu kim akıldan çıkartabilir? Sevgiyle, dostlukla sürekli yeniliklere...

- 3** PABLO NERUDA'DAN ŞİİRLER (Türkçesi: ENVER GÖKÇE) **4** HERŞEY ÇOCUKLAR İÇİN **5** OSMAN S. AROLAT/ Yarına İki Çağrı: Çocuk ve Sanat **6** ZEYNEP KARABEY/ Çocuk Yayınları Üzerine **7** TOKTAMIŞ ATEŞ/ Çocuk ve Siyaset **8** KONSTANTIN PAUSTOVSKI/ Bir Masal **ALİ H. ÇEVİKER/ Şiir** **9** ALİ YÜCE/ Şiir **10** MEHMET İZER/ Çocuklarımıza Okuttuğumuz Kitaplarda Neler Ararız? **ALİ FİRUZ/ Karikatür** **11** ŞÜKRAN KURDAKUL/ Çocukluk Anıları **12** NİLGÜN GÜRKAN/ Çocuk Edebiyatında Toplumsal Gerçeklik **UĞUR ÇAYUŞOĞLU/ Karikatür** **AHMET TELLİ/ Şiir** **13** ÖLKÜ TAMER/ Çocukluk Anıları **14** ŞENEL ERGİN/ Çevre Planlamasında Çocuk Unsuru **BAHAR OCA/ Şiir** **15** MUSTAFA EKMEKÇİ/ Çocukluk Anıları **ABDULLAH ORHAN/ Karikatür** **16** NECATİ YILDIRIM/ Çocuklara Şiirler **TURGUT ÇEVİKER/ Levent Gönenc ile Konuşma** **ATİLA ÖZER/ Karikatür** **18** ERGÜL ÇETİN/ Şiirler **LEVENT GÖNENC/ Karikatürler** **19** MUSTAFA OKAN/ Desen **20** OĞUZ MAKAL/ Çocuk ve Sinema İlişkileri Üzerine Birkaç Söz **21** SERDAR ONGURLAR/ Çocuk Tiyatrosu **YAKUP KARACABAY/ Karikatür** **22** FEYYAZ YÜKSELEN/ Çocuk ve Tiyatro **AST-YAŞAR AKIN ile Konuşma** **23** AÇT-SALİH KALYON ile Konuşma **HARUN YESİL YURT ile Konuşma** **24** MURAT GENÇOSMAN/ ADİLE NAŞİT Divor ki... **ENİS ÖZBANK/ Fotoğraf** **26** SİNA ONUR/ MODERN FOLK ÜÇLÜSÜ ile Konuşma **27** SERDAR CAN/ Eğitim, Anayasa, Sanat, Gençlik... **28** SULE AŞLAN/ Lili Marleen **FÜSUN ÖZTÜRK/ Küçük Adam N'Oldu Sana** **29** YILMAZ ONAY - NURSELİ ÇAMLİBEL - ALTAN ERKEKLİ ile Konuşma **31** ÜMİT KARTOĞLU/ Karikatür **ZAFER TENCERŞEK/ Karikatür** **34** SATRANÇ (Selçuk Alsan - A. Mümtaz İdil) **35** BEYSUN GÖKÇİN/ Koyun... **36**

PABLO NERUDA'DAN ŞİİRLER

Abraham Jesus Brito
(Poete Populaire)

Jesus Brito'dur adı, Jesus Parron, baktır adı
Gözleri ırmak olmuştur
Elleri ise köklerdir

--tam çevrilmemiştir--

San
di
no

Toprağımızda haçlar
Gomüldüğü zaman
Sakatlar profesyonel oldular
Saldırgan dişleriyle dolar
Amerika'nın pastoral gırtlığında
Ülkeyi ısırtmağa geldi.
Panama'yı ağziyla
Kaptı.

Taze toprağı
Köpek dişleriyle doldurdu
Çamurda viski, kan
Kariştı
Giyinik bir başka
Yemin etti:
"Her devrin işbirlikçisi bizimle olsun"
Çelik geldi,
Kanalla bölündü:
"Burda egemenler, burda kullar var"

Nicaragua'ya doğru koştular

Beyaz giysiler giyinmiş olarak indiler
Ateş ve dolarla.
Yerli bir kaptan ortaya çıktı (*)
Dedi:
"Hayır. Ne ödün verilecek size ne de sizin
barınağınız olacak"

Kaptana Cumhurbaşkanlığı portresi vadettiler
Eldivenlerle
Çapraz asılı bir nişan
Ve çok ince vernikli ayakkabılar
Yepyeni.
Sandino çizmelerini çıkarttı,
Titreyen bataklığa daldı,
Özgürlüğün ıslak nişanını sarındı.
Ormanda
Ve kurşun kurşuna

Cevap verdi "uygarlıklılara"

Kuzey Amerika'nın öfkesi
Dille, sözle anlatılamaz oldu
Elçiler dünyaya gösterdiler
Sevgilerini Nicaragua için
Ve uykulu bağirlara
Düzeni yerleştirmek zorunda olduklarını

Sandino haksız ve çağrısız gelmiş olanları arıyordu

Wallstreet kahramanları
Bataklık tarafından
Yutuldular
Bir şimşek onları yıldırım gibi çarpıyordu
Bu iş onları uyandırıyor
Bir yılan gibi tam gece yarısında
Bir ağaca asılmış olarak
Onlar ağır ağır ve mavimsi kanatlılar
Tarafından
Ve dev gibi tırmanan dev gibi bitkilerce
Götürülüyorlardı

Sandino sessizlik içindeydi
Halk meydanı üzerinde Sandino
Her yerdeydi
Kuzey Amerika'lıları öldürecek
İstilacıları cezalandıracak
Çeteleriyle Sandino
Bir orman hayaleti gibi
Dolanan bir ağaçtı.
Ya da uyuyan bir toşbağa
Ya da kayan bir nehir
Orman, ağaç, toşbağa ve akıntı
İntikamcı ölümü aldılar
Ormanın sistemli
Örümcek ağının belirtisini

(1948'de bir Grek çetecisi
Sparta'lı bir asker
Doların paralı askerlerinin
Üzerine saldırdığı ışıktan vazo
Dağdan
Şikago ahtapotunun üstüne
Kurşun yağmurunu hızlandırdığından
bu yana

Nicaragua'lı yiğit Sandino gibi
"Dağların haydutu"
Dediler ona)

Ama, ateş, kan
Ve dolar yıkamayınca
Sandino'nun kalesini
Wallstreet savaşçıları
Barış yaptılar ve çeteyi
Çağırdılar ve kutlamak istediler

Yakın günlerde
Hayının biri karabinasını
Sandino'nun üzerine boşalttı

Somoza'dır adı onun, günümüze
Dek Nicaragua'da egemendir
Aldığı otuz dolarla
Yaşayıp gidiyor işte
Karnı şişmiştir bile

Sandino'nun tarihi bu
Nicaragua'nın kaptanı:
İhanete uğramış topraklarımızın
Ete kemige bürünmüş
Yürek parçalayıcı
Bölünmüş ve hücumu uğramış
Kurban edilmiş ve yağmalanmış

(*) Kaptan: Baş, komutan anlamındadır.

Kendi söyleyecek sözü olmayan, özgün çabalarından çok, kendiliğinden biriken yazı ve ürünlerden oluşan dergiler vardır. Yayımlandığı dönem içinde belki ilgi görüp satılan ama, sanat ve edebiyatımıza, kültür yaşamımıza kalıcı hiçbir şey katmayan bu tür dergilerin ne yazık ki çoğaldığı bir dönem içindeyiz. *Yarın*'ı bu toz bulutu içinden, bu sabun köpüğü dergilerden ayırdeden özelliği, onun sözü olan bir dergi oluşu, yani niteliğidir. Neden bunları anımsatma gereksinimi duyduk? Nisan sayımızı *Çocuk Özel Sayısı* olarak hazırlamaya karar verdiğimiz zaman, *Yarın*'ı yayınlamaya karar veriş nedenlerimiz bir kez daha yakıcı biçiminde karşımıza çıktı da, ondan. Gözlerin *Yarın*'a dikildiği günler günleri kovalayadursun, sekiz ay gibi küçümsenmeyecek bir süreyi yüzakıyla tamamladığımız şu günlerde, başlangıçtaki sorumluluklarımızı bize böylesine çarpıcı biçimde yeniden anımsatan neden, geleceğimiz, her şeyimiz çocuklar için bir şeyler yapmanın sevinciydi. Hazırladığınız bir özel bölümün ardından benzerini yapma telaşında olanlar belki bu kez de çocuklar için "bir şeyler" yapma telaşını yaşıyadursunlar, biz işimize bakacağız...

Çocukların, var oldukları andan başlayarak her şeylerinden sorumlu olmanın, soyut bir söz ötesindeki içeriği nedir? Bu soruya ilk özlü yanıtımız herhalde şu olabilir: Büyüklükler, -çocukların tümüyle dışında olarak- çocukların varlık nedenleri oldukları için, onların geleceklerine ilişkin tüm sorunlardan sorumludurlar. Çocukların önemi işte bu noktada başlar. Evet ama, bu başlangıcı kavramak bu satırlardaki denli, ya da sanıldığı denli kolay değil. Çocukların önemi üstüne bir çırpıda ağzımızdan yuvarlanıveren bir yığın iri söz arasında bulunamaz çocukların önemi.

Çocukların eğitimi ve yetiştirilmesi, geleceği kazanma savaşımızın yoğunlaşmış bir biçimidir. Tek doğru humanizm, çocuklarda geleceği bu anlayışla görebilen humanizmdir. Şu noktayı görmek zorundayız: Çocuklar, geleceğe, bizim bugün belki de kestiremediğimiz başka yollardan ve başka biçimlerde uzanacaklardır. Bu yolun ilk taşlarını biz döşeyeceğiz. Döşeyeceğimiz taşlar, çocukları her türlü olumsuz etkiden anılmış, özgür ve çok yönlü bir gelişme yoluna sokmalıdır. Bunun için yaratılabilecek tüm olanakların seferber edilmesi, bizim humanist kavrayışımızın temelini

oluşturur.

Anne ve babaların, eğitimcilerin çocuklara yaklaşımı, pedagojik, bilimsel bir içeriğe sahip olmalıdır. Pedagojik bir yaklaşım ise, çocuğu, eğitim, öğretim, oyun, kişilik oluşumu, beslenme vb. tüm yönleriyle gözönünde tutmayı gerektirir. Bireylerin çok yönlü gelişmelerini toplumsal bir sorun olarak benimsemişimizde, insanal sorunların çözümü kolaylaşacaktır. Üstelik, daha da önemli olarak, bu gelişme çocukluğun erken yaşlarında başlar. Pedagojik yaklaşımın başarısı, bu gelişmeyi hem ayrı, hem de tümü ile görebilmektedir.

Çocuk, dünyaya geldikten sonra, yaşamın edilgin bir parçası (aslında parçası da olamayacaktır) olarak insanlaşamaz. Onun bir çocuk olarak dünyayı kavrayışı, oluşumu işitme, görme, dokunmaya, tadmaya, konuşmaya başladıkça gerçekleşebilir. Bu sürecin her anı bizim yardımımızı gerektirir. Çocuğun tüm bu yetilerinin gelişmesi için onu sevgiyle bir parçamıza dönüştürmeliyiz. "El bebek gül bebek" gösterilerinin çocuk sevgisiyle pek bir ilintisi olmadığından söz etmeye ne gerek var. Bu tür davranışlar aslında sevgisizliğin göstergeleri değil midir? Çocukları yaşamın dışına düşürecek, onları tembelleğe koşullandıracak davranışlardan kaçınmak gerekir. Tam tersine, daha çok erken yaşlarda, çocuklara ortaklaşa davranıp yaşamayı öğretmeliyiz. Ortaklaşa yaşamının ilk dersleri, kendi işlerinden yapabileceklerinin tümünü ve bazı ev işlerini vermektir. Çocuklara oyuncaklarını, giyeceklerini, ders araçlarını korumayı, yataklarını düzeltmeyi, sofrayı kaldırmayı, bulaşığa yardımcı olmayı, küçük alışverişleri yapmayı öğretmekten kaçınmamalıyız. Bu küçük derslerin çocuğun kişilik oluşumunda sınırsız yararları olacaktır.

Çocukların üretici kişiliklerinin oluşumunun başlangıcı da buradadır. *Üretici kişilik* ancak böylece soyut bir söz olmaktan çıkacak; çocuk, ancak böylelikle bir şeyler yarattığının, yararlı işlerle yaşama katıldığının, başkalarına yaklaştığının bilincine varacaktır. Çocuğun kendi sorunlarını çözmeyi öğrenmesi, kolayca tutsağı olabileceği anne, baba, devlet vb. otoritesinden bağımsızlaşmasının da güvencesidir. Peki bizler için çocuklara bu denli açık ve doğru yaklaşabilmenin çıkış noktası nedir? Denebilir ki, bunu bir tek çıkış noktası vardır: çocuğu insan olarak algılamak (büyük adam olarak değil; salt çocuk olarak da değil).

Çocuklar birer insan olarak yetişirken, insan etkinliğinin sonsuz gücünü de kavrayacaklardır. Onlara, doğayı ve aynı doğayı değiştirebilecek bir güç olarak insan etkinliği gösterilmelidir. İnsan etkinliğinin sınırı yoktur. Çocuğa işte bu etkinliğin sonsuzluğunu, geleceği düşünmeyi öğretilmelidir. Yaşadığımız anın bilimsel verilerine dayanan öyküler, masallar bu öğretimin yararlı araçlarıdır. Onların körpe beyinlerini yalnızca "kitabî" bilgilerle, sayılarla doldurmaya hakkımız yoktur. Kaldı ki eğitim ve öğretimi yalnızca bunlarla sınırlı tutmak, hâlâ yaşanılan bir yanlış olarak önümüzde değil mi? Oysa çocuğun ufkunu engin kılacak olan, *tasarımlama, düş gücü ve öngörüdür.*

Gelecek düşüncesi, geçmişi çocuklara bir "tarih" olarak göstermemeyi gerektirir. İlk çocukların geçmişte kalanlara özenmeyecek bir eğitimle yetiştirilmelerini önemsemeliyiz. Buna yolaçmamak için de, geçmişte kalan herşeyi onlara kavratmak zorundayız. Bu, tarih öğrenimi değildir. Öykülerle, masallarla, şarkılarla, en sıcak biçimler içinde insanlığın geçmişi üstüne bilgileri çocuklara kavratılabilir. İnsanlığın kültür değerlerinin nasıl yaratıldığının çocukları da ilgilendirdiğini unutmamalıyız. Gelecek ise, barışın, yalnızca barışın sonucudur. Barış çocuklar için olduğu gibi, çocuklara barışın ne denli yaşamsal olduğu da anlatılmalıdır. Çocuklar, savaşın yolaçtığı felâketleri en yakın örnekleriyle öğrenmelidirler.

Çocuğun bu biçimde yetiştirilmesi, onu çevresinden, toplumundan sorumlu bir birey durumuna getirecektir. Tüketimin bilincine varan çocuklar, sağlıklı bir geleceğin habercisidir. Sağlıklı bir gelecek, evet ama, bunca karamsar bir tablo önünde geleceği kendimize, hele çocuklara nasıl ışıklı gösterebiliriz? İşsizliğin, pahalılığın korkunç boyutları içinde, çocukları nasıl sağlıklı yetiştirebiliriz? Öğrenimintürü engelleri ve olumsuz yanları içinde, çocuklar nasıl toplumsal kişiliklerini kazanabilirler? Koşullandırma araçlarının saldırısının çocuklarımızın yeteneklerini köreltmesinin, ilgilerini saptırmasının, kültürel gelişmelerini engellemesinin önüne nasıl geçebiliriz? Tüm bu olumsuzluklar içinde, özgür, eğitilmiş, sağlıklı kişilikli yepyeni bir nesil nasıl kazanılabilir?..

Pek çoğumuz, bu soruların en "gerçekçi" yanıtı olarak, çocuk sahibi olmaktan kaçınmayı görüyor. Böyle

bir çözüme gerçekten inanmak ne büyük yanlış! Bu yanlış, çocukların varlık nedenleri olan büyükler için eğitilmemiş kişiliğin, sorumluluktan kaçışın, bugünden korkunun, gelecekte umutsuzluğun ta kendisi değil midir? Çocuklar dünyaya gelecekler, en büyük özveriler —koşullar ne olursa olsun— onlar için yapılacak, ayrıcalıklı tek sınıf olmanın gerektirdiği her türlü olanak onlar için hazırlanacaktır. Yaşamı ve geleceği kazanmak için savaşımı anlamlı kılan budur. Bu yüzden çocuklar için koşulların düzeltilmesini geleceğin değil, bugünün bir sorunu olarak görmeliyiz. Koşulların düzeltilmesi için talepler öne sürerek, bu talepleri gerçekliğe dönüştürerek:

- Okul öncesi eğitim ve yetiştirme kurumları, devlet tarafından yurt çapında kurulmalıdır.
- Devlet kuruluşlarında, çalışanların yoğun olarak bulunduğu işyerlerinde, semtlerde kreş ve anaokulları açılarak, çocukların okul öncesi ruh ve beden sağlığı geliştirilmelidir.
- Ana sağlık ocakları yurt çapında yaygınlaştırılmalı, çocukların kontrol ve aşıları buralarda yapılmalı, tüm sağlık harcamaları devlet tarafından karşılanmalıdır.
- Her semtte çocukların özgürce oynayabilecekleri, yeteneklerini geliştirebilecekleri parklar açılmalıdır.
- Çalışanlara yapılan çocuk yardımları günün koşullarına göre artırılmalıdır.
- Çocukların beden ve ruh sağlığını bozucu işlerde çalışmaları yasaklanmalıdır.
- Çocukları sertliğe yöneltip kişiliklerini bozacak oyuncakların (silah vb.) satılması yasaklanmalıdır.
- Kimsesiz çocuklar için devlet tarafından açılan yurtlar çoğaltılmalı, gelecekleri güvence altına alınmalıdır.
- Devlet tarafından çocuk sinema ve tiyatroları kurulmalıdır.
- İlk ve orta öğrenim zorunlu olmalı, tüm öğrenim harcamaları devlet tarafından karşılanmalıdır.
- Eğitim dinsel etkilerden arındırılmalıdır.
- Okullarda beslenme saatlerinde çocuklara süt tozu değil, süt verilmelidir.
- Tüm ilkökul çocukları için ücretsiz tatil kampları kurulmalıdır.
- Eğitim başka uluslara düşmanlık aşılayıcı, savaş kışkırtıcı, ırkçı öğelerden arındırılmalıdır.
- Eğitim sisteminin köktenci bir değişikliğe uğratılarak, çocukları yarı atına dönüştüren kolej, Anadolu liseleri vb. sınıfları kaldırılmalıdır.
- Öğretmenlere, iyi birer eğitici olmalarının vazgeçilmez bir koşulu olarak, her türlü sosyal haklarını koruyabilecekleri özgür sendikalaşma hakkı tanınmalıdır.

Yarına İki Çağrı: ÇOCUK VE SANAT Osman S. Arolat

Çocuk ve sanat insanlar için yarına iki ayrı çağrıdır. Hem sanatın çağlardan bu yana güzellikleri örerek, damıtarak ulaştığı noktada bu çağrı vardır; hem de çocukların dünyaya yeni açılan acemi, ama sorularla güzelliği arayan yaratıcılıklarında bu çağrı yer alır.

Çocukla sanatı içiçe sunmak, içiçe yaşatmak ise, yarına biraz daha güvence, biraz daha yaratıcılıkla bakmaktır...

Çeşitli dönemlerde tartışılmıştır ve günümüzde de tartışılmaktadır. Kimileri için "çocuklar için sanat yapmak" elin tersiyle hemen itiliverip bırakılması gereken bir iştir. Az bilene, anlamaza yönelmektir. Kimilerine göre ise, çocuklara sanat yaptırmak acemiye, az bileni abartmaktır. Ressam Balaban, çocuk ve deli resmini aynı kefeye koyar yargılamak, kendince bir benzetmeyle arda iter bunları. Çocuk resmini, deli resmini resim sayanlara bir çocuğun ya da delinin sürdüğü otomobile binip binemeyeceklerini sorar.

İşe bu yanlışla bakmak, çocukların uğraş alanlarında onların o dalın ustalalarıyla kıyaslanması sonucunu getirir. O dalın eğitim görmüşleriyle aynı yarışa sokulması anlamındadır. Oysa, çocuk bir sanatla uğraşırken, çok yönlü bir yaratıcılık içindedir. Kurallara sığmaz bir biçimcidir. Bir sağnağın ardındaki su birikintileri gibi nereye, nasıl akacağı belli değildir. Yıllardır akan bir derenin yatağına sahip değildir. Ama onun hem bir doğal güzelliği vardır, hem de yeni açtığı yollar. Onun için, ne el ardiyla itilmelidir, ne de oldu bittiye getirip, o dalın gerektirdiği eğitim dışında bırakılmalıdır. Ama onun yaratıcı, yeni renkler, yeni tadlar, yeni sesler peşinde koşan biri olduğu da unutulmamalı, dünyanın kalıplarına aynen dökülmeye çalışılmamalıdır. Çocuk yarının müdecisidir...

Bir de çocuk için yazmış olmayı ellerinin tersiyle hemen itiverenler vardır. Çocuğa yazmayı, az bilene yazmak olarak alıp böyle isimlendirilmekten korkarlar. Oysa Dağlarca'nın "Çocuk ve Allah"ı da, Jules Verne'in "Denizaltında 20 Bin Fersah"ı da, Saint Exupery'nin "Küçük Prensi" de çocuklar için yazıldığı, onlara yöneldiği halde, elin tersiyle itilemeyecek yapıtlardır.

Çocuk, yarını yaşayacak insan olarak, yarının biçimlerini, yarının güzelliklerini aramaktadır. Çocukların sanatında bunu ararken, çocuklara sanat yapanların, ya da yapıtları çocukları da kapsayanların acemi değil, kalıcı olduklarını kabul etmek gerekir. Yarına yönelmek, yarını kuracak olanlarla bağlantı içinde olmak, yarını biçimlendirmeye ortak olmaktan başka bir anlam taşımaz. Doğrusu belirgin öge yarını daha güzel, daha yaşanılır kılmada çocukların ortağı olmak anlamındadır.

Çocuk ve sanatı içiçe görmek, çocuk ve sanat ikilisi arasında köprü kurmak, bunu yaparken hem çocuk sanatının yaratıcılığını, hem de çocuklarca anlaşılır sanatı yapmaktan korkmamak gerekir.

Çocuk ve sanat sözcükleri yanyana getirilmenin, yanyana yazılmanın dışında ele alınıp işlenmelidir. Yarının güzellikleri, sanatın kalıcılığı bu ikili arasında kurulacak köprünün gücüne bağlıdır.

ÇOCUK YAYINLARI ÜZERİNE Zeynep Karabey

Ağaçlara da Yazık, çocuklara da...

Su hoş ülkemizde çocuklar için çıkarılan sürekli yayınları, ya da sürekli yayınlar içinde çocuklara ayrılan köşeleri, sayfaları genel yayın politikamızın dışında düşünmek olanaksız geliyor bana. Nasıl edebiyat, sanat dergilerinde amatör ruh, yerini örgütlenmiş bir profesyonelliğe bıraktıysa, nasıl artık kimsecikler içlerinden gelen dürtüyle dergi gazete çıkaramıyor, tek dürtü para oluyorsa, çocuk yayınları da bu genel görüntünün içinde bir yer kaplıyor.

İyi olduğu için çok satan değil, çok sattığı için iyi olduğunu bağıra çağıra söyleyen yayınlar önemli şimdi. Çok satmanın ilk gereklerinden biri de reklam yapmak. Tanıtımı yapılmayan bir derginin yüz bin tirajın üzerine çıkabileceğini sanmıyorsunuz, değil mi? O zaman, Türkiye'mizin en çok satan çocuk dergileri yüzbinlerin üzerinde sattıklarını söylüyorlarsa, ardında tanıtım var elbette.

Çocuklar için çıkan sürekli yayınların sakat görünen ilk özelliği bu. Kısaca "şişirilmeleri." Reklam gücüyle bir yayının nasıl şişirileceğini, ardından da nasıl puf diye söndüğünü çok yakın geçmişte birkaç kez yaşadık. Ama çocuk dergileri diğerlerinden ayrıcalıklı. Puf diye sönmüyorlar. Çok da şişirilmiyorlar ama, şişirilseler de sönmeleri pek olası değil. Çünkü aç bir piyasaya çıkıyorlar. Kaç tane çocuk dergisi var? Bir elin parmaklarını ancak sayabilirsiniz. Kaç tane dergi okuyabilecek çocuk olduğunu tahmin etmeye çalışırsanız, böyle bir piyasası olan derginin tanıtım gücüyle yüzbin tirajı aşabile-

ceği son derece mantıklı bir olasılık.

Böylece yerleştikleri piyasada neler yapıyor bu dergiler?

Aynı bakışla, dergilerin yaptıklarındaki sakatlıkları saptamak için biraz çocukları düşünmeliyiz. Ak bir kağıt gibi boş, temiz bir düşünme gücü, tanımak, bilmek isteği içinde küçük insan-cıklar. Ne verseniz okuyorlar desek yanlış olmaz. Onlara bu meraklarını doyurmak için verilenleri de kısaca şöyle tanımlayabiliriz: Ele ne geçerse, hazırda ne varsa, hiçbir çaba, hiçbir özel çalışma gösterilmeden veriliyor. Tabii burada devreye ithal malı kültür giriyor. Çünkü dünya piyasaları, çocukların ne denli aç olduklarını bilerek, çocuk yayınlarının ne denli büyük tirajlara ulaşabildiklerini kavramış olarak, hızlı bir üretim içindedirler. Tıkkır tıkkır çizgi romanlar üretilir, onbinlerce kopya olarak çoğaltılıp salgın hastalık gibi yayılırlar. Telif hakları ajansları aracılığıyla dört bir yanına dağılırlar dünyanın. Peynir ekmek gibi de satılırlar. Çünkü bir yayın organı için özgün bir çizgi hazırlamak vakit alır, sırasında risklidir. Tekniği de bu dağıtılan malzeme kadar gelişmiş olmayabilir. Oysa pırıl pırıl geliyor, bir dergi yöneticisinin önüne bu malzeme. Bir çeviri, tamam, yayına hazırlanıyor.

İşte devreye ithal malı kültür girdi mi, çocuk dergileri bir istila karşısında kalıyor. Çizgi romanı yabancı, sürekli dizileri yabancı, kısa bilgileri yabancı, kapak resimleri, hatta ansiklopedileri yabancı.

Yerli çizerler, yazarlar, araştırmacılar yok mu? Var. Ama kimse onlardan "çocuklar için birşeyler yapmasını" istemiyor. Yerli malzeme toplu tüketime sunmadığından kendini, maliyetindeki fazlalık işine gelmiyor yayıncıların. O tek tip kültürü dünya çocuklarına yaymakla milyonlar kazanan Avrupalı, Amerikalı yayın grupları, şirketler, baştan engelli-

yorlar, ülkelerde yerli malzemenin üretilmesini. O yüzden de çocuklar belirli bir yaşa kadar her ülkede aynı şeyleri tanıyorlar. Bu sayededir ki, bugün Miki Fare'nin ünü Reagan'dan fazladır. Ret Kit'e duyulan saygı ve sevginin boyutlarını Mitterand bilseydi oldukça üzüldü. Belki de biliyor ve üzüyor da. Barbarella, İngiltere Kraliçesinden çok daha fazla hayranlık duyulan bir kişi. İster Patagonya'da olsun, ister İngiltere'de, isterse de Lübnan'da... Bu hep böyle, çocuklar düzeyinde.

Bu tek tip kültürü biz de çocuk dergilerimizin başta ediyorduk. Yani ne yapıyoruz, bir dünya vatandaşları gibi yetiştiriyoruz çocuklarımızı, sonra da Türkiye'de yaşamak durumunda olduklarını anımsatıyoruz. Tek tip kültürün koşulladığı bireyler yetiştiriyoruz toplumumuza. Gönüllerine serüven tohumları ekiyoruz, acımasız bir insaflığın tüm özellikleriyle donatıyoruz onları, her insanın doğuştan tüm yetkilere, yeteneklere sahip olabileceği gibi yalanlar sıralıyoruz onlara. Olağanüstü makinelerle yapılabilecek şeylerin listesini koyuyoruz önlerine. Düşlerinde yataklarla dolaştırıyoruz, füzelerle koyuyoruz, hiçbir hazırlık yapmadan, dünyayı maymun insanların saldırısından korumaları için onları uzaya gönderiyoruz.

Bu tek tip kültürün verilmesiyle besleyerek çocuklarımızı, kendi toplumlarıyla yabancılaşmaları için elimizden geleni yapıyoruz. Dergiyle, gazeteyle, televizyonla...

Bu olayın benim gözümde yarattığı manzara şu: Ormanlardan ağaçlar kesiyoruz, yontuyoruz ağaçları, fabrikalardaki kocaman makinelerle sokuyor kağıt haline getiriyoruz. Sonra doğadan aldığımız bu malzemenin üzerine aynı renk birşey sıvayıp sürüyoruz piyasaya.

Hep aynı sonuca varıyoruz: Ağaçlara da yazık, çocuklara da.

"Çocukların sağlıklı olabilmeleri için her şeyden önce çocukluklarını, çocuk gibi yaşamaları gerekir."

Çocuk ve Siyaset

Toktamış Ateş

Siyaset sözcüğü Arapça bir sözcüktür ve kökeni "terbiye etmek", özellikle "at terbiye etmek" anlamına gelir. Zaten Türkçemizde at bakıcısı ve terbiyecisi anlamında kullanılmakta olan "seyis" sözcüğü ile "siyaset" sözcüğü aynı kökten kaynaklanmaktadır.

Siyaset sözcüğünün köken olarak "terbiye etmek"ten kaynaklanmasına karşın, gerek dünkü, gerek bugünkü dilimizde çok farklı anlamlarda kullanıldığını görüyoruz. Osmanlı'da "siyaset", idam cezası anlamında kullanılırdı. Günümüz Türkçesinde ise; dengelemek, ikiyüzlü davranmak, kurnazlık etmek vb. gibisinden çok değişik anlamlarda kullanılabilmektedir.

Biz burada, elbette bu çok farklı kullanımların çerçevesinde düşünmek durumunda olmayacağız. Bunun yerine hem yönetmek isteyen, hem de yönetilmek durumunda olanı kapsayan bir tanım vermek istiyoruz. Bu tanıma göre siyaset; "değişik güçler arasında denge sağlayarak varlığını sürdürme ve sorunlarını çözme çabası"dır.

Bu tanım çerçevesinde de ele alsak; konuyu çocuk açısından düşündüğümüz zaman, yaşamın henüz ilk aşamalarında, bebekliği sırasında bile "siyasetle" karşı karşıya; ya da içiçe bulunduğunu görürüz. Açlığını, susuzluğunu, ağrısını açıklayamayan bir bebeğin, bu duygularını acı feryatlarla açıklamaması ne denli siyasetse; uyandığı zaman yanibaşında annesini bulduğunda gülmesi de o ölçüde siyasettir.

Bebeklikten çıkıp, eğitim aşamasına gelen çocuk, daha okul sırasına oturduğu anda; siyasetin değişik türleriyle karşı karşıya gelecektir. Sınıf müessesinin seçimi de siyasetin bir parçası sayılabilir, ev ödevini yapamayan öğrencinin öğretmenine anlattığı gerekçeler de...

Ancak biz bu yazımızda bu tür psikolojik çözümlemelere girmek niyetinde değiliz. Bizim vurgulamak isteyeceğimiz, kimi siyasal olayları çocukların nasıl algıladığı ve bu algılamaların daha ileri yaşlarda ne gibi düşüncelere yol açabileceğidir.

Fahir İz, Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığında şunları yazıyor: (1982, s.980)

"Soğuk bir kış sabahı Taş Mektep'te sınıfa dolduk, öğretmenimizi bekliyoruz. Hiç gecikmezdi. Soba da yanmamış. Paltolarımızı çıkarmadık. Sınıf karmakarışık oldu. Herkes yüksek sesle birşeyler söylüyordu. Derken öğretmen hızla içeri girdi. Bizi o halde gördü. Her zaman ki gibi kızıp bağırmadı. 'Çocuklar' dedi, 'Bugün Mustafa Kemal Paşa Sivas'tan geliyor. Bütün okul karşılayacak, hazırlanın.' Zaten hazırдық. Yüzlerce çocuk, heyecan içinde yola çıktık. Başımızda müdürümüz, öğretmenlerimiz. Mahir ağabeyim de öğretmenler arasında idi. Öteki iki ağabeyim yukarı sınıftaki öğrencilerle yürüyorlardı.

"Dikmen sırtlarında büyük bir kalabalık gördük. İçlerinde efeler de vardı. Başka okullar da gelmişti. Bize yerimizi gösterdiler, beklemeye başladık. Hava çok soğuktu. Belki beş, altı saat bekledik. Birşey yeme-

miştik. Ama heyecandan, ne açlığı duyuyorduk, ne de soğuğu.

"Birden kalabalık dalgalandı. Bir takım sesler, uğultular duyuldu. 'Geliyor, geliyor!' diye bağışanlar oldu. Derken bir açık otomobil gördük. Yavaş yavaş ilerliyordu. Otomobil durunca karşılayanlar önümüzü kapattı. Bir süre birşey göremedik. Sonra Mustafa Kemal Paşa çevresindekilerle yürüyerek önümüzden geçti. Herkesi selamlıyordu, yanında uzun boylu bir adam vardı. Bizkendimizden geçmiştik. Var gücümüzle 'Mustafa Kemal Paşa çok yaşa' diye bağırımdan sesimiz kısıldı. Karşılama bitince Taş Mektep'e döndük.."

Sayın İz'in biraz da öğünerek verdiği bu karşılama töreninin benzerlerinin bizim kuşakta da çok örneği vardır. Ancak yazıktır ki; bizim kuşak bunları pek öğünerek anımsamamaktadır. Ellili yıllarda bizler ilkokulda iken, herhangi bir yabancı devlet başkanı geldiği zaman "karşılayıcı" çıkardık. Örneğin Yunan Kralı ve Kraliçesi geldiği zaman bizi, daha doğrusu bizim okulu, Laleli ile Beyazıt arasına dizmişler, ellerimize Türk ve Yunan bayrakları vermişlerdi. Laleli'den üstü açık arabalarda ağır ağır geçerlerken sevgi(!) gösterilerinden, yer yerinden oynamıştı. Sonra aradan kısa bir süre geçip de o günkü algılamamla "Yunanistan'ın en büyük düşmanımız" olduğunu öğrenince, bu işin nedenini bir türlü anlayamamıştım. Sonra yüz binlerce insanın bir ağızdan nefretlerini kustukları "Kıbrıs Mitinglerinde" de, gene okul olarak yer almıştık.

Adnan Menderes Londra yakınların-

da bir uçak kazası geçirip kurtulduktan sonra İstanbul'a geldiğinde de buna benzer bir karşılama yapılmıştı. Gene ilkokullar caddelere dizilmiş, sevgi gösterileri yaptırılmıştı.

Fakat o zamanların muhalefet lideri İsmet İnönü, bir seçim gezisi sırasında hırpalandıktan sonra İstanbul'a döndüğünde, bu kez onu karşılamak isteyenler dağıtılmıştı. Çocuktan yeni çıkmaya başladığımız çağa denk düşen o gün, bir arkadaşımın birlikte Topkapı yakınlarında caddeyi gören bir parkta oturmuşuk. Hemen yanımıza yaklaşan bir polis orada oturmanın yasak olduğunu ve kalkmamızı bildirdi. Bunun nedenini soran arkadaşımın aldığı yanıt ağır bir küfür ve havaya kalcan bir cop oldu.

Oysa ki çocuktuk. Kafamızda hiçbir şey yerli yerine oturmamıştı. Kimin kim olduğunu, kimden yana olduğunu, kime karşı olduğunu, kısaca hiçbir şey bilmiyorduk. Daha çok uzun süre de bilemeyecektik.

Hele günümüzün çocukları.. Acaba çocukluklarını yaşayabiliyorlar mı? Siyasetçiler yaşıyorlar mı çocuklara çocukluklarını? Her devletin yeni yetişen kuşaklarına resmi ideolojisini vermesi doğaldır, ancak acaba biz bu konuda biraz abartmıyor muyuz? Acaba resmi ideoloji ile belirli yöndeki grup tercihleri birbirine karıştırılmıyor mu?

Sağlıklı bir toplum, ancak sağlıklı çocuklar yetiştirilmesiyle oluşur. Çocukların sağlıklı olabilmeleri için de, her şeyden önce çocukluklarını, çocuk gibi yaşamaları gerekir. ◆

Masalımızın yazarı Konstantin Paustovski, Sovyet edebiyatının en değerli adlarından biridir. 1892 yılında Moskova'da doğdu ve 50 yılı aşkın bir yazarlık yaşamından sonra 1968 yılında öldü. Ailesi sanata eğilimli kişilerden oluşuyordu. 19 yaşında ilk kısa öyküsünü yazdı ve bu öykü Ogn

adlı edebiyat dergisinde yayımlandı. Birinci Dünya Savaşında cephede bulundu, uzun yıllar gazetecilik yaptı. İkinci Dünya Savaşı'nda savaş muhabiri olarak çalıştı. Paustovski, kendi deyimiyle, "her zaman yarattığı karakterlerin en iyi yönlerini bulmaya" çalıştı.

Pyostr Terentyev cepheye gidiyordu. Oğlu küçük Stepa babasına yanında götürmesi için birşey vermek istedi. Ne vereceğine karar veremiyordu. Sonunda bahçede yakaladığı bir böceği kibrit kutusunun içine koyup verdi babasına. Önce böcek kızgındı. Kutunun sağına, soluna çarptı, her yeri tırmaladı. Kutudan çıkmak istiyordu. Stepa onu kaçabilmesi için yakalamamıştı. Kutuya yaprak ve çim koydu, açıklıktan ölmemesi için. Böcek onları yedi. Yine de kızgın kızgın dolaşıp duruyordu kutunun içinde.

Stepa böceğin hava alabilmesi için kutuda küçük bir delik açtı. Böcek hemen delikten bacaklarını uzatmaya çalıştı. Belki de Stepa'yı ısırarak istiyordu kızgınlığından. Stepa parmağını uzaklaştırdı. Sonra böcek öyle bir vızıldamaya başladı ki, Stepa'nın annesi, Akulina rahatsız oldu.

"Vızıltıdan kafam şişti, bırak şu böceği gitsin."

Stepa, saklaması için cephede, babasına işte bu böceği verdi.

Pyostr Terentyev oğlunun hediyesini sevdi. Stepa'nın başını okşadı ve kibrit kutusunu gaz maskesini taşıdığı çantaya koydu.

"Kaybetme onu" dedi Stepa heyecanla.

"Böyle hediyeler kaybedilmez. Onu koruyacağım."

Artık böcek lastik kokusunu mu sevdi, yoksa kaputun yününün ve kara ekmeğin kokusunu mu, neyse, sessizleşti. Pyotr'a cepheye kadar arkadaşlık etti.

Cephede Pyotr'un arkadaşları böceği hayranlıkla karşıladılar. Stepa'nın, babasına uğur getirsin diye verdiğini öğrendiler.

"Şu çocukların aklına şaşılır. Bu böcek çok da kavgacı. Gerçekten, tam böceklerin bölük komanına benziyor."

Böceğin ne kadar yaşayacağını merak ettiler. Nelere gerek duyacaktı başka? Su da içmesi gerekiyordu. Pyotr gülümsedi utanarak ve ona bir hafta yetecek bir başak bulduğunu söyledi arkadaş-

larına. Çok fazla bir şey de istemezdi onun için.

Bir gece Pyotr siperde uyuklarken, kibrit kutusu çantadan kaydı. Böcek kutunun bir ucundaki aralığı zorlayarak yavaşça dışarı çıktı. Antenlerini aşağı yukarı oynattı durdu ve çevreyi dinledi. Uzakta bir yerlerden gökgürültüsü geliyordu ve san bir şimşek çaktı.

Böcek, çevreyi daha iyi görebilmek için, siperin yakınında bir yaban vişnesi çalılığına tırmandı. Böyle bir fırtına daha önce hiç görmemişti. Çok fazla şimşek çakıyordu. Yıldızlar da evde olduğu gibi öyle hareketsiz durmuyorlardı gökyüzünde. Bulutların arkasından bir görünüş bir kayboluyordu ışıkları. Fırtına hiç durmuyordu.

Birtakım garip böcekler ince bir ısıklık sesi çıkararak çabukça uçup geçtiler yanından. Bir tanesi çalılığa öyle bir hızla çarptı ki, kırmızı vişneler döküldü yere. Kumaz yaşlı böcek kendini yere attı, ölmüş gibi uzandı. Hiç kıpırdamadan yattı öyle bir zaman. Öteki garip böcekler gidene dek böyle kalmanın daha iyi olacağı duygusu vardı içinde. Sabah olup güneş doğana dek yattı orada. Sonra tek gözünü açtı ve gökyüzüne bir göz attı. Koyu mavi ve sıcaktı gökyüzü, evdeki gibi değildi. Büyük kuşlar uçuşuyorlardı, uçurtmalar gibi. Hemen ayakları üzerinde doğruldu, bir yaprağın arkasına gizlendi. Bu uçurtmaya benzer şeylerin kendisini kapıvermesinden korkmuştu.

Bu sırada Pyotr, böceği kaybettiğini anlamış, her yerde onu arıyordu.

"Ne oldu?" diye sordu arkadaşlarından biri. Soran arkadaşının yüzü güneşten öyle yanmıştı ki, kapkara olmuştu.

"Allah kahretsin, böceğim kaybolmuş."

"Kaybolmuşsa olmuş. Ne var yani. Bir böcek alt tarafı. Bir askere ne yararı dokunur ki?"

Şifre

Elma dersem de çıkmay
Armut dersem de...

—Ne festivaldi o çocuk yılı
—Sığınak gibi 'revaçtayız', şimdi de...

Ali H. Çeviker

"Yararından değil. Bu böcek bizim evden geldi. Çocuğum verdi onu bana. Bir çeşit uğur gibiy."

"O zaman başka. Ama senin yerinde olsam bulacağımı hiç sanmam. Gitti senin böcek artık. Bulamazsın."

Yaşlı böcek Pyotr'un sesini duydu. Vızıldadı, kanatlarını açtı, uçarak gidip Pyotr'un kaputunun koluna kondu. Pyotr şaşırıp sevinçten, arkadaşları da hayret ettiler.

"Vay, küçük namussuz. Sahibinin sesine amma de geliyor, tıpkı köpek gibi. Böcek olabilir ama, kafalı bir böcek bu."

Bundan sonra artık Pyotr böceği kibrit kutusuna kapatmadı. Gaz maskesi çantasına salıverdi. Diğer arkadaşları onu daha da çok sevdiler. "Şuna bak, amma evcil" diyorlardı.

Bazen dinlenirken, Pyotr böceği salıveriyordu çantadan dışarı. Çalı diplerindeki köklere bakarak, yaprakların tadına bakarak, özgürce geziniyordu. Evdeki yapraklara benzemiyordu. Meşe ağacı değil, çınar ve kavak ağaçları vardı çevrede.

"Böceğim kendi karavanasını kendi buluyor" dedi Pyotr.

Bir akşam havada bir güzellik vardı. Böcek de, çevreye yayılan güzel kokuyu gaz maskesi çantasında anladı. Görmek için dışarıya tırmandı.

Pyotr ve arkadaşları bir salın üzerinde geniş bir ırmağı geçiyorlardı. Güneş altın gibi parlayarak, arkalarında batmak üzereydi. Ormanlık kıyıların üstlerinde kırmızı bacaklı balıkçıl kuşları uçuşuyordu.

"Vistula" dedi askerler ve su içmek için mataralarını ırmağa daldırdılar. Biri de suyla tozlu yüzünü yıkadı.

"Rusya'da Don, Dinyeper ve Bug ırmaklarının suyundan içmiştik daha önce, şimdi ise Polonya'nın Vistula ırmağından içiyoruz suyumuzu. Bu da çok güzel su."

Böcek ırmağın serin havasını soludu, antenlerini oynattı, tekrar çantaya girdi ve uyudu.

Sert bir sallantıyla uyandı. Çanta hop oturup, hop kalkıyordu. Böcek yukarı tırmandı, dışarı baktı. Pyotr bir buğday tarlasında diğer adamlarla beraber koşuyor, hepsi bağıryorlardı. Sabahın ilk ışıkları vuruyordu çevreye ve hepsinin çiğden nemlenmiş miğferleri parlıyordu.

Böcek ilkin çantaya sıkı sıkı tutundu. Sonra uzun zaman tutunamayacağını anladı. Kanatlarını açtı ve Pyotr'un yanında uçmaya başladı. Ona vızıldayarak cesaret veriyordu.

Kirli, yeşil üniformalı bir adam Pyotr'a tüfeğiyle nişan aldı. Böcek uçarak, onun gözüne kondu tam o sırada. Küfür ederek tüfeğini yere atan adam kaçmaya başladı.

Böcek Pyotr'un arkasından uçtu. Bir ara Pyotr yere düştü. "Allah kahretsin, bacağım!" diye bağırdı. Böcek tam o sırada omuzuna konup, asılı duran çantaya girdi. Kirli yeşil üniformalı

Konstantin
Paustovski

Türkçesi:
MEHMET KÖK

adamlar korku içinde geriye doğru kaçıyorlarken, Pyotr'un arkadaşları sevinç içindeydiler.

Pyotr bir ay için askeri hastaneye yattı. Böceğini hastane avlusunda kalan Polonyalı bir çocuğa verdi geçici olarak.

Şansı vardı, Pyotr'un yarası hafifti. Cephedeki birliğine kısa süre sonra katıldı. Artık Almanya'ya girmişlerdi. Savaş çok çetin geçiyordu. Her yer kara duman bulutlarıyla kaplanmıştı, yanıyor. Güneş şaşkınlıkla parıldıyordu. Böcek gürtlülerden sinmiş, sessizce çantada oturuyordu.

Bir sabah, kendine geldi ve çantadan çıktı. Sıcak bir rüzgar dumanları dağıtıyordu güneye doğru.

Gökyüzü koyu mavi, temiz ve açıktı. Herşey çok sessizdi. Böcek bu sessizliğin arasında başının üstünde oynayan bir yaprağın hisirtisini duydu. Tüm yapraklar kıpırdamadan dururken, sanki bu hisirdayan yaprak sevinçli bir haber vermek ister gibiydi diğer yapraklara.

Pyotr toprağa oturmuş, matarasından su içiyordu. Damlalar büyümüş sakallarının arasından, güneşte parlayarak, çenesine doğru süzülüyordu. Hepsini içti ve sevinçle bir kahkaha attı.

"Savaş bitti. Kazandık."

Diğer adamlar da ona yanıt verdiler. "Zafer." Biri ceketinin koluyla gözlerini sildi. "Ama hiç unutmayacağız... Şimdi, toprak bizim ellerimizi özlümle bekliyor. Onu büyük bir bahçeye çevirmeli, özgür ve mutlu yaşamalıyız üzerinde."

Birkaç gün geçtikten sonra Pyotr evine döndü. Akulina neşeyle karşıladı kocasını. Stepa da pek bilmeden nedenini, sevinçle bağırdı.

"Böcek yaşıyor mu hâlâ?" diye sordu.

"Yaşıyor ve benim iyi arkadaşım oldu o. Hiçbir kurşun dokunamadı ona. Eve zafer kazanarak döndü. Artık onu serbest bırakalım, Stepa"

Pyotr böceği çantadan çıkardı, avucuna aldı.

Böcek uzun zaman orada oturdu, antenlerini oynattı, sonra arka ayaklarının üzerinde doğruldu, kanatlarını açtı, veniden kapadı. bir an bakındı ve birden gürlütlü bir vızıltıyla yükseldi havaya. Eve geldiğini anlamıştı. Kuyunun çevresini dolaştı, mutfak bahçesindeki yalağın üzerinden uçtu, çocukların oynadıkları ırmak kıyısına gitti. Çocuklar hem oynuyorlar, hem de mantar arayıp yaban çileği topluyorlardı. Stepa kepini sallayarak uzun süre koştu böceğin arkasından.

"İşte oldu" dedi Pyotr, Stepa dönünce.

"Şimdi böceğimiz arkadaşlarına savaş ve kahramanlıklarını anlatacak. Küçük bir çalının altına toplayacak diğer böcekleri, sağa sola eğilerek hepsini selamlayacak ve öyküsüne başlayacak." Stepa güldü.

"Çocuğa saçma sapan şeyler anlatına, sonra o da inanacak." diye seslendi Stepa'nın annesi kocasına.

"Bırak inansın" diye konuştu Pyotr. "Öyküleri sevenler yalnız çocuklar değildir, askerler de severler."

Yedi
Canlı

Ardına bakmaz şiir
Çirkini ağlatır hep
Güzeli güldürür
Yakar içimizdeki ışıkları
Karanlığı söndürür

Uyuklamaz şiir
Alaca karanlıkta
Saklambaç oynamaz hiç
Sevdamızı uyandırır
İşte iblis işte şeytan
Şiiri kim kandırır

El öpmeyi bilmez şiir
Ötmez kimsenin kapısında
Oturup ağlamaz hiç
Beynimizi güldürür
İşte cadı işte kazan
Şiiri kim döndürür

Yaşlanmaz şiir
Saçları ağarmaz hiç
Giysileri eskimez solmaz
Çamaşırı kirlenmez bizim gibi
Gene de iki günde bir
Üstünü değiştirir
Tazeler kendi kendini

İşte öcü işte hortlak
Şiiri kim korkutur
Her yokuşu çıkar şiir
Hiç tutulmaz dizleri
İşte güzelin geçtiği yollar
İşte gönlümdeki ayak izleri

—Şiir yedi canlı— der bir ozan
Ben derim yetmiş
Görünmüyorsa ortalarda
Öldü sanmayın onu
Belki siz göremiyorsunuz
Belki bir yere gitmiş

Ali Yüce

mumuk

Genç karikatür kuşağımızın değerli adlarından Selçuk Demirel, bir süreden beri yurt dışında çok ilginç çabalar içinde. Selçuk Demirel 1979'dan beri Paris'te yaşıyor, çeşitli Fransız gazete ve dergilerinde çizgiler yayımlıyor. Selçuk Demirel'in en önemli çalışması, belki de çocuklarla ilgili olanıdır. Renkli olarak hazırladığı iki çocuk kitabı çeşitli jillerde yayımlandı, başkaları da sırada. Yaratığı çocuk kahramanının adı Mumuk (Moumouk). Mumuk çok sevimli, küçük bir kız çocuğu. "Duculot" yayınevi tarafından yayımlanan iki kitabın adları ise, "Mumuk Harfieri Seviyor" ve "Mumuk Oyuncaklarla." Ülkemiz çocuklarının henüz tanışma olanağı bulamadığı sevimli Mumuk'u sayfalarımızda tanıtmayı düşündük. Yalnızca birkaç örnekle olsa da.

Bundan yaklaşık iki yıl önce bir şey dikkatimi çekti. Kitapçı vitrinlerinin neredeyse tamamını çocuk kitapları bezemeye başlamıştı. Tezgahlar için de benzer bir durum vardı. Bu gelişim ilgimi çekti. Neden acaba, bir düşünmeli dedim, ancak unutup gittim bir süre sonra.

Yaklaşık bir yıl önce bir olay bana bu düşüncelerimi çağırıştırdı. Tanıdığım bir ailenin çocukları ile birlikte olduğum bir yemekte gelişti olay. Şimdi on yaşlarında olan büyük çocuk yemek için olmadık mızızlıklar yapıyordu. Yemek seçmek gibi, tabağındakileri bitirmemek gibi, yemek sırasında başka şeylerle oyalanmak gibi. Ancak çok önemli bir ayrıntı da vardı masada. Sözüne ettiğim küçük arkadaşımın, yani şimdi on yaşlarında olan çocuğun elinde bir de kitap vardı. Yemek öncesinde de büyük bir şevkle okuduğu kitabı, yemek süresince de elinden bırakmamış, gözden kaçırdığından okumayı sürdürmüştü.

Birden küçük arkadaşımın odası, azımsanamayacak sayıdaki kitapları geldi gözünün önüne. Abartmasız, yukarıda sözünü ettiğim kitapçı vitrinlerini bezeyen kitapların tümü vardı onda ve hemen tamamı okunmuştu. Üstelik küçük arkadaşımın bilimsel bilgilere olan düşkünlüğünü de ayrıca söylemeliyim. Kitaplığında yaşına uyan, biraz aşan bir çok ansiklopedi de yer almaktaydı. Yemeğin giderek tatsızlaşmakta olduğunu göerek bir soru sordum arkadaşşıma, böylece ortalığı

yumuşatmayı deneyecektim. "Sen dünyada açlıktan ölen çocukların varlığını biliyor musun?" Yanıt şaşırtaçak kadar netti. "Evet, galiba yılda şu kadar". Sayıyı sonra araştırdığımı ve Birleşmiş Milletler'in kaynaklarına çok yakın olduğunu şaşkınlıkla gördüğümü anımsıyorum. Öyleyse neydi, bu çocuğu böylesine bilgiler içinde, bunca kitap okumuşken böylesine duyarsız da yapabilen? Ailenin eğitimi olabildi. Arkadaşlarıyla olan ilişkileri etkileyebilirdi. Okulda yeterince titiz durulmayan konular olabildi. Oysa aileyi oldukça yakından tanıdığım için birinci maddeyi pek düşünemiyordum. Diğerlerininse etkilerinin aile içinde kırılmaya çalışıldığını biliyordum. Neydi öyleyse?

Düşüncelerim okuduklarına gitti. Hemen tüm Türkiye'li yazarların çocuk kitaplarını okumuştum. (Ha, hemen tüm Türkiye'li yazarlar mı? dedim. Sonradan da yazının devamında anlatmaya çalışacağım görüşlerimgelişti, birbiri ardına.)

Önce küçük arkadaşımın kitaplarını el attım. Sonra eksikleri kitapçılardan giderdim. Listeler hazırladım, yayınevlerine göre, bunları yazarlarına göre düzenledim. Baktım işin içinden çıkamayacağım, elemeye başladım. İlk bir tarih koyayım önüme dedim. Düşündüm, 1970 yılı sonrası yazılanlar olabildi. Gerekirse çalışma sırasında yeniden gözden geçirirdim bu sınırı. Oysa ki şaşırtıcı bir diğer sonuç bekliyordu beni. Hemen

tamamına yakını bu sınırdan sonra yazılmıştı. Biraz daha bakınca tarihlere, yoğunluğun 1975 sonrasında olduğunu gördüm.

Elemelerimi sürdürüyordum dedim. Çevirileri zaten almamıştım, derleme niteliğinde olan, uyarılama niteliğinde olanları da dışladım çalışmadan. Sonra şiir kitaplarını eledim. Çizgili kitapları, "polisye" kitapları ayırmıştım. Kalanları başladım okumaya. Okudum notlar aldım, küçük arkadaşşımla onun arkadaşlarından kimileriyle konuştum, tartıştım. Yeniden onların anlattıkları biçimde okumaya çalıştım, notlar aldım. Başladım çalışmamı toparlamaya. Ancak giderek bunaldım, kimi zaman utandım. Güneşi bir gelecek bırakmaya çabaladığımız çocuklarımıza alın okuyun diye yazdıklarımıza, bastıklarımıza haklılık kazandıracak bir şeyler arandım bulamadım. Uzunca bir süre nokta koydum çalışmaya.

Sonra, Yarın'ı yöneten arkadaşlarla bir karşılaşmada söz çocuk yayınlarından açıldı. Giderek gelişti. Bu çalışmamdan söz ettim, düşüncelerimi, değerlendirmelerimi anlattım. Nisan ayında çocuk özel sayısı olarak hazırlandıklarını söylediler. Yeniden canlandım. Oturup yazayım dedim, başladım. Ancak çalışmanın ulaştığı boyutun gerisinde bir yazı oldu. Daha ilerisini söylemeye, örneklemeye dilim varmadı. Evet başladım yazmaya.

Biz Çocuklarımıza Okuttuğumuz Kitaplarda Neler Ararız?

Mehmet İzer

Karikatür: ALİ FIRUZ

Bir çocuk kitabı ne için yazılır? Çocuklara satılan kitaplarda neler olmalıdır? Anneler, babalar çocuklarına neden kitap alırlar?

Bu soruların yanıtları çoğunlukla şöyledir: okumayı sevmesi için, boş zamanlarını iyi değerlendirsın istiyoruz, iyi özellikler kapması için...

Sorular artırılabilir, yanıtlar çok daha fazla artırılabilir. Ama özleri bir birine yakındır. Sorularda çocuklara kitap uzatırken bilinçli olup olunmadığı araştırılır, yanıtlarda da hep güzel nedenler sıralanır. Kimse çocuğuna kötü özellikler kazandırmak için kitap aldığını söylemez. Ve dahası, giderek eskinin açışızlı babaları da yokolmaktadır. Tüm babalar çocuklarına kitap almakta, kitap okumalarından hoşnut olmaktadır. (!) Kısaca çocuk kitapları hep iyi özellikleri, güzellikleri vermekle yükümlüdürler.

Gerçekten de kitaplarda hep iyiler övölür, hep kardeşlik duyguları yüceltilir. Konuyla ilgili toplantılarda hep bu yan ayanır. Yazarlar buna ulaşmayı amaçladıklarını anlatırlar. Yayımcılar bu tür dışında kitap tanımadıklarını söylerler. Bunlara karşın ortalığı saran hiç bir değer taşımayan kitapların da kimlerce yazıldığı, kimlerce basıldığı ilginçtir ya, bunu konu dışı bırakmak da şimdilik daha geçerlidir. Öyleyse nedir, çocuk kitaplarında aranacak nitelikler? Öncelikle bu yanıtlanmalıdır.

İçerikte gerçekçi bir yaklaşımla dayanışma, kardeşlik duygularını işlemesi aranır. Barış, dostluğu öne çıkarmaları, savaşa karşı olmaları istenir. Irkçı, faşist yaklaşımların olmaması koşuldur. Sevgi, güzellik duyguları aşılanması istenir. Bunlar en genelde aranan niteliklerdir. Bunların kaba bir gerçekçilikle yapılması, ilettiklerini incelikle, güzellikle iletmeleri önemli bir koşuldur.

GÖRÜNÜŞDE NELER ARARIZ?

Görünüş olarak, seslendiği yaş grubunun kavrama yetilerine uygun özellikte olması başlıca zorunlu özelliktir. Baştan sona büyük bir özenle hazırlanmış olması, içeriğinde aranan niteliklere uygun desenlenmesi istenir. Kapağının güzelliğine çalışılır. Kağıdının 'çamur' gibi olmamasına, baskının pırıl pırıl olmasına uğraşılır. Bunların yanı sıra

dayanıklılık vb. unsurlar da gözetilir.

Kısacası, yetişkinlere hazırlanan kitaplarda da gösterilmesi gereken ancak olmadığında da pek üzerinde durulmayan bir çok özellik çocuk kitaplarında zorunlu koşuldur.

Oysa ki, ülkemizde basılan çocuk kitaplarını kabaca elden geçirmek bile zorunlu koşulların pek çoğundan önemli ödünler verilmiş olduğunu görmemiz için yetmektedir.

Yaygın yayın yapan Cem Yayınlarının Arkadaş Kitapları, Can Yayınlarının Kardeş Kitapları, Altın Yayınların Çocuk Kitapları, Milliyet (Kıbrıs) Yayınları Çocuk Kitapları, Kültür Bakanlığı Yayınlarının Çocuk Dizisi adlı çocuk kitaplarında yapılan incelemeler sonuç olarak ülke koşulları öne sürülerek gerekçe aranacak bir özensizlik göstermektedir.

Kültür Bakanlığı'nın bir kısım kitapları dışında hiçbir yayınevi birinci hamur kağıt kullanmamaktadır. (Buna gerekçe olarak maliyet hesapları getirilecektir) Kültür Bakanlığı'nın kitaplarının birinci okuyuşu aşamayan bir cilt yapısı söz konusudur.

Kitapların çoğunda olmasa bile önemlice bir bölümünde düzelti özensizliği görülmektedir. Bunun yanı sıra Türkçeyi yeterince bilmekten kaynaklanan yanlışlar çok daha önemli boyutlardadır. (Örneğin 'de', 'mi' edatları, 'ki' zamiri doğrusu hangisiydi dedirtecek ölçüde yanlış kullanılmaktadır.)

Baskılarda yeterli özen gösterilmeyebilmekte, kitabın yöneldiği yaşlar gözetilmeksizin harf seçimi yapılmakta. desenlenmiş kimi kitaplarda da kötü baskı sonucu anlaşılmasız resimler ortaya çıkmaktadır.

Tüm bunların çocuk gelişimi üzerinde yadsınamaz etkileri söz konusudur. Özenli, titiz, estetik değerleri önemseyen bir kişiliğin oluşması için yadsınmaz önemleri söz konusudur.

Ancak bunlardan da önemli olanı kitapların içindekilerdir. Yazdıklarıdır. Bölümün girişinde sayılan içerik niteliklere sahip olup olmaması bir kitabın yararlı ya da zararlı olmasını belirleyen temel unsurdur. Gerçekte incelenmesi ve irdelenmesi

si öncelikle gereken yanı da budur.

İÇERİKTE NELER ARARIZ?

Ayrıntılara inmeyen ve sınırlamalar içinde kalan bir araştırma, kendilerini tutucu ve gerici olarak görme-yen yazarlardan (ki öyle olanların çocuk kitabı yazma hakkının olmadığı kanısındayım) elliye aşkın bir ya da daha çok sayıda çocuk kitabı yazdıklarını ortaya koymaktadır. Üstelik bunun girişte belirtilen sınırlar içindeki kitaplar arasında yapılan bir araştırmanın kaba sonucu olduğu da gözlemlenmelidir.

Bu sayı, ilk bakışta olumlu görülebilecek, dahası övünülecek bir sayıdır. Oysa ki bu sayı, gerçekte bir özensizliğin de başlıca kanıtıdır. Özensizliğin belirli nedenleri söz konusudur. Bunlar arasında en acı olanı, bir dönem çocuk kitaplarının, 'yayın piyasasının' en iyi "iş" yapan alanını oluşturması yatmaktadır. En düzenli biçimde kitap basan yayınevlerinin bir kitap için dört bin baskı sayısını başarı saydıkları yıllarda, her basılan kitapta onbin sayısını ilk baskıda bulan çocuk kitapları 'piyasası' yoğun bir ilgiyi de üzerinde toplamıştır.

Acıdır ancak yadsınamayacak bir gerçektir. Konuyla ilgili olarak yapılan bilimsel nitelikte bir toplantıda (Bkz. Çocuk Edebiyatı, Çocuk Kitapları, Cem Yayınları), ilgili yayıncıların söylediklerinin aksine pek çok yan etkiyle de birleşerek "iş" yapan bir "piyasa" oluşturmuş olması, çocuk kitabı yazımını, çevirmesini, basımını çekici biçime getirmiştir. Sonuçta özensiz olduğu tartışma bile gerektirmeyecek nitelikteki kitapların çocuklara sunulmuş olmasıdır. Üstelik de okutacak birşeyler bulmanın sevinçli içinde öğretmenlerce gönüllü biçimde, karşılık gözetilmeksizin tüm yurttan dağıtım, satım yapılarak.

Oysa ki benzer bir özensizlik, yetişkinlere yönelen kitaplar için söz konusu olduğunda onarılmaz yaralara neden olamayabilecekken, hiç dikkat edilmeyen biçimde çocuklara karşı bağışlanamaz bir suç işlemiştir. Onarılması söz konusu mudur, bu ayrı bir tartışmayı getirir ama, en azından şimdiden sonrası için ışık tutucu dersler çıkartılabilir, çıkartılmalıdır.

SORUMLULUĞU KİMLERDE ARARIZ?

Gerçekte büyük bir sorumluluk ortadadır. Bunda yayıncılar, yazarlar, eleştirmenler ve toplumun geleceği için düşünen insanlar sorumluluğu paylaşmaktadırlar. Ağırliklar değişik olabilir, ancak sorumluluk ortaktır, bundan sonra yapılması gerekenleri belirlemek sorumluluğu da öncelikle bu kesimlerdeki.

Sorun, işleyiş sırasına göre ele alındığında, öncelik yazarlarda olmaktadır. Çocuk kitaplarının (telif kitapların) hızla çoğaldığı günlerde, yazarlar da çocuk kitapları üzerine düşüncelerini dile getiriyorlardı. Başlıca görüşler şunlardı:

Çocuk kitaplarını yazmak ayrı bir uğraş değildir. Bir yazar aynı zamanda çocuk kitabı da yazabilir.

Çocuk kitabı, çocuk edebiyatı diye birşey yoktur, yazarların ürünlerinin çocuklar için derlenmesi vardır

Çocuk kitabı yazmak ve hazırlamak başlıca bir uğraştır. Apayrı bir ilgi ve bilgi alanıdır.

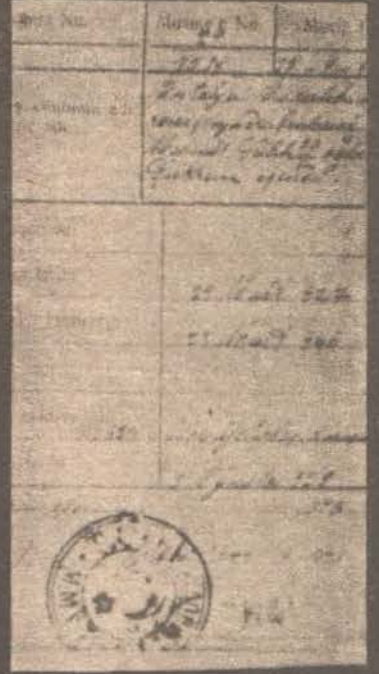
Doğru olanı, üçüncüsü, ne yazık ki en cılız savunulanı ve hemen hiç uygulanmayanı oldu. Bir kaç örneğin dışında bu doğrudan yola çıkan ürünler görülemedi, dahası yaratılamadı. Oysa ki, bir bilim dalı olan pedagojide olduğu gibi sorumluluk çok büyüktü. Yapılacak bir yanlış, küçük bir yanlış onarılmaz yaralar açabilirdi, kanımca açtı. Çünkü, bir pedagoğ anlatı yerindeyse, çocuk beynini eline alarak yoğuran bir bilim adamıdır, sorumluluğu büyüktür. Çocuk yazarı da çok yakın bir sorumluluğu benzer biçimde taşır. Pedagojiyle ilgisi olmamış, dünyadaki örnekleri incelememiş, dahası çocuklarla bir iki 'oynaşma'nın dışında hiçbir ilgisi olmamış kişilerin çocuk yazarlığına soyunmaları, aynen bunları yapmamış bir pedagoğun açacağı yaralar kadar büyük yaralar açılmasına neden olur. Üstelik sözkonusu olan tek çocuk da değil, en azından binlerce çocuktur. Sorumsuzca oynanılan 'oyuncak' toplumun geleceğidir. Ve bu 'oyuncak'la gelişigüzel oynanmıştır.

Kendilerine basılması için getirilen bir çocuk kitabını, ismarlayarak yazdırdıkları ya da çevirttikleri bir çocuk kitabını bilimsel bir çalışma yapmaksızın, salt 'editör' gözüyle ele alıp basan yayıncılar da en az yazarlar kadar sorumludurlar. Üstelik bu sorumlulukları bir durum değişikliği sonucu yayın alanlarını değiştirecek denli sırttan bir sorumluluktur. Bugün, uzun bir süredir çocuk kitabı yayınlanmaz durumdaya, özgün yapıtlar bıçakla kesilmiş çesine bitmişse, çeviri kitaplarını bile daha ileri yaş gruplarına kaydırarak yayınlayan bir anlayış gündemeyse ve bugünün yayımcıları, her kitabın onbin basıldığı günlerin yayımcıları aynı kişilerse, ortada olan sorumluluk çok daha büyüktür. Bugün de tüm olumsuz koşullara karşın en alt düzeyde de olsa yayımcılık görevlerini yerine getirmeyi düşünmeyen ve belki de bu alanı da büyük basın tekellerine olanca gönül rahatlığıyla bırakmaya hazırlanan yayımcıların sorumlulukları bir kat daha artmaktadır.

Basılan pek çok kitabı hemen tüm gazete ve dergilerde ele alan eleştirmenler de, çocuk gelişimiyle ilgilenen tüm bilim adamları da, toplumun geleceğine kafa yoran, tüm kişiler de azımsanamayacak sorumluluk taşımaktadırlar. Ancak hiç değilse şimdiden sonra titiz davranarak geçen dönemdeki vurdumduymazlıklarını düzeltebilirler. Düzeltmek zorundadırlar da. Ancak, bir uçtan diğerine savrularak hiçbirşeyi beğenmeyen, yapılabacaklara ket vuran bir anlayışa da baştan dikkat edilmelidir.

Sonuç olarak geleceğimizi oluşturan çocuklarımız için pek çok alanda olduğu gibi kitaplar konusunda da birşeyler yapmadığımız ortadadır. Oysa yapılacaklar çok karmaşık da değildir. Bilim adamlarıyla sanatçıların ortaklaşa çabaları, bu çabalara çocukların da ortak edilmeleri ve bu alana 'piyasa' gözüyle değil görev bilinciyle yaklaşmak yeter de artar bile. Kısa sürede umutlu olunmasa bile, bu alana da 'amatörce' ve istekle atılacak insanlar çıkacaktır. Bu insanların çoğunlukla gençler arasından çıkacağını da söylemek öngörüş sayılmamalıdır.

SANATÇILARIN ÇOCUKLUKLARI SÜKRAN KURDAKUL

Çocukluğum baba özlemiyle geçti.

Balkanlardan Sarıkamış'a, Çanakkale'den İnönü'lere, Sakarya'lara değin tüm ateş yılları büyük harflerle yazılı babamın künyesinde.

Onsuz geçirdiğim çocuk yıllarımda iki gerçek vardı bilincimde işyan..

Yaşam öyküsüyle resimleri. Üç ayda bir aldığımız yetim maaşı.

Babamın yaşam öyküsü, Kurtuluş Savaşımızın "emperyalizme ve kapitalizme karşı olma" biçiminde ifade edilen temel felsefesi-ne dayalı tarih mirasına sahip çıkma gücünü kazandırdı bana.

Yetim maaşımın sayılara vuran gerçeğinde topluma gören gözlerle bakmayı öğrendim.

İzin verirseniz bu yetim çocuk duyarlılığının etkilerini, yıllar boyunca uğradığı değişimleri "Babamı Duydukça (Acılar Dönemi, 1977) adlı şiirle anlatmak istiyorum.

Sultanahmet mitinginde çoğalarak İşgal edilmiş bir İstanbul'a karşı Gözleriyle İsyan ediyor gözlerimde Şehreminli Mehmet Salih Binbaşı.

Yeni acılar duydum, yeni çağrışımlar Kalp ağında, bakışında, mavzerinde Çocuk günlerimin avuntuları Kurtuluş Savaşı resimlerinde.

Yasaklar nereye kilitleyecek bu duyguları Binbaşım yazıtlardan kopar da gelir Umarsızlığın şarkısına kapıldığım akşamlar Sarı kara bir mahpushane hücresinde.

Çocuk edebiyatı son yıllarda ülkemizde oldukça iyi bir aşama yapmıştır. Bugün Türkiye’de çocukların severek okudukları, onların dünyalarını genişleten ve dünyayı bilinçli algılamalarına yardımcı olan kitaplar yazılmaktadır. Bu düzeye hangi çizgi izlenerek gelinmiştir? Bu sorunun yanıtının ülkedeki siyasal değişim ve gelişime koşut olarak giden oldukça uzun bir süreç olduğunu görüyoruz.

Çocuk kitaplarının nereden nereye geldiğini söylemeden önce, ne olması gerektiğine yani çocuğa ne vermesi gerektiğine değinelim. İyi bir çocuk kitabından öncelikle beklenen şunlardır:

- 1- Toplumsal gerçekliğin tanınmasına hizmet etmesi
- 2- Eyleme yöneltmesi ve bu süreç içinde eğlendirmesi ve bu yoldan
- 3- Çocuğun yaşama sürecine biçimlendirici olarak müdahale etmesi.

Yani edebiyat çocuklara, “çocuk gerçekliğinin anlaşılmasında, karşılaşılabilecek durumlarda edilgen kalmamayı, kendine güveni ve cesareti öğrenmelerinde yardımcı olmalıdır. Çelişkileri aşmakta gerçekçi davranmanın getireceği olanakları göstererek çocuğa çelişkileriyle korkusuzca uğraşmayı öğretmelidir. Çocuğa yararsız dik kafalılık, hayatı tehlikeye atan bir kaçış ve sonuç olarak da başlangıçtaki çelişkili duruma dönüşten oluşan bir döngüye hapseden yapıtlar ne denli müthiş ve büyüleyici görünürse görürsün, çocuğun güçsüzlüğünün kötü bir yeniden üretimi olarak yargılanmalıdır.” (1)

Çocuk edebiyatına yapılan eleştiriler ise daha çok sağlıksız olarak bilinç yayma üzerinde toplanmaktadır. Eleştirilerin bu alanda toplanması onun önemini hafife almak olur. Üzerinde durulması gereken bu kitapların ideoloji oluşturma işlevi ve toplumda egemen olan ideoloji doğrultusunda bir toplumsallaştırma stratejisinin parçası olduğudur. İnsan doğayı ve eşyayı belirli bir ideolojinin ölçülerine bağımlı olarak algılar. Çocuk kitaplarında bu olgu gözönüne alınarak insan-nesne ilişkisi saptırılmadan ortaya çıkarılmalı, soyut güneşli bir dünya yerine, toplumsal gerçekler üzerine dayalı bir dünya çizilmelidir. Çocuğa doğru bir bakış ve estetik zevk aşılarmaya çalışılmalı, hayal güçleri geleceğin yaratılması doğrultusunda geliştirilmelidir.

Çocuk edebiyatının ideoloji oluşturmada önemi kesin olduğu kadar, çocukların bu kitapları okuma nedenlerinin, kitapların onların isteklerine, umutlarına, korkularına yanıt veren büyüleyici nitelikleri olduğu da kesindir. Ve bu kitaplar ne denli çarpıklaştırılmış, yetersiz bir biçimde olursa olsun, yukarıda anlatılan işlevleri kesintiye uğratılmadan çocuklara yanıt vermelidir. Bu arada keskin ideolojik içerikli ve salt bu amaçla yazılmış kitapların çocuklar için iticiliğine de değinmek yerinde olur.

Çocuk Edebiyatında ‘Toplumsal Gerçeklik’

Karikatür: UĞUR ÇAVUŞOĞLU

Nilgün Gürkan

TÜRKİYE’DE ÇOCUK KİTAPLARI

Bizde eğitim politikasında son yıllara değin “çocuk kitapları” adı altında bir sorun olmamıştır. Yöneticiler katında sözü edilmeye değer bir sorun olmamıştır çocuk kitapları. Gerçekte ders kitapları sorunu henüz yerine oturmamışken edebiyat konusunda fazla bir şey de beklenmemelidir. Çocuk kitaplarının toplumsal yapıya ilişkin bilgi ve

inançlar konusunda neler getirdiğiyle ilgili genelde iki tablo çizilebilir. Birinci tablo olumsuz bir görünümdür. Önce bu olumsuz tabloya göz atarsak, çocuğa doğru bir bakış ve estetik zevk aşılması gereken bu kitapların görevini yerleşik değer ve inançlar konusunda bile asgari ölçüde dahi yerine getiremediğini görüyoruz. Bu kitaplar çocuğa hoşça zaman geçirtse de insanların ve toplumun aksak yanlarını eleştirmekten uzak, temel çelişkileri gizlemek amacıyla bir takım karşıtlıkları ya-

pay biçiminde çocuğa sunar. İyi-kötü, yaşlı-genç, güzel-çirkin, nankör-yar-dımsever gibi. Karakterler, olaylar birbirinden kopuk, bağımsız, donuk ve değişmezdir. Sözgelimi yoksulluk donuk bir durum olarak alınır. Bunun değişmezliği üzerinde acı, gözyaşı, talihsizlik, çaresizlik yoğunlaşması yapılır. Olaylar en hafifinden neden-sonuç bağlantısı içinde bile gösterilmez. Ya da başka bir bilim dışı metot seçilerek bu acıklı durum sarhoş babaya, üvey anneye bağlanır. Kurtuluş ise zengin bir adamın gözüne girmek ya da kızıyla evlenmek gibi kaderci çözümlerdedir. Bu kitapların en tipik örneklerini Türkiye’de çocukların en çok okudukları kitaplar arasında ilk sırayı oluşturan Kemalettin Tuğcu’ya ait kitaplardır. Kitapların salt isimleri bile bir yargıya varmanızı sağlar.

“Sokak Çocuğu, Köprüaltı Çocukları, Öksüz Oğlan, Kimsesiz Çocuk, Yavrucuk, Düşkün Çocuk, Yetim Malı, Üvey Baba, Ekmek Parası, Unutulan Çocuk, ... gibi.”

Kitapların hemen hepsi aynı içerikte, bol miktarda üvey annelerden, sarhoş babalardan, yetimlerden, kimsesiz çocuklardan söz açan, yaşamı yeniden yaratma çabasıyla uzaktan yakından ilişkisi olmayan, acılı şartlar içinde kaderin değişmezliği vurgulanan konularla doludur. Kitapların kahramanları ise kişisel çabalarla bu yaşamdan kurtulan, yaşından, bedeninden beklenmeyen üstün güç örnekleri veren çocuklardır.

Kızlar çekingen, sevimli, yükselme, yaratma isteğinden yoksun, edilgen; erkekler daha kendine güvenen, bilgili-akıllı, güçlü kişiler olarak gösterilirler. Sonuçta da neredeyse kutsal kitap özünde tutucu mesajlar çıkar ortaya. Bu olumsuz tablo içinde ırk üstünlüğünü sav-

Beklenen

Reklam spotlarının kirliliği ve çamur gibi bir yağmur altında koşmaları tutmuş çiçek satıcıları baharı getirmek istemesine kente

İstesen kucığına yığacaklar gülleri al görür dağıt bekleyenlere menekşe, karanfil ve nergis demetlerini çağır insanları bahar kokusuna

Hele o dokuz on yaşlarındaki çocuk nerden bulmuş bu çiğdemleri öyle ve nasıl getirmiş çarpılmadan kentin bu en işlek alanına

Kitap gibi kokuyor her demet çiçek gibi kokuyor şiirler – Sakın soldurma evlar git biraz yakınında dur

Gün kararmadan tüketiyor çiçekler demet demet taşıyor binleri – Demek ki bu kente bahar gürül gürül gelecek ey oğul

Ahmet Telli

nan çocuk kitapları da yer almaktadır. Bunların içinde daha çekici olan Yüzbaşı Volkan tipi çizgi romanlarla, Yavrukurt gibi bakanlık tarafından basılmış dergiler de vardır. Kişisel düzeyde ele alındığında vahşet, kahramanlık, mertlik, macera; toplumsal düzeyde ele alındığında vatan aşkı, kahpe düşman, aziz şehitlerimiz kavramlarının ötesine geçmez bu kitaplar. Savaş olgusu vahşet unsurunun ağır bastığı kahramanlık destanları olarak işlenmektedir. Bazen kötü bir şey olduğu anlatılsa da sonuçta "ne ça e, bu da insanlığın kötü yazgılarından biridir" türünden bir görüşle savaşın kaçınılmaz bir felâket, bir hastalık olduğu vurgulanır. Geneldeki politika gereği diğer ülkelerle ilişkilere bakış bu kitaplara da yansır. Hain Yunan askeri hiç bir zaman kahraman olmadığı gibi, kahraman Amerikan askeri de hiç bir zaman hain olmaz.

Sonuçta bu tip eserlerden çocuğun bilinçlenmesi, kendini ve çevresini tanıması, güvenli olması, değerlendirme yapabilmesi, gelecek için uğraşması, bağımsızlık, demokrasi gibi fikirlerin yanında yer alması olanaksız gözükmemektedir.

Ancak bu karamsar tablonun ya usra ikinci tablo oldukça olumlu gelişmelerin son yıllarda azınısınmayacak boyutlarda olduğunu göstermektedir. Son yıllarda çocukla Türk yazarları arasındaki bağ giderek daha iyi kurulmuştur. Bu yere devletin desteği olmaksızın varılması da oldukça önemli bir adımdır. Özellikle 1975'den sonra çocukları "uydu yurttaş" olarak biçimlendirmekten uzak, toplumsal, siyasal yarılgılar ve ön yargılardan uzaklaşma çabasında, gerçekçi bilgiler vermeye çalışan yayınlar çoğalmıştır. Bu kitaplar salt 20. yüzyıl sorunlarına bakış yeteneği kazandıran içeriği değil, dilimizin daha özenli kullanımıyla da dikkati çekmektedir. Kısaca son yıllarda bu alanda bir "yeniden üretim" olayı söz konusudur. Geleneklerden, halk kültüründen, halk edebiyatından yararlanılmakta ve bunlar değişmezlik ve kaderecilik anlayışından uzak, yaşamın gerçekleri vurgulanarak yapılmaktadır.

Sözgelimi hepimizin bildiği geleneksel masalların baş kişisi "Keloğlan". Ahmet Uysal'ın "Keloğlanın Diliyle" adlı masal kitabında Keloğlan bilinçli, düşe kapılmayan, mitosluştan kurtulmuş, ayağı yere basan bir köylüdür. Bir padişahın kızıyla evlenme düşünde değildir, bir köylü güzeliyle evlenir. Kendisine önerilen padişahlığı kabul etmez, padişahsız bir yönetimi önerir.

Bir başka kitap, Aziz Nesin'in "Bize Bu Yurdu Verenler"inde, Kurtuluş Savaşının dört kahramanının savaş sırasındaki hizmetleriyle, sonraki dönemlerde yoksul ama onurlu yaşamları yansıtılır. Bu ilişki, çocukları, siyah-beyaz bir ayrıma götüre ek bir ustalıklarla verilmektedir.

Masal başındaki alışlagelmis tekerlemelerin anlamlı hale getiril-

rek sunulduğu bir iki örnek ise değişmez dünyanın nasıl gerçek biçimine girdiği, gerçekliğin düşsel olandan nasıl ayrıldığı hakkında bir fikir verebilir. Nazım Hikmet'in "Sevdalı Bulut" adlı masal kitabında önsözde söylediği gibi, masal bugünün sorunlarına karşılık vermeye yöneltilir ve masal tekniğinden yararlanarak bazı değişiklikler yapılır.

"Az gidip, uz gidip, dere tepe düz gidip, arkaya dönüp bakınca bir arpa boyu yol gidildiğini görmek yok mu, işte bu benim küçük kafamın bir türlü almadığı nesneydi.

Çok gittiler, dere tepe yok ettiler. Bir de dönüp baktılar ki görünmüyor kalkılan yer."

Aziz Nesin, "bir varmış, bir yokmuş" diyerek başlayan masal tekerlemesini "Memleketin Birinde" adlı masal kitabının birinci masalı "Hazine'deki Paslı Teneke"de şöyle değiştirir:

"Bir yokmuş, iki yokmuş, üç yokmuş... Eski günlerde yeryüzünün bir ülkesinde hiçbirşey yokmuş."

Aynı tekerleme "Esneyen İnsanlar Ülkesi" adlı masalda başka biçime girer.

"Bir varmış, bir yokmuş, sana varsa bana yokmuş, bana varsa ona yokmuş."

Haslet Soyöz'ün yalnızca çocukların değil, büyüklerin de zevkle izlediği, dünyayı çocuk herçeği içinde anlamaya çalışan, sevinli, sıradan bir okul çocuğu olan çizgi kahramanı Küçümen'i de anmadan geçmeyelim.

Bu kitapların yanında birçok örnek daha verilebilir. Bütün bunlar gerçekliği yansıtan övgüye değer kitaplardır. Fakat dar gelirliilerin ödeme gücüne göre yüksek fiyatlı oluşt, kağıt, baskı, araç ve gereçler gibi kitabın temelini oluşturan değerlere uygulanan "ekonomik önlemler" sonucu bu kitaplardan yeterince çoğunluk yararlanamamaktadır.

Yalnızca ekonomik önlemler değil, siyasal iktidarlar da bu yayılmayı önlemişlerdir. Ankara Belediyesi'nin dağıttığı çocuk kitaplarının zamanın iktidarı tarafından engellenmeye çalışılması bunun bir örneğidir.

Sonuç olarak şu gerçeği bir kez daha yinelersek, çocuk kitapları son yıllarda bir yere geldiyse bunun onun işlevlerinin ne denli çok boyutlu olduğunun kavranmasıyla gerçekleşmiştir. Çocuk kitaplarının kendi koşullarıyla sınırlı bir olgu olmadığı, tersine, toplumdaki kültür ve eğitim gelişmelerine sıkı sıkıya bağlı olduğu açıktır.

(1) Beate Neahus, "Okul Öncesi Çağı İçin Modern Çocuk Öyküleri", Çev. Mehmet Budak, Gerçeklere Gözlem Dergisi, Mart 1977, s. 7.

SANATÇILARIN ÇOCUKLUKLARI ÜLKÜ TAMER

Sanırım on üç yaşındaydım. İstanbul'da okuyan bir Antep'li... Yatılıydım. Güz gelince İstanbul'a göçüyor, Şubat'a kadar orada kalıyordum. Yarıyıl tatilimiz Şubat'taydı. Üç hafta. Tatil başladığı gün, ver elini Haydarpaşa. Posta treni. İki gün iki gece sonra Narlı. Bir Austin otobüs. İki buçuk saat sonra da Antep. Tatil bitince, yaza kadar yine İstanbul.

Yarıyıl tatilinin son gecesiydi. Bir Cumartesi gecesiydi. Ertesi akşam trenle İstanbul'a dönecektim.

O Cumartesi gecesiydi, annemle babam sinemaya götürdüler beni. Hangi sinemaya olacak, Nakıp Ali'nin sinemasına. Filmi hatırlamıyorum, ama bütün filmler gibi, keyifle seyrettim. Yine de bir "burukluk" vardı içimde; çünkü, filmde önce bir "parça" gösterilmişti: Gelecek Program. Onu kaçıracaktım. Öyle de görmek istediğim bir film-di ki...

Sinemadan çıkarken Nakıp Ali gördü bizi.

"Nasıl, sevdin mi filmi?" dedi. "Sevdim" dedim. "Ama gelecek programı göremeyeceğim. Ona üzuldüm."

"Haftaya görürsün."

"Nasıl görürüm, Ali Amca? Yarın akşam İstanbul'a dönüyorum."

"Talihine küs" dedi Nakıp Ali.

Ama ertesi sabah erkenden evin kapısı çalındı. Açtım. Sinemadan bir adam.

"Nakıp Ali seni istiyor" dedi.

Koşa koşa sinemaya gittim. Nakıp Ali gişenin önüne bir iskemle atmış, beni bekliyor.

"Beni mi çağırdın, Ali Amca?"

"Evet" dedi. Salonun kapısını açtı sonra. "Gir."

Girdim.

"Otur."

Oturdum.

Ve koskoca Nakıp Ali, on üç yaşındaki bir çocuğa, görmek istediği filmi oynattı o Pazar sabahı.

AÇT~ Salih Kalyon:

□ Ne zamandan beri çocuk tiyatrosu yapıyorsunuz?

■ 1975'ten bu yana çocuk tiyatrosu yapıyorum. Önce AST'ta, 1976'dan bu yana da AÇT'de. İlk oyunumuz "Becerikli Kanguru" idi.

□ Böylesi deneyli bir çocuk tiyatrosu yöneticisi olarak, bugüne dek yaptığınız çalışmaların da kaynaklanan yaklaşım biçiminizi ve edindiğiniz anlayışı aktarmıyorsunuz?

■ Başlangıçta köklü ve sağlıklı bir tiyatro çalışması yoktu önümüzde. Bu yüzden çalışmalarımızı arayış içinde sürdürüyoruz. Çocuklarla birlikte ülkemiz koşullarında bizim olan çocuk tiyatrosu kavramını oluşturmaya ve yaygınlaştırmaya çalışıyoruz. Masallardan, öykülerden kaynaklanan oyunlarla başladığımız çalışmalar bu yıl "Demet ile Memet" ve "Aman Aman Elele Kız Oğlan" oyunları ile yaşayan, güncel bir çocuk tiyatrosu çalışmalarına dönüştü. Bundan sonraki çalışmalarımız da hep böyle sürecek.

□ Bugüne dek oynadığınız çocuk oyunları ile yazarları hakkında bilgi verir misiniz?

■ Aziz Nesin'in yazdığı "Kutsal Hazine" Ahmet Ünel'in yazdığı "Becerikli Kanguru" ve "Mızıkçı", Engin Noyan'ın yazdığı "Memo'nun Düşü" ve Volker Ludwig'in iki oyunu: "Demet ile Memet" ve "Aman Aman Elele Kız Oğlan" oyunlarını oynadık. Çok yakında da Orhan Asena'nın "Ali" adlı oyunu oynanacak.

□ Sizin çok benimsediğiniz çocuk oyunu ve yazarlarımızdan birkaç örnek verebilir misiniz?

■ Ülkemizde bizim anladığımız anlamda çocuk oyunu yazan yok. Kendimizce bunun nedenine şöyle yanıt buluyoruz: Çocuk kendisi küçük olduğundan, ona yönelik herşey de küçümseniyor. Masallardan ve öykülerden kaynaklanan oyunlar oynanıyor. Biz günlük yaşayan tiyat-

ro yapmak istiyoruz. Çocuk oyunu yazarlığında Ahmet Ünel, Engin Noyan ve Feyza Hepçilinginler iyi birer adım attılar ama, sonucu ne olacak bilmiyoruz. Almanya'daki Grips tiyatrosunun yazarı ve yöneticisi Volker Ludwig de şu anda tanıyabildiğimiz başında geliyor.

□ Çocuğa büyük adam gibi düşünerek mi, yoksa onu çocuk olarak düşünerek mi yaklaşıyorsunuz?

■ Çocuğu ne büyük, ne de çocuk olarak görüyoruz. Onu normal insan olarak kabul etmek düşüncesini taşıyoruz. Çocuklar da yetişkinlerle aynı ortamı paylaştıkları için, yetişkinlerin etkilendikleri olaylardan aynı biçimde etkilenebiliyorlar. Eksik olan, yetişkinlerle eşdeğerde savunma gücünde yoksun oluşları. AÇT'nin üstlendiği de, çocukların sözcüsü olmak görevi. Bu anlayışımızı oyunlarımızda onlarla kurduğumuz kısa diyaloglarda, onlara "çocuklar" yerine, "arkadaşlar" diyerek hissettirmeye çalışıyoruz.

□ Bugünlerde çocuk tiyatrolarının sayısında hızlı bir artış görülmekte; ancak biz henüz "çocuk tiyatrosu" olayına bilinçli bir yaklaşımda bulunulduğu kanısında değiliz. Siz ne dersiniz, önerileriniz neler?

■ Çocuk tiyatrosu bugün bir reklam aracı olarak görünüyor. Bankalar ya da diğer kuruluşlar bu işi reklam aracı olarak kullanıyorlar. Bundan öte gitmiyor ve tehlikeli oluyorlar. Aslında bu kuruluşların çocuk tiyatrosu kurmalarına karşı değiliz. Devlet desteklemediğine, finansman etmediğine göre, bu işi bilileri yapacak kuşkusuz. Pedagoglara onaylanmış bir çocuk oyunu projesi, bir bankanın ya da başka bir kuruluşun finanse etmesi sevindiricidir. Ancak salt reklam amacıyla çocuğun kullanılmasına karşıyız. Bugün çocuk tiyatroları çok az sayıdadır. Bunun bilinçli biçimde artırılması gerekiyor. Dileğimiz, tüm çocuk tiyatrolarıyla işbirliği içinde olmak ve ortak bir anlayış oluşturmak.

Geleneksel Türk halk edebiyatı kişiliklerinden "Keloğlan" tipinden öykülenen bir uyarılmanın ürünü olan "KELOĞLANIN BECERİKLİ EŞEĞİ" adlı danslı ve müzikli "Çocuk Oyunu" çalışmaları, Mart ayı başlangıcında gösterilmek üzere, sürdürülüyor.

Oyunun yazarı Tahsin Melan: "Oyunu izleyeceklerin temel çoğunluğunu çocukların oluşturacağından yola çıkarak, çocuklar için yaratılan soyut, olumlu öykü-masal kahramanlarından birini 'Keloğlan' tipini somutlamaya çalıştık. Soyut-somut bağlantısı içinde ve evcillik, sevimlilik içinde de 'Becerikli Eşegi' teatral öge olarak değerlendirdik.

'Keloğlan'ımız, akılcı ve çevresindeki olayları gerektiğinde yönlendiren, birlikte kendini de geliştiren, devingen bir kişilik yapısındadır. Ki, biz çocukların olması gerekli kişilik gelişimlerine simgesel bir örnekleme getirdik, geleneksel halk edebiyatı verilerinin yorumu içinde" diyor.

Ali Rıza Kayacı, Erkan Denksizer, Savaş Ekici, Mustafa Sankaya ve Satılmış Kayacı'dan oluşan "müzik ekibi" tezeneli, üflemeli ve vutmalı halk çalgıları ile oyunun müziklerini ve dansların eşliğini gerçekleştiriyorlar.

HARUN YEŞİLYURT:

"Müzik derslerinde plak çalınsa, derse ilgi büyük olur..."

□ — Harun, kısaca sanat geçmişini bize anlatır mısın?

■ — Ben beş yaşında AST'a girdim. Birçok oyunlarında oynadım. Film çevirmeye onbir yaşında başladım. İlk filmim televizyondaki "5 Dakika" programı oldu. Tuncer Necmioğlu ile Bolu'da bir film çalışmam oldu: "Ormanın Öcü". Daha sonra Zekeriya Kabadayı ile Harun'u çektik. Sonra sırası ile, Türkan Şoray ile Hazal'ı, en son olarak bu sene Genco Erkal ile "At" filmi çektik. Yeni dönem çalışmalarım arasında AST ile bir filmim olacak. İsmi İsmet Küntay'ın daha önce tiyatro oyunu olarak sahnelenen "403. Kilo-metre".

□ — Okuldaki arkadaşlarınızın ve sizin TV'deki ya da radyodaki çocuk yayınlarına ilginiz ne derecededir? Bu programları izliyor musunuz?

■ — Ben bir araştırma yaptım. TV'de Zekeriya Kabadayı'nın Gökkuşuğu diye bir programı yayınlanıyordu. Arkadaşıma bu programı izleyip izlemediklerini sordum. Kimse bu programın varlığından dahi haberdar değildi. Arkadaşıma onun yerine örneğin batı müziği programlarını çok daha büyük bir ilgi ile takip ediyorlar.

□ — Okuldaki müzik derslerine sınıf olarak ilginiz nedir?

■ — Çoğunluk olarak "ah şu ders bitse, bir çıksak" diye düşünüyoruz.

□ — Öğretmen bir şarkıcının plajını çalsa herhalde derse ilgi oldukça çoğalır?

■ — Bundan eminim ki ilgi çoğalır.

□ — Peki müzik dersine olan bu ilgisizlikte eğitimcilerin rolü var

mi? Varsa bu nedir? Eğer öğrenci böyle bir psikoloji içindeyse bunda mutlaka eğitimciler de sorumlu mudur?

■ — Bizde öğrenci müzik dersine ne kadar ilgisiz olursa öğretmenler de o kadar sertleşiyorlar. Öğrencinin ilgisiz olduğunu görünce derse disiplin altına almaya çalışıyorlar. Bence neden bu. Ama eğer öğretmenler derslerde meselâ plak dinletseler öğrenci derse mutlaka ısınır. Meselâ bizim bir öğretmenimiz vardı. Kendisi her müzik dersi sonunda bir öğrenciye şarkı söyletirdi. Bu da dersin daha ilgi ile izlenmesine yol açardı.

□ — Türkiye'de çocuklara yönelik plaklar olduğuna inanıyor musun?

■ — Ben Gırgıriye gibi plakları sormak için birçok plakçıya gittim. Ama hiç çocuk plağına rastlamadım.

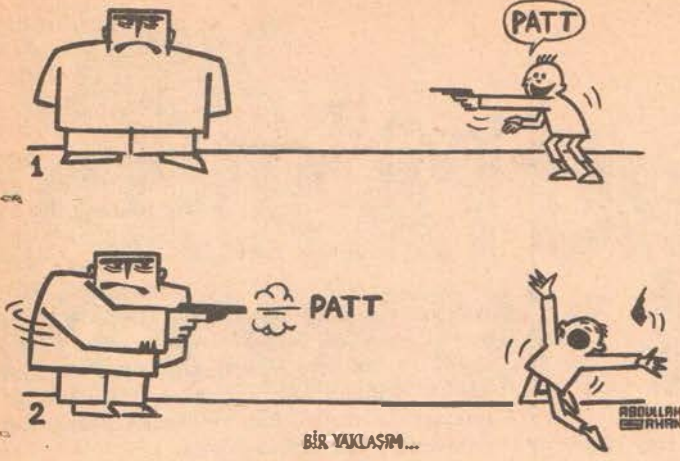
□ — Okulunuzda çocuk korusu var mı? Bunların çalışmaları hakkında bilgi verir misin?

■ — Evet var. Genellikle 23 Nisan bayramlarına yönelik çalışmalarda oluyor. Bayram'a iki hafta kala koro toplanıyor. Koro müzik dersleri 9-10 olanlar alıyor.

□ — Genelde sanat derslerinin, özelde müzik dersinin öğrenciler için çekici hale getirilmesi için ne yapmak gerekir?

■ — Bunu, öğrenciye ders olarak, zorunlu yapılması gerekli bir iş olarak göstermemek lazım. Bunun tek çıkar yolu biz çocuklar için amatörce gidip müzikle ya da diğer sanat kolları ile ilgilenebilecekleri yerler açılması. Okullarda bu dersleri sevdirecek eğitici çalışmalar yapılmalıdır.

□ — Yarın adına teşekkürler Harun...

Karikatür: ABDULLAH ORHAN

Çağdaş dünya içindeki etkileşim nedeniyle elbette bir parça toplumsal değişim söz konusudur. Ancak, bu değişimin özgün gelişim olma niteliği, üzerinde hayli tartışılması gereken bir konudur.

Çocuk yukarıda belirtildiği gibi, toplumun hem ögesi, hem de onun kaynağı durumundadır. Gelişime dönük açık bir sistemdir. Dolayısıyla toplumun gelecekteki gelişme düzeyi hedef alınarak, bu açık sisteme arzulan biçim ve yönde etkileme yapılabilir.

Çocuğu akademik yaşamlarına konu olarak alınıp yerli/yabancı araştırmacıların çalışmaları incelendiğinde görülür ki:

1. bu hedefe dönük etkilemenin çocuk yaşamının ilk dönemlerinde olmasının önemi çok büyüktür, yani sonucu belirleyicidir,

2. ve okul öncesi dönemdeki çocuğa yaklaşım ancak iki etmenle olanaklıdır.

Bu etmenler *sevilmek* ve *oynamak*'tir. Toplum açısından oyunun önemi de işte buradadır. Oyunun, ülkemiz çocuklarının, geleceğin toplumuna dönük bir çocukluk dönemi geçirmelerini sağlamada araç olarak kullanılabilmesindedir.

Oyunun, çocuğun yaşamındaki önemini inceleyen araştırmalar (1) incelendiğinde, çocuğa oyun mekânı oluşturmanın, ona yaşam mekânı oluşturmakla eş anlamlı olduğu görülecektir.

Gerek çocuğun gelişimi açısından, gerekse toplumun gelecekteki niteliği açısından bu kadar önemli olan oyunun mekâna yansması konusu üzerinde dikkatle durulması gerekmektedir. Çocuğun gereksinimleri ve aksiyon çapı dikkate alınarak, konut, okul ve benzeri eğitim yapılarının yakın çevresinde oyun mekânları oluşturmak ve bunları şehir dokusuna sistemli bir biçimde katmak, şehir planı tasarımı sırasında ele alınacak bir çalışmadır. Ancak bugünkü, ülkemizde geçerli özel mülkiyede dayalı arazi sistemi ile bunu koruyan yasal belgelerimiz, şehir dokusu içinde bu düşüncüyü gerçekleştirmeye olanak tanımamaktadır.

Zira imar yasamız toprakta en küçük yapılaşma birimi olarak parsel ölçeğini kabul etmiştir. Parselasyon işlemi ise, toprağı yapılaşmaya dönük küçük parçalara ayırmakta ve sonuçta yapıların arasında işe yaramayan ufak, artık mekân parçalarının kalmasına neden olmaktadır.

İmar yasamıza dayandırılarak çıkarılan imar yönetmelikleri ise parselleri hepten izole edici nitelik taşımaktadır. Bahçe duvarları konusunda olduğu gibi-

Özellikle kent merkezlerine yakın konutsal yerleşimlerde açık/yeşil alan oluşturmadaki zorluklar da göz önüne alınırsa, ada ölçeğinde getirilecek yapılaşmada ilke kararları değişikliğinin soruna getireceği çözüm dikkate değer ölçülerdedir.

Bunun için:

parselasyondaki mülkiyet sınırlarının, yani bahçe duvarlarının, dikey boyutta değil, yatay boyutta belirlenmesi ve bunun imar yönetmeliklerinde uygun biçimde belirtilmesi yeterli olacaktır. Ada ölçeğinde ele alınacak parselasyonda mülkiyet sınırlarının belirlenmesi, örneğin, zemine renkli mozaik dökülerek veya taş döşeyerek yapılabilir. Böylece yapı adasının ortasında, arka bahçelerin toplamından oluşan, oyuna elverişli kesintisiz bir mekân yaratılacaktır.

İmar Yasamızın "bahçe duvarlarının şekli ve ebadı" ile ilgili 25. maddesi de bu görüşü engelleyici bir özellik taşımamaktadır.

(1) Yazarın bu konu üzerinde yayınlanmamış bir araştırması bulunmaktadır.

"Çocuğun Oyun Gereksinimi ve İzmir/Alsancak Semtinde Çocuğa Yönelik Açık/Yeşil Mekân Olanaklarının Artırılması Üzerine Bir Araştırma", İzmir, 1982.

Kaynakça:

DAYIOĞLU, Gülten: Büyükleğin Gözündeki Çocuklar ve Çağdaş Dünya, Milliyet Gazetesi, 22.12.1979.

TALAS, Cahit ve diğerleri: Devletimizin Çocuklara Bakış Açısı, Erdini Basım ve Yayınevi, İstanbul, 1979. (Balıkesir Merkez Yetiştirme Yurdu'nu Kalkındırma Derneği Yayınları: 1)

SANATÇILARIN ÇOCUKLUKLARI MUSTAFA EKMEKÇİ

Mustafa Ekmekçi ortaokul birinci sınıfta, (21.6.1941) kazak giysileriyle.

Ağabeyi Halit Ziya Ekmekçioğlu ile birlikte, Mustafa Ekmekçi (sağda) görülmekte.

Fotoğrafta belli olmuyor, sırtındaki kazak kırmızıydı. Ağabeyim, Konya'dan dinlenceye geldiğinde getirmişti. Gece ağabeyim gelince, kazağı gören anam: — Aman, demiş, Mustafa görmesin, şimdi kazakla yatar! Sabah verelim...

Sabah erkenden kazağı görünce nasıl sevinmişim? Ağabeyim kalkınca sormuş anama:

— Mustafa nerede?
— Ooooo, çoktan kazağı giydi gitti!

Entarinin üzerine çekilmiş kazakla, mahallede çalımla dolaşmış olmalıyım!

Adım evde "Kara Mustafa"ydı. Anam, sarışına yakın denecek denli açıktı. En kara bendim. Babama "Kara Mehmet" derlermiş. Kâtip Dedem de karalardan.

Anam, leğende yıkarken, gelip geçenler:

— Bu kara şey, ne böyle zindan gibi! diye takılırlarmış.

Anam sesini çıkarmaz, güzelce sabunla yıkadıktan sonra, gönlümü almak istercesine:

— Benim oğlum pamuk gibi oldu! derdi.

Yedi ayda doğmuşum. İvenceliğim buradan gelirmiş. Anam:

— Ona karışmayın, o yedi aylık, ne isterse yapsın! derdi.

Doğumda bakımım çok zor olmuş. Anama:

— Anam, sen bu çocuk yaşar diye uğraşma. Ölür bu! demişler...

Bırakır giderlermiş ekin, ot biçmeye. Evde öylece kalırmışım. Akşam dönüşte, "herhalde ölmüştür!" diye yanıma geldiklerinde, ölümlü yaşam arasında gülüp duran bir çocuk bulurlarmış.

— Bu çocuk yaşayacak! demiş anam.

Yüzüm, gözüm her yanım yaralar içinde. Nelere sarmamış anam. Hayvan pislikleri de var sardıkları arasında.

Anam emecek denli, gücüm takatım yokmuş. Eliyle süt sağan anam, bir bezle ağzıma damlatırmış.

Bir olağanüstülük yok. Çok çocuk Anadolu'da böyle büyür. Doğanın tüm acımasızlığında bağımsızlık kazanır.

Kadınlar temizliği severler. Haftada bir, onbeş günde bir çamaşır yıkanır kesinlikle. Temiz olmayanlara "uluk" denir. Uluk; kirli, temizliğe özenmez demek.

çocuklara şürler

Necati Yıldırım

Yazın Üşüyen Adam

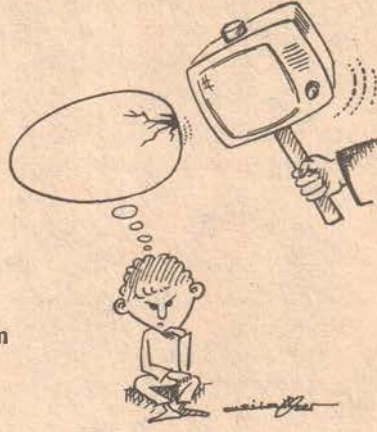
Can babam, gül babam
Ekmek, şeker, zeytin, çay gibi
Kaç yıl durmadan aldığı
Şu kitapları
Bu yaz gününde yaktı
Canı gibi severdi oysa
Kötü bir düş mü gördü
Üşüdü mü yoksa

Can babam, gül babam
Odun var, kömür var, gaz var
İnsan kitapları yakar mı

Kokulu Silgi

Kokulu bir silgim var
Yanlış ya da çirkin yazılanı
Hemen tanıyör görünce
Ve silmek için
Koşuyor elime

Kokulu silgimi
Düşmesin diye çantama koydum
Yanımda olsun her zaman
Yanlış, yalanı, karanlığı
Silersek olur ancak
Güneşli, güzel günlerde yaşamak

Karikatür: ATILA ÖZER

Kardeş Olsun Çocuklar

Kocaman masamızda
Güzel bir sofra kurduk
Üzüm, incir, çekirdek değil
Sevgi sofrası aslında

Kocaman masamız doldu
Hem elma vardı, hem mandalina
Öyle güzel yedik doyunca
Kardeş sofrası oldu

Güneşli günleri var
Güzel bir sofradır dünya
Kardeş olsun çocuklar

Çiçekli Yorgan

Yorgancı teyze
Elin dert görmesin
Ne kadar yakışmış mavi üstüne
Bu çiçek, bu serçe resmi
Ne güzel dikmişsin özenerek
İpek ya da basma da olsa
Önüne yazılan kumaş

Elini öpeyim teyze
Bir daha öyle dikmelisin ki
Gökyüzü kadar büyük olmalı yorgan
Ne çiçekler korksun soğuktan
Ne üşüyen bir çocuk kalsın

Utanan Çınar Ağacı

Asırlık çınar ağacı
Toplamış çocukları başına
Bütün dalları kuş mu dolu
Selamla geçen rüzgâr mı var
İşte dedi güzel olan bu

Asırlık çınar ağacına
Uyanık bir çocuk hemen sordu
Neden yalnız kaldın böyle
Nedir şu orman uğultusu
İnce bir sızı içinde
Utandı doğrusu

Asırlık çınar ağacı
Başına toplanan çocuklara
Utanarak anlattı doğrusu
Bir araya gelince olur böyle
Bu dostluk, bu sevgi

Leylekler Gitti

Bizim evin bacasında
Bir leylek yuvası vardı
Çamaşır yıkarken annem
Düşen kıvılcımla yandı

Acıyı paylaşan
Tek bir insan çıkmadı
Yuvasız kalınca leylekler
Davacı olmak için bizden
Güneşli, sıcak bir ülkeye
Uçup gittiler

LEVENT

Levent Gönenç (d. 1968), 14 yaşında ve karikatürcü. Ortaokul öğrencisi henüz. Sınıfları hep pekiyiyle geçen, çalışkan bir öğrenci, üstelik. Bu yaşta karikatürle uğraşan bir kişiye "karika-

türcü" denebilir mi? Bu yadırgatıcı gelebilir. Aslında yaş bazı durumlarda önemini yitirebiliyor. Ülkemizde özellikle müzik alanında bunun örnekleri var. İşte Levent de karikatürün "harika çocuk"larından biri. Kuşkusuz, bilmediğimiz birçokları da vardır. Biz bunlardan birini, Levent Gönenç'i tanıma olanağı bulduk.

Levent, bütün çocuklar gibi işe kağıtları, duvarları karalayarak başlıyor. 3,5 yaşında yaptığı resimde ise yorumlama yetisini gösteriyor. (Biz bu resmi gördük). Ve kağıt üzerinde serüven geliyor. Mizah dergileri izleyerek, mizah ve karikatür sevgisi de ilerliyor. 10 yaşındayken, evde "Hıyar" adlı (elçizgisi/elyazması) 6 sayfalık, 3 sayı süren "Kendi çapında eylenen bir dergi" çıkarıyor (1978). 1979'da okul gazetesinde ilk karikatürü yayımlanıyor. 1980'de "Yeni Asır" gazetesinin karikatür yarışmasında birincilik kazanıyor. 1981 yılında "karikatür-günlük"lerine başlıyor. Ve her gün çizgiyle ve bunun düşüncesiyle yaşıyor. 13 yaşı içinde oluyor bunlar!

Levent, benim gördüğüm ilk karikatürlerinde "Gırgır" çizgisiyle çalışmıştı. Ele aldığı sorunlarda "Gırgır"dan ayrılıyordu. Olguları sulandırıyor. Ama çizgisi "Gırgır" okurluğundan gelen etkilerle doluydu. Levent, kısa bir zaman içerisinde bu etkiden kurtuldu. Özellikle "karikatür-günlük"lerine başladıktan sonra onda, müthiş gelişmeler oldu. Çizgi bambaşka bir bal aldı. Günlük defterinin dar sayfalarını en ekonomik biçimde kullanmaya yöneldi. Gerekli kadar çizgi ilkesini de benimseyici onun çizgisini oldukça yalınlaştırdı. Bu yalınlık, anlatımını güçlendirdi.

Sözü fazla uzatmadan denebilir ki, Levent Gönenç, bu çocuk yaşında tam bir karikatürcü yaşamı sürdürüyor. O bir çocuk irisi. Titiz ve temiz. Okuyan, düz yazı ve şiirden kopmayan bir genç insan. O, şiir de yazıyor. Ankara'da yaşayan birkaç genç şair dostu da gösterdim bu şiirleri. Onlar şaşırdı. Bu tanıtımda şiire yer vermeyi gerekli bulmuyoruz. Levent'in çalışmalarını, düşüncelerini kendinden dinleyerek onu daha yakından, içten tanıyabiliriz:

— Kısaca özyaşamından sözaçar mısın, Levent?

— 1968 yılında Ankara'da doğdum. Teğmen Kalmaz İlkokulunu bitirdim (1979). Halen Namık Kemal Ortaokulu 2. sınıf öğrencisiyim. İlk karikatürüm 1979 yılında okul gazetemde yayınlandı. Bu basılı ilk karikatürümdür ve karikatür yaşamımda önemli bir başlangıç, atılımıdır.

— Kaç yıldır karikatür çiziyorsun?

— Kendimi bildim bileli çizgiyle uğraşıyorum. Küçükken hepimizin eline bir kağıtla boya verilmiştir. Bana da verdiler. Resim çizmeyi severdim. Fakat bu resim tutkusu ilkokul yıllarında direk karikatüre dönüştü. O yıllarda da çok ciddi değil-di bu uğraşım. Son iki yıldır ciddi olarak karikatür çiziyorum. Kalemi ilk elime alıp çizdiğim karikatürün üzerinden üç-dört yıl geçmiştir.

— Sen çizgiyle günlük tuttuğuna tanık olduğum tek karikatürcüsün. Buna çok sevindim. Bu nasıl oldu? Bu konuda neler söyleyebilirsin? Çizgini nasıl, ne yönde etkiliyor?

TÜRK KARİKATÜRÜNDE BİR ÇOCUK İRİSİ

Konuşan: TURGUT ÇEVİKER

— Ben karikatür çizmeye başladığımdan sonra karikatür, günlük yaşamıma girdi. Ayrılmaz bir parçam oldu. Hayatımla karikatürü birleştirmek düşünce bana cazip geldi ve çizgiyle günlük tutmaya başladım. Bu fikri bana yakından tanıdığım ve çok sevdiğim karikatürcü ağabeyim Atilla Kanbir vermişti. Ben de uygulamaya koydum. İlginç oldu, sürdürdüm... O bana "Ben yapamıyorum, sen yap" demişti. O ara işleri çoktu sanırım. Çok olumlu sonuç verdi. Çizgime de etki ediyor. Derslerim nedeniyle çok çok karikatür çizemiyorum. Beni karikatürden ayırmayan bir köprü. Bir eskiz (çizgimi geliştirmem için) defteri. Bir anı. Ayrıca günlük olayları çizgileyebilmemi sağlayan bir olay. (Bu yeti her karikatürcüde olmalı). Günlüğümü çok seviyorum. Ve tutmaya, sürdürmeye kararlıyım.

— Karikatür çizmeye ciddi bir şekilde başladığımdan sonra, birçok karikatürcü ile tanıştım. Çoğunun bana söylediğine göre diğer sanatlar özellikle şiir karikatürle kesin olarak ilişkilidir. Özellikle şiir diyorum, çünkü ikisinin benzerlikleri, ilişkileri var. İkisi de öz bir düşünceyi kısa cümlelerle ya da çizgilerle anlatırlar. Bir şiir bir karikatür, bir karikatür bir şiir olabilir. Ama gerçekte ikisi de ayrı sanat dallarıdır. Ve bir de en önemli olarak karikatürde bir şiir tadını, şiir benzerliğini, şiir özünü bulabilmektir.

Bu düşünceyi uygulamama gelince şiir yazıyorum, yazı yazıyorum, resim yapıyorum. Fakat hepsi amatörce. Hepsi bilmek, anlamak kültürünü kapmak yerine onları ileri götürerek kendim yapmaya başladım. Karikatürcü olanakları ölçüsünde tüm kültür olaylarından haberdar olmalı. Zaten karikatür bir kültür birikimidir. Yazıyorum, çiziyorum. Yazım alanında okulum çapında üç birincilik, bir üçüncülük aldım. Sanıyorum yazım alanında da çabalarımı amatörce sürdürceğim.

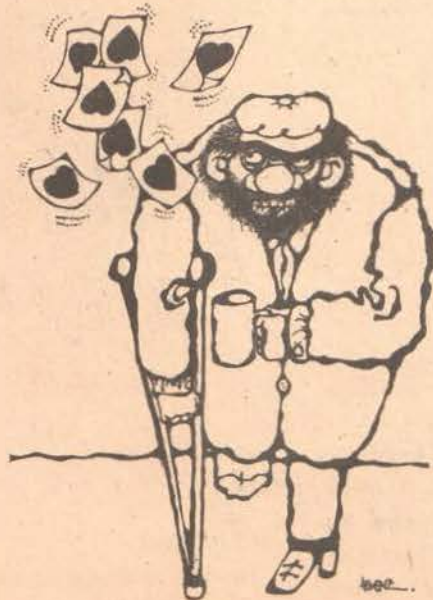
— Aldığın ödüller var mı? Bunlar nelerdir?

— Ödüllerimi yazım ve karikatür alanında ikiye ayırmak gerekiyor. Karikatür alanında, İzmir Yeni Asır gazetesinin açtığı karikatür yarışmasında (yurt çapında) birincilik ödülü aldım. Bu arada o gazetede dört karikatürüm yayınlandı.

Yazım alanında: Okulmda iki 2. sınıflar birinciliği, bir okul birinciliği ve bir okul üçüncülüğü aldım.

Bundan sonra da yarışmalara katılmayı düşünüyorum.

— Karikatür anlayışın nedir?

— Karikatürün kültür yanıyla ilgileniyor musun? Nasıl? Bu konuda yayın yeterli mi?

— Bence karikatürü salt çizmek sorun değildir. Onun kökünü, gelişimini, sürecini ve evrimini bilmek gerekir. Bu düşünceden yola çıkarak karikatür kültürümü geliştirmeye çalışıyorum. Alabildiğim sanat dergileri, okuyabildiğim yayınlar ve gittiğim sergiler, konuşmalar, toplantılarla oluşturmaya çalıştığım karikatür kültürü bence bir karikatürcü için çok gerekli. Bu kültür nasıl oluşur? Bunu oluşturmak için bol bol yayın ve kaynak izliyorum. Gerçekte ben şanslıyım. Başkent'te istediğim olanaklara (yine de sınırlı olarak) sahibim. Bana bile yayın yetmiyor. Bir de ücre köşelerde kaleme sarılan dost çizerler ne yapınlar? Kesinlikle söyleyebilirim ki yayın yetersiz. Ve çoğaltılmalı.

— Karikatürün diğer sanatlarla ilişkisi olduğunu düşünüyor musun? Ve bu düşünceni uyguluyor musun?

— Ben karikatür çizmeye başladığım ilk yıllarda yazılı ve bir anlam vermeyen boş mizahın seline kapılıp böyle ürün vermişim. Fakat aradan yıllar geçince olaylara bakış açımla birlikte karikatür anlayışım da değişti. Şimdilerde yazısız, çizgiyle mizah yapıyorum. Espriyi çizgiye yükleyip sade çizgilerle olayı daha vurucu hale getirmeye çalışıyorum. Benim mizahımda kişilerin ve toplumların yeri çok az. Daha çok dünya ve sorunlarını çizgiliyorum. Beni kişiler değil tüm dünya ilgilendiriyor. Dedim gibi çok sade çiziyorum, gerçekleri daha vurucu biçimde ortaya koymak için. Bir espri bulma zorunluluğu düşünmüyorum. Çok çok kitap okuyorum, tiyatroya gidiyorum v.b. Bana önemli bir kültür birikimi sağlıyor. Bu kültür de esprilerimi oluşturuyor. Kısaca, az çizgiyle vurucu bir şekilde dünya sorunlarını çiziyorum. Mizahımın özü, sorun mizahı.

— Günümüzde yaygın mizah (karikatür) anlayışı karşısında neler düşünüyorsunuz?

— Günümüzde birçok mizah anlayışı var izleyebildiğim kadarıyla. Yurdumuzda genellikle iki tür mizah göze çarpıyor. Biri çok satışla dergilerin yaptığı kişileri (salt kişileri) konu alan ve sulu, boş bir hava içersinde yapılan çirkin mizah. Bu mizah çok satışla dergilerin baş aracı olmuş. Ve genç çizerler bu mizah, bu dergiler tarafından sömürülüyor. Tekrarlanan konular, bilinçsiz çiziktirilen karikatürle yürüyen bu mizahı yapmıyorum ve benimsemiyorum. İkinci tür mizahsa, yazısız, çizgiyle, kökü sorun alınarak yapılan mizah. Bu mizah her yerde görülemeyen örneklerle yürüyor. Nadir dergilerde örneklerini gördüğümüz bu mizah yarışmalarla ve albümlerde de göze çarpıyor. Fakat dünyanın kabul ettiği mizah bu. Bu mizahı yapıyorum ve benimsiyorum. Ve sanıyorum öyle sürecek.

— Hangi olaylar etkiliyor karikatürünü. Karikatür çizme gereksinmesini olayların hangi yanları dürtüyor?

— Karikatür anlayışında da belirttiğim gibi mizahımın özü sorun. Beni sorunlar ilgilendiriyor ve etkiliyor ve dürtüyor. En basit ailemden, çevremden, toplumdan, Dünya'dan gelen sorun yığınları kafamda birikip beni karikatür çizmeye zorluyor. "Al beni çiz" diyen sorunlar dürtüklüyor. Yani bir olayın içinde sorun varsa o benim karikatürüm olur. Bu olayı çizgiledikten sonra o dürtü biraz rahatlar ama tetiktedir yeni sorunları çizgilemek için.

— Karikature başladıktan bugüne değin çizgi seviyeninde ne gibi değişimler oldu?

ERGÜL ÇETİN

Yalnızlığım

yalnızlığımı
ilkyazda taylor gibi salıyorum dağlara
sağrıları çatlatarak koşuyor güneşin
altında
yutup bitiriyor kırları dörtnale
dörtnale aşip gidiyor dağları...

"nanelerle, rezedelerle besledim" onu ben de...

saçlarına kınalar yakıyorum sessizlik
perisinin
şirden inciler diziyorum dudaklarına
öpüyorum eteklerinden usulca bir denizin
mırsalar mırıldanıyorum
heyecandan titreyerek
yalnızlığım iyidir, yalnızlığım güzeldir benim...

yalnızlığımın duvarlarına martılar çiziyorum
denizler çiziyorum, güneşler, çocuklar
çiziyorum

hiç bitmiyor yeryüzü
yelkenler çiziyorum okyanusun ortasına
koscocaman bir çapa
üstüne yıldızlar çiziyorum
hiç bitmiyor gökyüzü
hiç bitmiyor yalnızlığım
yalnızlığım iyidir, yalnızlığım güzeldir benim...

gürültülü bir sessizliktir benimkisi
doğuracak bir yalnızlık
tepe taklak gidecek bir denge
yalnızlığım iyidir, yalnızlığım güzeldir benim...

Hayat Gibi

dünyadan habersiz çocuklar oluruz bazen
ölü midye kabukları toplarız sahilde
tuzun tarihini okuruz tarih düşürmeden
yeniden keşfederiz maviyi deniz taşlarında
bazan
yangınlı bir ufku
çeviririz çarkını damarlarımızla
çatlayan damarlarımızla
söyleriz bir türküyü
eski, kanlı bir türküyü...

Mutluluk

ceplerim
şiiir dolu burda her gece
dalgaların dövdüğü kıydan topluyorum onu
taşların, yosunların arasından bulup çıkarıyorum
bulutların akıp geçtiği yoldan topluyorum
kayan yıldızların kuyruğundan kopan parçalardan...

ayak izlerinden topluyorum
insanlar yolda yürürken düşürüyorlar onu
ırmak denize kavuşurken biriktiriyor...

ceplerimde deniz keşanesi, çakıl taşları
yahut yontulmuş bir tahta parçası
gökte parlak yıldızlarla dönüyorum eve
ışık kum kokuyor giysilerim şiiirlerle...

— Söylediğim gibi önceleri sulu, boş bir mizah yapardım. Çizimsem acemi, korkak, resim anlayışı içersindeydi. Sonra kafam büyüdükçe esprilerim vurucu, dürtten bir hal aldı. Çizimsem tabiatın anatomisini bilmenin getirdiği bir rahatlık ve cesurlukla tam anlamıyla karikatür olma yoluna girdi. Ve bu yolda dosdoğru ilerliyorum.

— Hangi karikatürcüleri seviyorsun?

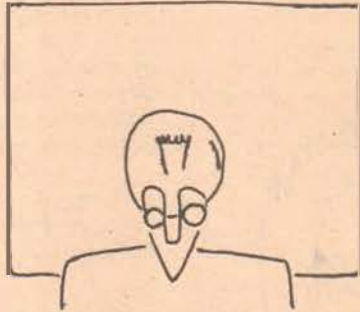
— Bunları Türkiye'den ve dünyadan olmak üzere ikiye ayırabilirim. Türkiye'den: Tan Oral, Turhan Selçuk, Selçuk Demirel, Atilla Kanbir, İsmail Gülgeç, Oğuz Turan, Yalçın Çetin, Semih Balcıoğlu, Haslet Soyöz, Emre Senan, Salih Memecan, Ferruh Doğan, Şadi Dinççağ. Dünya'dan: Mor-dillo, Bosc, Chaval, Sempe, Andre François, Falen, Topor, Trez, Don Martin (Desen yönünden), Dobuot, Jean Efell, Shulz, Bill Lee, Vladi-

mir Barojeviç, Ronald Searle.

— İlerisi için düşüncelerim?

— İlerisi için kıyasıyla karikatür çizmeyi düşünüyorum. Konularında ve çizgilerimde yenilik yapmayı da çok istiyorum, ama biliyorum bu zamanla olacak. Ayrıca çok çok ilerisi için çizgi film çalışmayı düşünüyorum. Yine çok çok ilerisi için

KARİKATÜR GÜNLÜK

1

13.3.1981

Bugün okulda yapılan şiir yarışmasında sunuculuk yaptım. Konuşmayı da ben yazdım. Bu kadar yorulduğumu hatırlamıyorum. Ama kültürel olaylara katılmak beni fazlasıyla mutlandırdı. Aydın insan olmak güzel şey.

2

24.3.1981

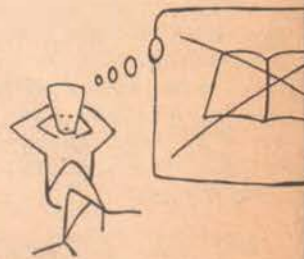
Bugün matematik sınavından tam not aldım. Resim ve sosyal bilgiler de öyle. Bu notlar ailemi ve beni mutlu kıldı. Ama karikatürü, derslere yeğlerim.

3

31.3.1981

Bugün hava güneşliydi. Güneşle açık havalar beni hep mutlu eder. Sanki kalbimde de güneş açıyor. Çok seviyorum. Kalbim büyüyor, genişliyor.

4

9.4.1981

Dört günlük bir tatile girdim. Rahat Karikatür çizmeyi, dolaşmayı, sergilerimeyi düşünüyorum. İyi eğlenceler bana.

Kanıt

savaşılan bir dünyada yaşıyorum
öpüşür gibi ölüyor

özgürlük için
bir çiçeği koparıp da koyar gibi
dudaklarımızın arasına.

eylem somutlaşıyor gittikçe
kavramlar keskinleşiyor
bütünleşiyor bir yandan.

herşeye bir ad koyuyorum
tanımlıyorum gerçekliği kendimce
gerisi
ilgilendirmiyor beni pek...

bir mısra yazıyorum
bilmiyorum benzeri söylenmiş mi
söylenmemiş mi
şimdiye dek söylenenlerle ilgisi ne
ama ben söylüyorum işte...

Burda

sessizliğin saçlarını çözünce ben burda
mısralar dökülüyor avuçlarıma
dokununca bulutların karnına
yağmurlar başlıyor kırmızı toprakla
kivanarak

martılar der demez
martıların yumuşak kanat seslerine
gömülüyor dünya
dalgaların sesini getirsem aklıma
dip diri bir mavi tekerlenip geliyor
ayaklarıma

başını kaldırsam deniz kayalar
ak köpüklü dalgalar gücenir
indirsem gök, bulut, yıldızlar gücenir...

ben burda yaşıyorum işte
tam denizin kıyısında
incirlerin, kayaların, ölü teknelerin
ve balıkçı kahvelerinin tam yanında.

Hiç Bitmeyecek

denizde
azgın bir mavi
döndürüyor başımı
azgın bir beyaz
dağların başında
kesiyor nefesimi
ve şimdi şurda
elimden tutuyor da
bir kasımpatı, arpa çiçeği
bir yosunlu taş
elimden tutuyorlar da
şükür ki düşmüyorum çarpılarak yere
ve balıkçı kahvesinin
kararmış tahtalarına çiziktiriyorum
"hiç bitmeyecek
dünyaya aşkım
hiç bitmeyecek..."

aklımda bir proje var. Duvar karikatürü. Karika-
türü evlerin iç ya da dış duvarlarına yapmak.
Ama bu sadece bir proje.

Başka, ilerde yarışmalara katılmayı ve karikatür-
lerimi yayınlamayı düşünüyorum.

Levent, bu işte. Çocuk irisi. Yarının genç irisi.
Bırakmaz, sürdürürse karikatürün ustaları arasına

girebilecek güçte, coşkuda...

Onun günlüklerindeki soyutlama gücünü ancak
ustalarda görebilirsiniz. Bu özellikle Levent'te
olan güveni artırıyor. Günlük çizmenin yararadır
bu. Bir kemancı nasıl ki her gün çalmak, koşucu
koşmak zorundaysa, karikatürçü de her gün çiz-
mek zorundadır. Yoksa, bileği terkeder. Çizgi
kadın gibidir diyor bir eski ustamız. Levent, def-

terine her gün çizgi ve yazıyla tarih düşüyor. Bir
bakıma tarihini çiziyor. Bu sevgi, bu güzel çaba,
çizgiyi bırakmaz, sürdürürse onu, yarının ustaları
arasına neden katmasın?

Buna çok inanıyorum.

Levent, benim için şimdilerde en önemli karika-
türçü. Yarın, tez gel!

5

10.4.1981

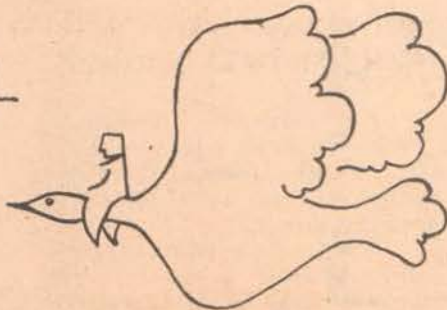
Bugün kendi başıma Kızılay'a
indim. Kendi başıma iş yap-
mak çok güzel. Büyüdüğüme
inanıyorum.

6

3.5.1981

Bugün babaannemi yokcu ettik. Yataklı trenle gidiyor.
Onu geçirirken trene binip özgürleşmek istedim. Yeni
çevrelere, yeni bulutlara gitmek istedim. Ne kadar iste-
dim bilemezsiniz.

7

10.5.1981

Bugün ebedi belâm derslerimi
yaptım ve televizyon seyredip
boş boş oturdum.

8

5.6.1981

Bugün garip gibi dolaştım.
Amaçsız... Galiba dersler beni
aptallaştırdı...

nefes alacağım.
, tiyatroy? glt-

Geçtiğimiz yıl İzmir'de önemli saydığım bir gösteri ve tartışma programı düzenlemiştik: "Çocuk ve Sinema İlişkileri". E.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi, Sinema-TV Bölümü ve İzmir Alman Kültür Merkezi'nin ortaklaşa gerçekleştirdiği bu programın önemi nereden ileri geliyordu? Bu sorunun yanıtını birlikte arayalım.

Altı Alman çocuk filmiyle, bizden bir filmin, bir kız çocuğun bakışıyla yaşama - olup bitenlere tanıklık eden Süha Arın'ın yönettiği "Tahtacı Fatma" filmi gösterilmişti. Önemiyse, çocuk sineması cephesinde yeni şeylerin varlığını kanıtlamasıydı, ya da yeni filmlerin oluşabileceğini bize gösterebilmesiydi. Bu güzel haberi bize duyumsatan, "Metin" adını taşıyan ve 1979 yılında yapılan bir film. Sözü ettiğim bu programa konuk olarak katılan Peter Femau, bu filmin yanı sıra ikinci ve gerçekten üzerinde durulması gereken filmin "Rüzgarla Bir Gün/Ein Tag mit dem Wind" (1978) olduğunu, ama bilemediği bir nedenle bu programa alınmadığını belirtmişti.

Kanımcı bir üçüncü filminden daha söz etmeli: "Alexander ve Sol Farı Olmayan Otomobil" (1965). Öteki filmlere göre daha eski bir tarihi taşımasına karşın, yaratıcı çabaların, çocuğun içten, canlı, renkli, sevecen dünyasıyla kaynaştığında nasıl güzellikler oluşabileceğine örnek bir yapıtı. Çocukların renkli taşboya, renkli kalemle yaptıkları resimler, yine onların kurduğu öykü ile canlandırılmaktaydı. Yani bir canlandırma filmi. Filmlerin bir grup izleyicisini oluşturan çocuklar, gösterim boyunca Alexander'ın düşsel dünyasını beğendiklerini, sevdiklerini onaylayan küçük neseli kahkahalar, çığlıklar attılar. Belki aynı çocuklar neredeyse genel bir canlandırma filmi biçimi gösteren "Disney" türü örneklerden başkasını izlememiş olabiliirdi. Ama bu film onlara hiç de yabancı gelmedi. Çocukların o çok tanıdık düş/resim/rek gerçeğinden şirin, sevimli bir gösteri olanağı doğmuştu.

ÇOCUK SINEMASI MI?

Böyle bir sinemanın tanımını yapmak olanaklı mı? Bu tipki çocuk romanı, tiyatrosu, resmi gibi tanımlamaların ulaştığı yere, çocukları çok sıkı sınırlara, çemberlere gidip varıyor. Belki şöyle bir tanım verilebilir: Çocuğun algı, bilgi alanına eş düşen, düş gücünü eyleme geçiren, eğlendirirken eğitebilen, ama eğlendiren, gereksiz ve zorlayıcı teknik biçimselliklerden kaçınan filmler. "Metin" bu özellikleri, biraz sonra aktaracağım biçimiyle belki daha fazlasını içeren, gösterinin en özgün filmiydi. Renkli ve 16 mm çekilmiş film, ailesiyle birlikte Berlin'in Kreuzberg mahallesinde oturan altı yaşındaki Türk çocuk Metin'in yaşamından kısa, canlı, duygulu bir kesiti veriyordu. Metin, Almanya'da yaşayan ve orada büyümekte olan her üç yabancı çocuktan biridir. Almanca'yı söktürmesine karşın yine de "yabancı çocuk"tur. Film, bu yabancı çocuğun

ÇOCUK ve SINEMA İLİŞKİLERİ ÜZERİNE BİRKAÇ SÖZ

Oğuz Makal

Alman çocuklarla aralarındaki "Onlar pistir! Onlar kötüdür! Onlar tuhaftır!" gibi bilinçsiz Alman ana-babalarca oluşturulmuş ön yargı duvarını akıllıca, ama çocukça yıkmayı başarmasını anlatmaktadır.

Bu film için Almanya'da yayımlanan eleştirilere göre, bu bilinen, sıradan konunun olağanüstü güzel bir filme dönüşmesinde yönetmen Thomas Dräger'in konuşma diliyle görüntü dilini ustalıkla kaynaştırmasının payı vardır. Uzun ve önem taşıyan sahnelerde görüntüyle anlatıma yer vermiş, Türkçe konuşmalar çok az yer almış. Görüntülerde özellikle çocukların anlayabileceği öğelerin olmasına özen gösterilmiş. ABD'deki ünlü TV çocuk dizisi "Susam Sokağı/Sesame Street" gibi örneklerde rastlandığına etkili kurgu, çarpıcı anlatım, özellikle filmde yer almadığı, izleyici çocuklarla salt görsel-düşünsel bir ilişki kurulmaya çalışılmış. Kamera zamanı çok iyi kullanmakta, yavaş devinimle algılamaya yardımcı olmaktadır. (Almanya'daki eleştiriler filmin en özgün yanını, oluşturdukları "çocuksu dayanışma"yı, kardeşliği pek önemsememektedir...)

"Metin", ZDF'nin Die Kappelle adıyla okul öncesi çocuklar için yaptığı dizide dört bölümde yayımlanır. Yanı sıra, akşam öncesi programında bir kez de tümü gösterilir çocuklara.

Çocuk ve sinema ilişkilerine değinen yazımızı Peter Fernau'yu tanıtarak sürdürelim. Çünkü az sonra onun çocuk sinemasına bakışına yönelik görüşlerini aktaracağız. Fernau 29 yaşında, denilebilir ki gönüllü bir çocuk sinemacısı. Sosyoloji okumasına ve doktorasını kent sosyolojisi üzerine yapmasına karşın, sosyal psikoloji-kitle iletişim psiko-

lojisi giderek daha ilgisini çekmiş. Almanya'da yaşayan psikiyatrist Ronald D. Laing'in "hasta olan birey değil, toplumdur" savından yola çıkarak sürdürdüğü görüşler, yazdığı senaryolar onu etkiler. Şimdilerde "Deutscher Kinderfilm" derneği yönetim kurulu üyesidir; Berlin, Schwab'sch Halı kentlerinde "Medienpädagogik" olarak çalışmaktadır. Yanı sıra "Uluslararası Berlin Film Şenliği" çocuk filmleri programı düzenleyicilerindendir. O zaman yaptığım söyleşilerdeki notlara bakılırsa işte söyledikleri:

"... Çocuk sineması alanında şöyle önemli değişiklikler olmakta: Çocukların her anlamda-düşünsel, fiziksel devingenliği uyarılmakta, geliştirilmekte. Çocuk "ev" in sınırları dışına çıkarılmakta, sanata ve oyuna daha canlı katılmakta. Ve çocuk filmleri bu eylem/yaşam ikilisinden kaynaklanarak, çocuklarla birlikte oluşturulmaktadır... Ben bir çocuk filmi şöyle olmalı: Çocuk, filmlerin yaratıcısı olabilmeli, öyküsüyle, anlatım biçimiyle, oyunculuğuyla, yönetimiyle. Çocuğa bir film nasıl yapılır anlatmalı, tipki bir oyun gibi filmler de onlar tarafından üretilmeli."

ÇOCUĞUN SINEMA KARŞISINDAKİ DURUMU

Baba küçük oğluna anneannesinin öldüğünü anlatmaya çalışmaktadır. Çocuk babasını dinledikten sonra, sorusunu yöneltir: "Peki, onu kim vurdu?"

Ana-babaların yerini kitle iletişim araçlarının aldığı bir çağda, böylesi fıkralar ya da gerçekler yinelenektir. Çocuklar (ve genç çocuklar) en çok TV ve sinema izleyen kesimi oluşturmaktadır.

Kendisi için üretilmiş filmler (programlar) bulabilirse mutludur. Değilse, ülkemizde olduğunca her şeyi izleyecektir. Sistemdeki yaygın aldatmacadan en acı payları da onlar alacaktır: "Koşun çocuklar Bankamızın sinemasına!" Kimin seçtiği, nasıl seçildiği belli olmayan çizgi filmler. Ya da bir film şirketinin deposunda yılanmış, sonra anımsanıp ortaya çıkartılmış birkaç serüven, masal filmi. Çoğu kez eski konuşmalar anlaşılabilir vb. Küçükler de Brecht'in o sevdiğim sözleriyle halkın beğenisi denilen o son mutlak engeli aşamazlar, çünkü ne izleyecekleri çoktan belirlenmiştir. Üstelik bu gerçek televizyon için daha acımasız sürüp gitmektedir. Böylece her film, her dizi çocuğun siyasal toplumsallaşmasında kendine düşen görevi yapar. Neyse ki, "hayat"ın çocuk üzerindeki etkileri, sunduğu örnekler, etkiler sinemanın ya da TV'nin etkilerini aşılabilir. Ama yine de kişiliğinin oluştuğu o en güzel çağda, başka dünyaların içine çekilmeye çalışılır, sistemin onayladığı tutum ve davranış kalıplarını sevmesi istenir.

NE YAPMALI?

Konuşmacı olarak yer aldığım ya da izlediğim bu tür programlarda bir ana-baba çıkıp bu soruyu sorar. "Ne yapmalıyız efendim?". Eğer soğukkanlıysanız "çocuğunuzu sinemaya götürmeyin" ya da "televizyonunuzu kapatın" diyebilirsiniz. Peki olanaklı mıdır bu? Kolayca uygulanabilir mi? Önce ana-babaların güdülemeye açık olduğu bir toplumsal-siyasal sistemde, çocukların gerçek sineması, televizyonu nasıl yaratılabilir. Guido Aristarco'nun sözleriyle "insanın tarihin oyuncusu değil seyircisi olmasını isteyen ve insan doğasının bilinen haliyle tarihi değiştirmek için hiç bir şey yapılamayacağına inanan o eski önyargılar" egemen oldukça bu soru sorulmalıdır. Belki en güç koşullarda bile birşeyler yapma olanakını bize duyurtabilir.

Çoğu ülkede bu tür soruların yanıtı çoktan verilmiştir. 1979 yılında İstanbul'da yapılan Balkan Film Şenliği çerçevesindeki "Genç Kuşakların Sinemacı ve Sinema Seyircisi Olarak Eğitimi" konulu panelde Romanya delegesi Timotei Ursu, ülkesinde çocuklar ve gençler için yaptıklarını şöyle özetliyordu: "...çoğu küçük boyutlu olarak gösterilen sinema tarihinin önemli filmlerinin, sinema şenliklerinde ödül almış ve dünya sinemasına açılımlar sağlayan çağdaş sinema ürünleri'nin yanı sıra, insancılığı, bütün halklar arasındaki dostluğu, barışı, daha iyi ve doğru bir dünyayı savunan, aldatıcı ticari konulara, şiddete ve cinsel güdülere tutsak olan ahlaksal yozlaşmaya karşı çıkan filmler sunulmaktadır."

Bilindiğince "oyun" çocuklar için "oyun" değil, ciddi bir üretim işidir. Eğer "ne yapmalı?" sorusuna mutlak bir yanıt aranıyorsa, kamehaneler, stüdyoları, laboratuvarları ve bol ham filmi çocuklara teslim etmeli derim. Onların "oyun"undan müthiş iyi ve ciddi şeyler çıkacağı inancındayım...

Çocuk Tiyatrosu

Serdar Ongurlar

Genel anlamda bakıldığında, ülkemizde çocuk tiyatrosuna fazla ilgi gösterilmediği gözlemlenebilir. Oysa bugüne kadar bu konuda bir çok araştırmalar, yazılar, kitaplar yayımlanmış, konferanslar ve kongreler düzenlenmiştir. Ne var ki hiçbirisi gereken ilgiyi görmemiş ya da geçiştirilmiştir. Bugün 50 milyonluk Türkiye'de kaç çocuk oyunu oynanmaktadır? Yanıt: İki elin parmaklarını geçmez. Bunun nedenlerine girmek değil ereğimize; ama, bu yazımızda çocuk tiyatrosunun gerekliliğini yinelemek ve vurgulamak istiyoruz.

İlk çocuk oyununun (1) 1935'de yazıldığını düşünürsek, bizde çocuk tiyatrosu geleneğinin eskilere dayandığını söyleyebiliriz. Gerçekten de o günden bugüne gerek eğitim açısından, gerek yarının seyircisini yetiştirme açısından çocuk-sanat ilişkisi ve giderek çocuk tiyatrosu, önemli açılımlar sağlamıştır kültürümüze. Ama bunlar yetersiz kalmıştır. Çünkü artık günümüz insanı, bugün için değil, yarın ve gelecek için yaşamının anlamını oluşturmaya başlamıştır.

Bu oluşum, bireyleri çeşitli kavramlar ve olgular üzerine düşünmeye yöneltmiştir. Biliyoruz ki yönelimler, bazı gereklilikleri ve zorunlulukları da beraberinde getirir. Bu zorunluluklardan biri de çocuk tiyatrosudur. Buna zorunluluk diyoruz, çünkü, yaşamı algılamak ve giderek bilinçlenme süreci çocukluktan başlar. Tiyatro da yaşamdan kaynaklanan bir sanat olduğundan, çocuk tiyatrosunun önemli yadsınamaz.

Her birimiz, babalarımızın oyuncak getirmediği zamanlarda, evde bulunan ufak cisimlerden otomobil, gemi, uçak yaptığımızı; çevremizdeki her şeyi görerek ve yaşayarak tanıdığımızı, çocukluk dönemlerimizden anımsarız. Öyle bir tanıma ki, her an gelişen ve değişen bir süreç olayı da gözlemleyerek. Sadece bu mu? Ya hissettiklerimiz? O da ayrı bir konu. Yaşadığımız, öğrendiğimiz ve hissettiklerimiz giderek eğitimle bileşti ve bizleri bilinçlenme aşamasına soktu. İşte burada sanatı, tiyatroyu; yaşamın kendisini, çelişkilerini, güzel olan yanlarını görmek, hissetmek arzusu içimizde oluştu. Ama bu oluşuma tiyatroyla ilgilenen büyüklerimiz yanıt veriyorlar mıydı? Bir çok çocuğun yanıtını dile getiriyorum: Hayır!

Neden böyle oluyordu? Bizler, çocuk tiyatrosunun önemini hala kavrayamadık; çocuk eğitimindeki tiyatro olgusunu çağdaş dünya görüşünün ışığında araştırarak, deneyerek, çalışarak ileri aşamalara yöneltmedik. Gerçi bugüne kadar yapılanları küçümsemek istemiyorum, ama, açık olalım: Çocuk oyunu yazarken, masallardan, hayali kahramanlardan yola çıkmadı mı bazılarımız? Uygulamaya geçerken çocuk bilimcileriyle ortak çalışt mı bazılarımız? Yoksa hep, bir karışık yol alabilmek için kısır tiyatro bilgileriyle olayı geçiştirdi mi bazılarımız? Hiç bir soruya tam bir yanıt veremeyiz kuşkusuz. Ama şunu söyleyebiliriz: Ülkemizde çocuk tiyatrosu konusunda düşünenlerin çoğunlu, bu sanat dalının, uygulamaya yönelik araştırmacılarından, yöntem için -pedagog, sosyolog, psikologlarla- ortak bir çalışmaya girmediklerinden olacak, çocuk tiyatrosu geleneğini yenileme çabaları bizleri kısır bir döngünün içine atmıştır... Sanırım, bunlar üzerine biraz düşünersek karışık boyu yol, biraz uzayacaktır.

Söyle bir çevremize bakalım: Günümüzün çocukları, önceki kuşaklardan daha özgür hareket ediyorlar. Bu çok doğaldır, böyle olması da gerekir. Ancak çocuklar, bu rahatlığı, çevrelerindeki insanlarda da görmek, duymak istiyorlar; çünkü onlar kendilerini yarına hazırlarken, daha dikkatli ve insanca yaşamı benimsiyorlar; büyüklerini köle durumuna getirmiş olan yozlaşmış kurumlara başkaldırıyorlar; yeni insan, değişik insan olmak istiyorlar. Bunun için de, babaları gibi yapmayı, sanatı, özellikle kanlı canlı insanların oynadığı tiyatroyu seçiyorlar araç olarak; biliyorlar ki, tiyatro izlerken hem eğleneceler hem de kendilerini tanıyacaklardır.

Bunlar, yeniden yaratmanın tadına varmak, değişen ve gelişen dünyaya yeni bir gözle bakma olgusunu getiriyor, çocuklar için. Tekin Özertem'in, Ernst Fischer'den yola çıkarak yaptığı açıklamak çok ilginç: "Yeniden yaratış açısından çocukların yetişkinlere oranla çok daha üretici oldukları görülmektedir. Bunun en belirgin nedeni de, çocukların oldukça sınırlı yaşantıdır. Bu sınırlı yaşantısını aşarak yeniden yaratışa yönelen çocuk, kendi çapında bir sanatçıdır. Günlük yaşantısını, hayale dayalı yeniden yaratış yoluyla değiştirmeye yönelmesi, kendi dışındaki olaylarla

özdeşleşmek, bir başka "Ben" olmak istemesindendir. Bunun altında da günlük yaşantısını etkileyen korkuları yenmek, hoş gitmeyi ortadan kaldırmak, içinde yaşadığı toplumda bir an önce söz sahibi olmak gibi istekler yatmaktadır." (2)

İşte burada tiyatronun çocuk için bir araç olması zorunluluğu ortaya çıkıyor. Gerçekten de çocuk, yarın söz sahibi olacaktır; aynı zamanda da bir tiyatro seyircisi. Ancak bunun hala tam anlamıyla farkına varılmamış olması, "çocuk tiyatrosu yaptık" diye geçiştirilmesi üzücü ve bir o kadar da düşündürücü.

★★

Bugün ülkemizde ilk çocuk oyununun oynanmasından kırk yedi yıl geçmesine rağmen, çocuklara uygun, onların düşüncelerini, yaratıcılıklarını, katılımlarını, paylaşımlarını yansıtan uygulamalar çok az görüldü. Milyonlarca lira ödenek alan Devlet ve İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları'nın bilimsel ve dizgesel çalışmalarla çocuk oyunlarını ciddiye almaları ve daha ileriye götürücü katkılarda bulunmaları beklenirdi. Oysa, yaptıkları bir kaç oyun dışında konuşmak fazla duyarlılık olur. Buna karşın, özel tiyatroların maddi güçlükler içinde hazırladıkları çocuk oyunlarını saygıyla anmak gerekir. Keşke girişimlerini sürdürebilseler.

1938'de İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları'nın hazırlamış olduğu "Çocuk Tiyatrolarını Arttırma Yasası" ve 1947'de açılan Devlet ve İzmir Şehir Tiyatroları'nın çocuk bölümleri işletilebilmiş olsaydı, bugün hiç kuşkusuz daha iyi bir birikime sahip olabilirdik. Ama ne yazık ki hepsi yan iş gibi görüldü ve bu büyük gereksinme kalıcı ve sürekli olmadı. Hele hele Milli Eğitim ve Kültür Bakanlıkları'nın hiç bir çaba göstermemeleri de güzel başlangıçları engelledi.

★★

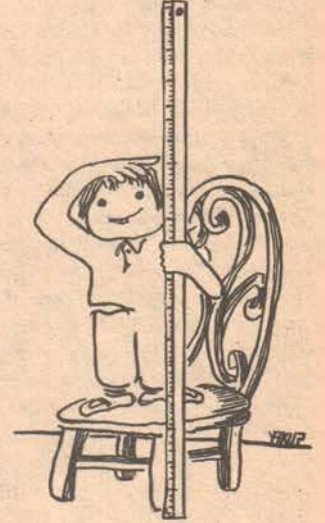
"Çocuk tiyatrosu yapmak, büyükler tiyatro yapmaktan daha zordur" demişti biri. İlk duyuştan inanmamıştım. Sonradan kafamı toparlayıp düşündüğümde, olayın hiç de yapılanlar gibi olmadığı kanısına vardım. Çocukların anlayabileceği dili kullanarak yazmak, onlarla ilişki kurup sıkıntılarını dağıtmak, onlara yenilik duygusunu verebilmek, değişimi algılayabilmek oldukça güç işler. "Ama güç olanı yapmaktır

AST:

"Çocuk oyunlarına da, ciddiyetle eğilinmesi gerektiğini düşünüyoruz..." ➡

AÇT:

"Çocuklarla birlikte çocuk tiyatrosu kavramını oluşturmaya çalışıyoruz..." ➡

Karikatür: YAKUP KARACABAY

güzel" diyen ozanın, bu dizesini slogan olarak alıp, çocuklarla, çocuk bilimcileriyle, anne-babalarla, öğretmenlerle ilişkiye geçerek, tiyatronun tüm olanaklarını kullanarak pekala, bu güç işin üstesinden gelinebilir. Ama bunlardan birinin eksik olması halinde, olayın güdük kalacağını da unutulmaması gerekmektedir. "Doğruyu, iyiyi güzel biçimler içinde sunan, tüm sanatların katkısı ile bir eğlence ve mutluluk ortamı yaratan çocuk tiyatrosunun gelişmesi için el birliği ile çalışmamız gerekiyor. Çocuk tiyatrosu topluluklarına, çocuk oyunu yazarlara, yönetenlere, oynayanlara destek olunması için, okullardaki ti-

Çocuk ve Tiyatro

Feyyaz Yükselen

Çağımızda, çocuk tiyatrosu evrensel bir boyut kazanmışken, ülkemizde çocuk-tiyatro ilişkisinin yetersizliği gerçeği önemli bir sorun durumundadır.

Konu, bu bağlamda ele alındığında, çocuğun toplum içindeki yeri, çocuk-tiyatro ilişkisi ve çocuk tiyatrosunun toplumsal değeri, kapsam ve içerik yönünden oldukça geniş bir düzlem içinde yer almaktadır. Kendi içinde ayrı birer inceleme alanı gerektiren bu olguları dışlamama gerçeğini saklı tutup, bugünkü çocuk tiyatrosunu yakından ilgilendiren bazı sorunlara değinmek gerekmektedir.

Türkiye'de bugüne değin çocuk tiyatrosuna ilişkin çok şeyler söylendi, söyleniyor. Bu konudaki düşünceler sempozyumlara, konferanslara, açık oturumlara götürüldü. Öneriler, çözümler, dilekler iletili. Ancak genelde masa başı çalışmalarının sürekli raporlarda, bildirilerde ve sözlerde kaldığı gerçeği her nedense değiştiremedi. Burada, aradan henüz kısa bir süre geçmesine karşın unutulmuş acı bir gerçeğe dokunmak gerekiyor. 1979 Uluslararası Çocuk Yılında, Türkiye'de çocuğa ilişkin tüm sosyal normlarda olduğu gibi, kuar ve sakat anlayış kendini çocuk tiyatrosunda da gösterdi. Salt coşkunun, anmanın yanı sıra ülkemizde çocuk tiyatrosu adına ne yapıldı?

İlk kez 1 Ekim 1936 tarihinde İstanbul Şehir Tiyatrosu sanatçılarından M. Kemal Küçük'ün yazıp Tepebaşı Tiyatrosunda sahneye koyduğu "Çocuklara İlk Tiyatro Dersi" adlı müzikli-danslı oyundan bugüne değin yaklaşık yarım yüzyıl geçmesine karşın, bugün Çocuk Tiyatrosu henüz yeterli düzeye ulaşamamıştır. Kuşkusuz bunun çeşitli nedenleri var. Ancak esas planda göze çarpanları şöylece sıralamak olasıdır.

Öncelikle yetişkinlerin "yarının büyüğü" dediği çocuk, büyüklerin algıladıkları dünyanın dışında bir varlıktır. Oysa bu gerçek sürekli gözden kaçırılmakta, çocukların kendine özgü dünyası hesap edilmemektedir. Burada söz konusu olan duyumsama özdeş olamaz. İşte, birçok yanlışın kaynağını buradan aldığını belirtmek, hiç de sanıldığı gibi temelsiz bir sav değildir.

Öte yandan Türkiye'de genel olarak bir yanlış sürekli yapılmaktadır. Bu, okullardaki tiyatro etkinliklerini çocuk tiyatrosu diye nitelemektir. Kavram kargaşasından doğan bu sonuç "kestin'p atmıcılığın" talihsiz bir göstergesidir. Bunun yanı sıra çocuk oyunu, özünde çocuğun katılımını taşıyan niteliktedir. Ancak bu alanda çocuğun devingenliği, atılımı engellenmiş, üstelik çocuk oyununun hangi yaş grupları tarafından oynanması gerektiği de saptanamamıştır. Ülkede bugün kaç çocuk tiyatrosunun yönetiminde pedagog, sosyolog, psikolog vardır? Yerleşik kadro sorunu da çözümlenmemiş sorunlar arasındadır. Çocuk oyun yazarlığı kısır kalmış, tiyatro yazarları özendirilmemiş, bu alanda çok az ürün verilmiştir. Devletin çocuk tiyatrosuna desteği kaçınılmaz birincil koşuldur. Her yönden en büyük olanaklara sahip Devlet Tiyatrosu, ne yazık ki çocuk tiyatrosuna yeterince eğilmemektedir. Gerek Devlet Tiyatrolarında, gerek ödeneksiz tiyatrolarda, çocuk tiyatrosuna yan uğraş anlayışıyla bakmak silinmelidir.

yatro çalışmalarının artırılması için, bol bol çocuk oyunu yayımlanması için yetkilileri uyarmalıyız. Bilim adamları ile sanatçılar bu konuda el birliği, gönül birliği etmelidirler." (3)

Toplumsal ilişkilerde, ekonomik, politik, ideolojik ve kültürel yönden birbirine bağımlı ya da birbirini destekleyen birçok mücadeleler olacaktır kuşkusuz. Ama önemli olan yarının büyüğünü, gelecek nesli

yaratmaktır. Eğer dünyaya geniş açıdan bakan sanatçılar olarak iyi ve ileri bir toplum kurmak istiyorsak, zaman geçirmeden çocuklarımızı ruhsal disiplin altına alıp, onların doğru yolda düşünmeye yöneltmeliyiz. Bunun için de, tiyatronun hangi alanında uğraş verilirse verilsin, her birimize büyük görevler düşmektedir. Çocuk, yalanla avutulan bir varlık olarak ele alınmamalı; tersine, gerçekleri algılayan ve bunu

yaparken de eğlenmeyi bilen, kendi ruhuna uygun bir varlık olarak düşünülmalıdır. Bu, sürecin kendi gelişimine bırakılamaz. Mutlaka bir şeylerin olması gereklidir.

- (1) M. Kemal Küçük'ün yazdığı "Çocuklara Tiyatro Dersi" ve "Gülmeyen Çocuk" adlı oyunlar.
- (2) Tekin Özütem, Türkiye'de Çocuk Tiyatrosu, Ank., Kültür Bak. Yay., 1979, s. 10.
- (3) Sevdâ Şener, Çocuk Tiyatrosu, Ank., Devlet Tiyatrosu Yay., 1979, s. 6.

■ — AST çocuk oyunları neyi amaçlıyor?

■ — İki sene aradan sonra yeniden çocuk tiyatrosunu başlatmayı ve bunu sürekli kılmayı amaçlıyorduk. Başlarken çocuk tiyatrosunun amacının ne olduğunu anlatmak, çocuklara nasıl bakıldığını yansıtmak istedik. Gerçekte, çocuk tiyatrosunu birçok yönden tiyatronun diğer oyunlarından ayrı görmüyoruz. Ancak tabii ki çocuk psikolojisini öğrenmek, eğitimcilerle birlikte davranmak zorunluydu. Kısacası çocuk için araştırmaya giriştik. 3-10 yaş arası çocukları araştırdık. Beğenilerini, bir olayı sindiğimizde nasıl tepki gösterebileceklerini saptamaya çalıştık. Sonra oyuna geçildiğinde, oyunu yorumlarken, sahnelerken yaptığımız bu araştırmalar bize ışık tuttu. Şunu gördük ki, çocuğu eğlendirirken eğitmek, eğitirken eğlendirmek içiçe geçen olaylar. Güldürü öne çıkarsa özü yiter, eğitime yanı ahar-tılsa ilgi azalır. Önemli olan dengeyi yakalamak. Bir de hangi yaş grubuna seslenileceği sorunu önem taşıyordu. Burda kaba bir sınır çizilmesini söylemiyoruz. Önemli olan yaş grubunu dengelemek. Örneğin, altı yaşa kadar sözlerden çok müzik, dans, hareket önem taşıyor.

Ancak bunları söylerken, çocuk tiyatrosunun "öksüz çocuk" muamelesi görmekte olduğunu da söylemeden geçemeyeceğim.

■ — Oyun sırasında çocuklarla ilişkiyi nasıl kuruyorsunuz?

■ — Oyunu sahneye koyarken seyirci ile diyalogu gözardı etmedik. Çocuklarla diyalog içinde olmaya çalıştık. Bu diyalog sırasında çocukların değer yargıları öne çıkmaya başlıyor, taraf tutuyorlar.

Bir önemli özellik de masal öğelerinden yararlanmamızdır. Ancak burada durmadık, çocukların tepkileriyle oyunu yönlendirmeye çalıştık. Gerçeği söylemeyi, ya da algılamayı çocuklara bıraktık. Oyun içinde bir ders verme olayında, bir illüzyon bir de gerçek vardır. Önemli olan da illüzyonu kırıp gerçeği ortaya çıkarmak-

Elli milyona yaklaşan nüfusuyla ülkedeki çocuk tiyatrosunun, üç büyük kentte sıkışıp kalması oldukça düşündürücüdür. Bir de özellikle son yıllarda bankaların, bankerlerin ve büyük ticari kuruluşların çocuk tiyatrosuna el attığını görüyoruz. Ancak salt kâr amacı güden tecimsel girişimler sağlıklı sonuçlara doğal olarak ulaşamamaktadır. Son olarak TV'nin olumsuz etkisinden de söz etmek gerekiyor. Çocuk programlarındaki tiyatro olayına çocuğun doğrudan katılmaması yanı sıra, çocuğun yaratıcılığı önlenmekte, zihin gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir.

Çocuk tiyatrosunun öneminin ve gereğinin tam anlamıyla Türkiye'de gerçekliğe ulaşması, Türk tiyatrosuna düşen en önemli görevdir. "Geleceğin büyükleri"ni bir kez daha düşünmek dileğiyle!

AST- Yaşar Akın:

tır. Burda doğruyu çocuklara söyletmektir önemli olan.

Çocuk tiyatrosunda sahne-seyirci duvarını yıkmak, çocukları oyuna katmak istediğimizi de belirtmedim. Oyun sahnelenirken, oyun sırasında diyalogların nelerde kurulacağı hesaplanıyor. Böylece çocukları salonda yalnız bırakmamış, kıskılcıklarının önüne geçmiş oluyoruz.

■ — Oyunda dil özenini nasıl gözetiyorsunuz?

■ — Belli bir yaş grubu içindeki çocuklara, tiyatrodan anlaşılır bir dil kullanmak gerekmektedir. Tiyatro olayında bir anlatım dili vardır. Bunu belirli bir üslupla kullanmak ve dışına taşmamak önemlidir. Karakterin rofinde uygun bir dil kullanmak gereklidir. Yerleşmemiş bir dilden de kaçınılmalıdır.

■ — Oyunun, olanağı kıt çocuklara gitmesini düşündünüz mü?

■ — Gelemeyen seyircilere gismeyi baştan düşünmüştük. Rehabilitasyon merkezine gitmemiz de bu yüzden. Ancak oyuna gelemeyen, olanaksız çocukları oyuna getirmek tiyatrosunun değil, öğretmenlerin, aydın insanların işi. Çocuk yuvalarını getirmeyi amaçladık ama, hep azınlıkta kaldık. Karşılıklı çabalarla çok daha verimli sonuçlara ulaşabileceğimizi düşünüyoruz.

Son olarak da, çocuk tiyatrosu üzerine yoğunlaşan yazarlar olması gerektiğini düşündüğümüzü söylemeliyim. Çocuk oyunlarına da, yetişkinlere sağlanan eğitime de ciddiyette eğilmemesini ve dikkatle ele alınması gerektiğini düşünüyoruz. Tüm bunlar daha iyi oyunlara, daha iyiye ulaşmayı sağlayacaktır.

ETİ Sanat Merkezi'nin Çocuk Oyunu: "Keloğlanın Becerikli Eşegi"

AÇT~ Salih Kalyon:

□ Ne zamandan beri çocuk tiyatrosu yapıyorsunuz?

■ 1975'ten bu yana çocuk tiyatrosu yapıyorum. Önce AST'ta, 1976'dan bu yana da AÇT'de. İlk oyunumuz "Becerikli Kanguru" idi.

□ Böylesi deneyli bir çocuk tiyatrosu yöneticisi olarak, bugüne dek yaptığınız çalışmaların da kaynaklanan yaklaşım biçiminizi ve edindiğiniz anlayışı aktarın mı?

■ Başlangıçta köklü ve sağlıklı bir tiyatro çalışması yoktu önümüzde. Bu yüzden çalışmalarımızı arayış içinde sürdürüyoruz. Çocuklarla birlikte ülkemiz koşullarında bizim olan çocuk tiyatrosu kavramını oluşturmaya ve yaygınlaştırmaya çalışıyoruz. Masallardan, öykülerden kaynaklanan oyunlarla başlattığımız çalışmalar bu yıl "Demet ile Memet" ve "Aman Aman Elele Kız Oğlan" oyunları ile yaşayan, güncel bir çocuk tiyatrosu çalışmalarına dönüştü. Bundan sonraki çalışmalarımız da hep böyle sürecek.

□ Bugüne dek oynadığınız çocuk oyunları ile yazarların hakkında bilgi verir misiniz?

■ Aziz Nesin'in yazdığı "Kutsal Hazine" Ahmet Ünel'in yazdığı "Becerikli Kanguru" ve "Mızıkçı", Engin Noyan'ın yazdığı "Memo'nun Düşü" ve Volker Ludwig'in iki oyunu: "Demet ile Memet" ve "Aman Aman Elele Kız Oğlan" oyunlarını oynadık. Çok yakında da Orhan Aşena'nın "Ali" adlı oyunu oynayacağız.

□ Sizin çok benimsediğiniz çocuk oyunu ve yazarlarından birkaç örnek verebilir misiniz?

■ Ülkemizde bizim anladığımız anlamda çocuk oyunu yazarı yok. Kendimizce bunun nedenine şöyle yanıt buluyoruz: Çocuk kendisi küçük olduğundan, ona yönelik herşey de küçümseniyor. Masallardan ve öykülerden kaynaklanan oyunlar oynanıyor. Biz günlük yaşayan tiyat-

ro yapmak istiyoruz. Çocuk oyunu yazırlığında Ahmet Ünel, Engin Noyan ve Feyza Hepçilingirler iyi birer adın attılar ama, sonucu ne olacak bilmiyoruz. Almanya'daki Grips tiyatrosunun yazarı ve yöneticisi Volker Ludwig de şu anda tanıyabildiğimizden başında geliyor.

□ Çocuğa büyük adam gibi düşünerek mi, yoksa onu çocuk olarak düşünerek mi yaklaşıyorsunuz?

■ Çocuğu o büyük, ne de çocuk olarak görüyoruz. Onu normal insan olarak kabul etmek düşüncesini taşıyoruz. Çocuklar da yetişkinlerle aynı ortamı paylaştıklarından, yetişkinlerin etkilendikleri olaylardan aynı biçimde etkilenebilirler. Eksik olan, yetişkinlerle eşdeğerde savunma gücünde: yoksun oluşları. AÇT'nin üstlendiği de, çocukların sözcüsü olmak görevi. Bu anlayışımızı oyun sırasında onlarda kurduğumuz kısa diyaloglarda, onlara "çocuklar" yerine, "arhadaylar" diyerek hissettirmeye çalışıyoruz.

□ Bugünlerde çocuk tiyatrolarının sayısında hızlı bir artış görülmekte; ancak biz henüz "çocuk tiyatrosu" olayına bilinçli bir yaklaşımda bulunulduğu kanısında değiliz. Siz ne dersiniz, önerileriniz neler?

■ Çocuk tiyatrosu bugün bir reklam aracı olarak görüyor. Bankalar ya da diğer kuruluşlar bu işi reklam aracı olarak kullanıyorlar. Bundan öte gitmiyor ve tehlikeli oluyorlar. Aslında bu kuruluşların çocuk tiyatrosu kurmalarına karşı değiliz. Devlet desteklemediğine, finansman etmediğine göre, bu işi bilileri yapacak kuşkusuz. Pedagoglarca onaylanmış bir çocuk oyunu projesini, bir bankanın ya da başka bir kuruluşun finansman etmesi sevindiricidir. Ancak salt reklam amacıyla çocuğun kullanılmasına karşıyız. Bugün çocuk tiyatroları çok az sayıdadır. Bunun bilinçli biçimde artırılması gerekiyor. Ölkemiz, tüm çocuk tiyatrolarıyla işbirliği içinde olmak ve ortak bir anlayış oluşturmak.

Geleneksel Türk halk edebiyatı kişiliklerinden "Keloğlan" tipinden öyküden bir uyarılmanın ürünü olan "KELOĞLANIN BECERİKLİ EŞEĞİ" adlı dansı ve müzikli "Çocuk Oyunu" çalışmaları, Mart ayı başlangıcında gösterilmek üzere, sürdürülüyor.

Oyunun yazarı Tahsin Melan: "Oyunu izleyeceklerin temel çoğunluğunu çocukların oluşturacağından yola çıkarak, çocuklar için yaratılan soyut, olumlu öykü-masal kahramanlarından birini 'Keloğlan' tipini somutlamaya çalıştık. Soyut-somut bağını içinde ve evcilliği, sevimliliği içinde de 'Becerikli Eşeği' teatral öge olarak değerlendirdik.

'Keloğlan'ımız, akılcı ve çevresindeki olayları gerektiğinde yönlendiren, birlikte kendini de geliştiren, devingen bir kişilik yapısındadır. Ki, biz çocukların olması gerekli kişilik gelişimlerine simgesel bir örnekleme getirdik, geleneksel halk edebiyatı verilerinin yorumu içinde" diyor.

Ali Rıza Kayacı, Erkan Denksizer, Savaş Ekici, Mustafa Sarıkaya ve Salımlı Kayacı'dan oluşan "müzik ekibi" tezeneli, üfleme ve vurmalı halk çalgılarıyla oyunun müziklerini ve dansların eşliğini gerçekleştiriyorlar.

HARUN YEŞİLYURT:

'Müzik derslerinde plak çalınsa, derse ilgi büyük olur...

□ — Harun, kısaca sanat geçmişini bize anlatır mısın?

■ — Ben beş yaşında AST'a girdim. Birçok oyunlarında oynadım. Film çevirmeye onbir yaşında başladım. İlk filmim televizyondaki "5 Dakika" programı oldu. Tuncer Necmioğlu ile Bolu'da bir film çalışmam oldu: "Ormanın Öcü". Daha sonra Zekeriya Kabadayı ile Harun'u çektik. Sonra sırası ile, Türkan Şoray ile Hazal'ı, en son olarak bu sene Genco Erkal ile "At" filmini çektik. Yeni dönem çalışmalarım arasında AST ile bir filmim olacak. İsmi İsmet Küntay'ın daha önce tiyatro oyunu olarak sahnelenen "403. Kilo-metre".

□ — Okuldaki arkadaşlarının ve senin TV'deki ya da radyodaki çocuk yayınlarına ilginiz ne derecededir? Bu programları izliyor musunuz?

■ — Ben bir araştırma yaptım. TV'de Zekeriya Kabadayı'nın Gökkuşuğu diye bir programı yayınlanıyordu. Arkadaşlarıma bu programı izleyip izlemediklerini sordum. Kimse bu programın varlığından dahi haberdar değildi. Arkadaşların onun yerine örneğin batı müziği programlarını çok daha büyük bir ilgi ile takip ediyorlar.

□ — Okuldaki müzik derslerine sınıf olarak ilginiz nedir?

■ — Çoğunluk olarak "ah şu ders bitse, bir çıksak" diye düşünüyoruz.

□ — Öğretmen bir şarkıcının plakını çalsa herhalde derse ilgi oldukça çoğalır?

■ — Bundan eminim ki ilgi çoğalır.

□ — Peki müzik dersine olan bu ilgisizlikte eğitimcilerin rolü var mı?

mi? Varsa bu nedir? Eğer öğrenci böyle bir psikoloji içindeyse bunda mutlaka eğiticiler de sorumlu mudur?

■ — Bizde öğrenci müzik dersine ne kadar ilgisiz olursa öğretmenler de o kadar sertleşiyorlar. Öğrencinin ilgisiz olduğunu görünce derse disiplin altına almaya çalışıyorlar. Bence neden bu. Ama eğer öğretmenler derslerde meselâ plak dinletseler öğrenci derse mutlaka ısınır. Meselâ bizim bir öğretmenimiz vardı. Kendisi her müzik derse sonunda bir öğrenciye şarkı söyletirdi. Bu da deranın daha ilgi ile izlenmesine yol açardı.

□ — Türkiye'de çocuklara yönelik plaklar olduğuna inanıyor musun?

■ — Ben Gurguriye gibi plakları sornak için birçok plakçıya gittim. Ama hiç çocuk plağına rastlamadım.

□ — Okulunuzda çocuk korusu var mı? Bunların çalışmaları hakkında bilgi verir misin?

■ — Evet var. Genellikle 23 Nisan bayramlarına yönelik çalışmalarda oluyor. Bayram'a iki hafta kala koro toplanıyor. Koro müzik dersleri 9-10 olanlar alınıyor.

□ — Genelde sanat derslerinin, özelde müzik dersinin öğrenciler için çekici hale getirilmesi için ne yapmak gerekir?

■ — Bunu, öğrenciye ders olarak, zorunlu yapılması gerekli bir iş olarak göstermemek lâzım. Bunun tek çıkar yolu biz çocuklar için amatörce gidip müzikle ya da diğer sanat kolları ile ilgilenebilecekleri yerler açılması. Okullarda bu dersleri sevdirecek eğitici çalışmalar yapılmalıdır.

□ — Yarın adına teşekkürler Harun...

"yaptığım işin çok ulvi bir yanı olduğuna inanıyorum"

"İşte sonunda yakaladık", diyor foto muhabiri arkadaşımı. "Uykudan Önce"nin "Masalcı Teyze"si, yılların tiyatro sanatçısı Adile Naşit, Şan Müzikholünün kulis kapısından yuvarlana yuvarlana giriyor. Başında eşarp, yüzünde film makyajı ve yorucu bir günün izleri. Kendisiyle tanışıp "YAREN" için bir söyleşi yapmak istediğimizi belirtiyoruz. "Hemen geliyorum", diyor ve Uluslararası Sanat Gösterileri A.Ş.'nin idari bölümüne giden merdivenleri tırmanıyor, yine yuvarlana yuvarlana.

Masalcı Teyze'ye ulaşmak güç. Evinin telefon fişi sürekli çekili. "Kuzucuklar" yüzünden. Adile Teyzelerine bir an olsun rahat vermiyorlar. Sonunda baktık evinden yakalamamanın imkânı yok, çalıştığı müzikhole gidip görüşmenin çıkar yol olabileceğini düşündük ve en sonunda başardık.

— Kusura bakmayın. Beklettim. Buyrun soyunma odasına gidelim, orada daha rahat konuşuruz.

Soyunma odasından çok, makyaj odası girdiğimiz yer. Karşı sıradaki aynaların önünde de birkaç bayan, makyajlarını yapıyorlar. İkişini gözümüz bir yerlerden ısırtıyor. Sezen Aksu ve Ayşen Gruda... Adile Naşit'in de rol aldığı "Sezen Aksu Aile Gazinosu" müzikalinin temsili için son hazırlıklarını tamamlıyorlar. Özür diliyoruz onlardan, Adile hanımla başlıyoruz konuşmaya; daha doğrusu o başlıyor kurulu bir tüfek gibi:

— Ay, en azgınları bugünkilerdi.

— Hayrola?..

— Beşiktaş'ta, Serencebey'de bir evde film çekiyoruz. Yine kuzucuklarımızın saldırısına uğradım. Yarım saatte bir elimde düdük, çıkıp dağıttığım halde, evin kepenklerini kırdılar, tırmanıp tâ içeriyi göreceğiz diye. En çok korktuğum da, beni görmek için koşarlarken, yolda karşıdan karşıya geçerlerken başlarına bir kazanın gelmesi. Allah göstermesin, ondan sonra işin yoksa vicdan azabı çek...

"Adile Teyze", çevrilen filmin de adı. Ayşen Gruda ve Şener Şen de oynuyorlarmış. Adile Naşit, son sıralarda film prodüktörlerinin, müzikalcilerin baştaç ettikleri bir sanatçı. Piyasa diliyle, "iyi iş yapıyor". Bu özelliğini kavrayan, iyi iş yapma tutkunu büyük bir gazetemiz de, Adile hanımı kanatları altına almış son zamanlarda.

Pek yakında Anadolu turneleri düzenleyecek ve TV izleyemeyen yörelerin de, Adile Teyzelerini tanımaları için hizmet verecekmiş.

— Şu anda kaç işte birden çalışıyorsunuz?

— Efendim, Uykudan Öncemiz var, Hababam Sınıfı adlı müzikalimizin provalarını yapıyoruz, çocuk oyunumuz var, bir yandan Sezencimle birlikte bu müzikalde oynuyoruz. Az önce söylediğim gibi film çeviriyorum bir yandan. Sonra bu filmlerin dublajları var. Koşuşturup duruyoruz işte...

— Adile Hanım, Uykudan Önce programına nasıl başladınız?

— Hisseli Harikalar Kumpanyası adlı oyunu Ankara'da turnedeydik. Bir gün TV Çocuk Programları yöneticisi Tekin Özertem geldi ve bana çocukların o sıralar gösterilen kukladan korktuklarını ve benim bu işi üstlenip üstlenemeyeceğimi sordu. Önce çok düşündüm. Çünkü birçok arkadaşım, "Yapılır mı? Suratin eski TRT'de, vah vah", dediler. Sonra sağolsun, beni himaye eden dostum Ertem Eğilmez'e danıştım. Ertem bey, "Bu iş şerefli bir iştir" dedi ve paranın pulun böyle bir işte rol oynamayacağını söyledi. Böylece kabul ettim ve hâlâ da sürdürüyorum. Başlarda pek çok eleştiri geldi. Ama bu bana Allah'ın bir lutfu. Ben bir şey yapmış değilim. Herkese de söylüyorum. Yaptığım işin iyi mi, kötü mü olduğunu bile tam olarak kestiremiyordum. Ama son günlerde iyi yaptığımı ilk kez inanıyorum. Gelen mektuplar, gelen istekler, bitmeyen telefonlar... Buradaki çocuk tiyatrosu da onu belli ediyor zaten. Anneler, babalar, veliler geliyor, kutluyorlar beni. Yayı evliyaya döndüm, tövbe tövbe.. Erol Evgin bir ad taktı. "Telli Adile" diyor. Çocuklar bana adak adamaya gelecek, adak diye de emziklerini vereceklermiş.

— Ne kadar mektup alıyorsunuz? Bunlara cevap yetiştirebiliyor musunuz?

— Eve haftada 300-400 mektup geliyor. Bir o kadar da TRT'ye gidiyor. Ama ben bu ihtiyaç halimle onlara nasıl cevap vereyim. Karşıdan, Ağrı'dan, uzak yörelerden gelen bazı mektupları, sağolsun eşim cevaplıyor, ben de okuyup imzalıyorum. Kimler yazmıyor ki! Adana'dan bir kebabçı, Gelibolu'dan bir avukat, 80 yaşında torun tosun sahibi adamlar ve çocuklar, çocuklar, çocuklar. İşte Allah'ın bir lutfu bu, sempati mi desem, ne desem... Örneğin, valiliklerden mektuplar geliyor. Adana'dan, Antep'ten... Okullarda, sınıflarda şiir yarışmaları yapılıyor. Kazananları

ödülleri benim vermemi istiyorlar. Böyle şeyler beni pek mutlu ediyor. Tüm bu mektupları saklıyorum. Tabii kolay değil. Çocuklarla diyalog kurmak güç, ama ben de imajımı değiştirip, çocuklarla öyle ciddi ciddi konuşmam. Benim zaten filmciliğimden geliyor bu anaçlığım. Hep öyle kullandılar beni. İyi kadın, melek kadın, belki öyle değilim ama... Eskiden oynadığım filmler, çocuk filmi değildi ama, yine de o filmle gören çocuklar beni severdi.

— Adile Hanım, metinleri siz yazmıyorsunuz, değil mi?

— Hayır, başkaları yazıyor, ben ezberleyip anlatıyorum. Ezberlemek de denmez ona ya, okuyorum ve kendime göre yeniden anlatıyorum.

— Peki ya baş taraftaki "Kuzucuklar" faslı ve öğütler, adlar...

— Onları irticalen yapıyorum. Artık ne kadar konuşabilirseni. Onu ilgililere söylüyorum zaten. Edebiyat fakültesi mezunu değilim. Alaydan yetişmiş bir sanatçıyım ne olsa. Onun için her zaman kültürlü insanlara saygım vardır. Ama bu benim karacahil olduğum anlamına da gelmez. Kendi kendimi yetiştirmeye çalıştım. Başlangıçta bana hiç kimse yardımcı değildi. Çocukların sevgisi, arada çizgi filmlerin sevilmesi, benim barışarımda yardımcı oldu.

— Hiç eleştiri geliyor mu "Uykudan Önce" için. Hiç "ben bu işi yapmak istemiyordum anı" diye düşündüğünüz oldu mu?

— Belki siz de okumuşsunuzdur. Bir büyük gazetede yayınlandı. Artık o gazetenin sanatçısı, teyzesi, masalcısı oldum ya, her neyse.. Dört kişiyle bir anket yapmışlar. Ben masal anlatırken "demmiş, demişler" sözcüklerini çok sık kullanıyordum. Fakat ne yapayım, Türkçemizdeki masal dilini değiştirecek halim yok ya. Sonra

Röportaj: MURAT GENÇOSMAN

Fotoğraflar: ENİS ÖZBANK

ba sevgisini kendine aldı. Ne münasebet. Bilmem programları izliyor musunuz? Öyle bir şey var mı hiç? Şimdi bile kapıda çocuklar toplanmış, beni görmek için bekliyorlardı. Onlara, haydi benim kuzucuklarım, haydi çocuklarım, evlerinize gidin, anneleriniz, babalarınız sizi kapıda bekler, merak eder dedim, yarısı sözümü dinleyip hemen gitti. Ama hiçbir ananın, babanın sevgisini dağıtamam ben. Zaten bir çocuk da, bana, anasına, babasına duyduğu sevgiyi duyamaz. Böyle bir şeyin olabileceğine inanmıyorum.

İşte böyle eleştirilerin yoğunlaştığı zamanlarda çok üzülüyorum. Bu işi bırakmayı o zaman düşünüyorum. Aslında benim eleştiriye korkunç tahammülüm vardır. Ama işin içinde çocuklar olduğu zaman gerçekten etkileniyorum. Yaptığım iş, kolay bir iş değil. Tahsil seviyemden çekiniyorum, yanlış yapmaktan çok korkuyorum. Dilim sirçecek diye ödüm kopuyor. Çünkü, niye yalan söylüyeyim, gerçi tam 37 yıldır sahnede-yim ama, TV çekimi bir başka oluyor. Milyonlarca insanın evine, konuk gitmişsiniz, ona göre davranmak lâzımı, değil mi ya?.. Ancak her şeye rağmen, yaptığım işin çok ulvi bir yanı olduğuna inanıyorum. Düşünün ki ben çocuğunu kaybetmiş bir anneyim. Çocuğuma doyamadan 16 yaşında kaybettim. Bu bana Allah'ın büyük bir lutfu ki, bugün çocuğum olmasa da, milyonlarca torunum var diyorum. Onların hepsini torunum gözüyle görüp masal anlatıyorum. Zaten sevilme-seydim, bu işi sürdürmem çok zor olurdu.

— TV'yi izleyebiliyor musunuz? Örneğin kendi programınızı görebiliyor musunuz?

— Eh izinli olduğum akşamlar. Örneğin dün akşam evdeydim, izledim.

— Dikkatinizi çekti mi bilmem. TV'de okul öncesi yaşta çocuklara yönelik tek program Uykudan Önce. Sizce bu yeterli mi? Daha doğrusu yaptığınız işi yeterli buluyor musunuz?

— Sanıyorum yeterli değil. Benim programımı da uzatmayabilirler belki. Ama televizyoncuların da imkânları kısıtlı. Belki bir yenilik düşünüyorlardı.

— Sanat yaşamınızı kısaca özeller misiniz Adile Hanım.

— 1945 yılında Şehir Tiyatrolarının çocuk bölümünde figüran olarak sahneye çıktım ilk. O zaman Jeyan Mahfi Bey, Ferih Egemen Bey vardı çocuk tiyatrosunda. Sonra uzun yıllar oyuncu olarak çalıştım. İkisi de rahmetli oldu. Muammer Karaca Tiyatrosu ve Halide Pişkin Tiyatrosu'nda oynadım. Doğrusu ikisi de hocamdır. İkisinin de bana büyük emeği geçmiştir. Sonra Gazanfer Özcan'la oynadım yine uzunca bir süre. Bir ara ağabeyim Selim Naşit'le birlikte, babamın anısına Naşit tiyatrosunu kurduk ama, başarılı olmadık. İşte, şimdiyi biliyorsunuz zaten.

— Ancak sanıyorum şu anda sanat hayatınızın en başarılı döneminde, doruk noktasındasınız.

— Evet, çok şükür. Şu anda Allah'tan tek bir şey diliyorum. Sıhhatim bozulmasın. Bütün korkum o. Aşırı yorgunluğum var, şekerim var, o nedenle korkuyorum.

İşte Adile Naşit! Yıllar boyu cefasını çektiği tiyatro yaşamının ardından, 53 yaşında, o zor ve yorucu mesleğin ilk kez meyvalarını topluyor.

Bu konuşma, tüm yalınlığı içinde bir noktanın önemle altını çiziyor: TRT okul öncesi çağıdaki çocuklarımıza el yordamıyla seslenmektedir. Onun ötesindeki sorumluluklardan da çok uzaktır.

Adile Naşit'e biz de sağlık dileğinde bulunuyor, daha güzel, daha çağdaş ve daha yapıcı çocuk programlarında buluşmak ümidiyle, vedalaşıyoruz...

çocuklara hep nasihatlar ediyordum. Çocukken bana da herkes nasihat ederdi ama, bu bana hiç dokunmazdı. Sonra hep kendimden örnekler veriyordum. Bunu ben haminnemden öğrendim. O da hep kendini anlatırdı bana. Tuvalete gitmeyip de altına eden küçükler var. İnanın televizyonda onu bile oynadım ben, belki faydası dokunur diye. Yapılan anket hep büyüklerle, velilerle yapılmış. Ben programın başında adları sayarken, çocuklar kendi adları söylenmedi diye üzülüp ağlıyorlarmış. Bana kalırsa üzülüp ağlamanın ne kadar anlamsız olduğunu anlatmak görevi, anne ve babalara düşer. Bu türden anketlerin, okullarda, sınıflarda, çocuklarla yapılması gerekir. Çocuklar ne düşünüyor onu öğrenmek gerekir.

Kimi de diyor ki, Adile, çocukların anne ba-

Bir çocuk özel sayıyı hazırlarken, çocuklara hiç başvurmak düşünülmez. Hep büyüklerin yazı ve çizilerinden oluşan bir çocuk özel sayısı, ne denli başarılı olursa olsun, tam olamaz. Biz de bu düşüncelerle, hiç değilse birkaç konuda çocukların düşüncelerine başvurmaya karar verip bir ilkokulun yolunu tuttuk. İlkokulumuz Ankara'nın Küçükcesat, Kavaklıdere, Gaziosmanpaşa semtlerini kapsıyor. Rastgele bir sınıf seçmeye çalışıyor ve bir 5. sınıfa giriyoruz. Sınıfımızda tam 50 küçük arkadaşımız var. Onlara Yarm'dan, Nisan ayında dergimizi kendilerine ayırdığımızdan söz ediyor ve bize yardımcı olmalarını istiyoruz. İsteğimiz hem çocuklar, hem sınıf öğretmenini, hem de okulun müdürü tarafından ilgiyle karşılanıyor. Biz tümüne de teşekkür ederek, sorularımızı soruyor ve yanıtlarımızı alıyoruz:

İlkin, en çok hangi dersi sevdiğini soruyoruz. Verilen yanıtlar, bu ilkokulumuzda eğitimin, önceden de bildiğimiz gibi, görece yüksekliğini örneklendiriyor: Matematik 15, Türkçe 11, Fen 7, Sosyal Bilgiler 7, Resim 6, Müzik 2. Beden ve Yazı 1'er çocuk tarafından seviliyor.

Benzer bir sonuç, ders saatleri dışındaki ilgileri için verdikleri yanıtlarda da ortaya çıktı. So-

rumuzda bulunan 4 seçenek şöyle bir dağılım gösterdi: Kitap okumak 27, oyun ve spor 17, ev işlerine yardımcı olmak 4, televizyon seyretmek 2 çocuğun ilgisini çekiyor. Çocukların en çok sevdiği televizyon programlarının dökümü ise, koşullandırma araçlarının olumsuz etkisi örnekliyor. Döküm şöyle: Savaş Yıldızı 18, Sekiz Çocuklu Aile 17, Babam En İyisini Bilir 5, Mavi Bilye 3, Şeker Kız 2,

Tatlı Sert 2, Gazeteciler 2, Uykudan Önce 1 çocuk tarafından seviliyor.

Uykudan Önce programını sevip sevmedikleri ve nedenleri sorusuna verilen yanıtlar ise, çok ilginç: 43 çocuğun Uykudan Önce programını sevmesine karşın, 7 çocuk sevmiyor. Uykudan Önce'nin sevilme nedenleri, sırasıyla: Adile Teyze'nin varlığı, öğretici olması ve çizgi filmlerin gösterilmesi. Se-

vilmeme nedenleri ise: Masalların saçma bulunması, çocukların salt çocuk olarak görülmesi, kendi adlarının söylenmesi, çizgi filmlerin yeterince gösterilmemesi. Okulda ve çevrede oyun alanları olup olmadığı sorusuna verilen yanıtlar da, birbiriyle tam bir uyumu olmamakla birlikte, şöyle: Hem okulda hem çevrede var diyenler 28, yalnızca okulda var diyenler 14, yalnızca çevrede var diyenler 4, hem okul-

Fotoğraf: Vahit Aras

ÇOCUKLAR DİYOR Kİ...

da hem de çevrede yok diyenler 2 çocuk.

En çok sevdiği kitap adı için verilen yanıtlar, tabiri caza büyük bir çeşitlilik gösteriyor: Robinson Crusoe, Pollyanna, Tom Sawyer, Küçük Prenses, Nasreddin Hoca'dan Fıkralar. Şimdiki Çocuklar İhtika gibi kitaplar en çok okunulan arasında yer alırken, sili duygu sömürsünü amaçlayan kitapların da çok okunduğu görüldü.

Bir ilkokulun bir 5. sınıfında bulunan 50 çocuğun sorulduğumuz 6 soruya verdiği yanıtlar bunlar. Bu küçük anket çalışması kuskusuz genelleştirilmeyecek özelliktedir. Ama bir örnektir de. Çocuk Özel Sayımızda biz böyle bir örneğin de yer almasını yatacak gördük. Tüm eksikliklerle karşın, gene de bazı ipuçları verebilir diye düşündük.

Yorum 23 Nisan'a Doğru Çocuklar ve Müzik...

23 Nisan'da yine çocukları anımsayacağız. Alelacele hazırlanmış çalışmalar televizyonda, radyoda, okullarda gürültü patırtı içinde sergilenecek. Kutlanacak olan bayram ne bayramı? Çocuk bayramı! Öyleyse kollar sıvanacak, piyesler hazırlanacak, şarkılar söylenecek. Sesleri güzel olan çocukları seçelim, her men işe koyulalım. Altı yedi tane şarkı saptamak kolay. Her yıl temcit pıllavı gibi yinelenip duran parçalar ne güne duruyor. Sonra temsil günü gelir. Çocuklar ya bahçede, ya da okulun belli günler için saklanan müsamer salonunda marifetlerini izlemek babalar bu yaşa getirdikleri çocuklarını beklerler. Sonunda şarkı söyleme anı gelir, çocuklar sahnede gurur ve vakarla, şef yerini alır. Sonra konser sona erer; alkışlar, kutlamalar. Herkes memnun. Herkesin içi rahat...

İşte ülkemizin resmi kuruluşlarının çocuk ve müzikten anladıkları. Bayramlarda, belli günlerde başvurulan "görev müziği". Önümüzdeki 23 Nisan günü yinelenen senaryo. Ya ertesi gün? Ertesi gün o çok sevdiğiniz, şarkı söylediğinde başını sevecenlikle okşadığınız çocuğunuzun, kardeşinizin evde çıkmakta olan teypte duyduğu, kendisi için çok yeni ve yabancı sözleri mırıldandığını duyacaksınız; "Sensiz saadet neymiş / tatmadım bilemem ki..."

Yarın — Çocuklara yönelik ve geçmişte ve gelecekte yapmayı düşündüğünüz çalışmalar hakkında bilgi verir misiniz?

Kurtaran — Biz Modern Folk Üçlüsü olarak, kurulduğumuzdan bu yana Türkiye'de hiçbir sanatçının yapmadığı bir yol denedik. Bu, çocuk şarkıları olayıdır. Günaydın programı içerisinde bir çocuk oyunu, müzikleri ile hazırlanmış durumda. Onbeş gün kadar sonra bir uzunçalarımız piyasaya çıkacak. Bu da, çocuklar için hazırlanmış oniki adet parçadan oluşuyor. İsmi, "Çocuklarımızla" olacak. Biz daima Türk Hafif Müziği ile uğraşan bir grup olarak Türk folklorunu çok sesli hale getirdik, sonra klasik Türk Müziğini çok sesli hale getirdik. Pop müzik üzerine yorumlar yaptıktan sonra, Türk çocuk şarkıları üzerine yorumlar yaptık. Şöyle sanatçılara bir göz gezdirin: Nühket Öürü, kendisi bugün Türk folkloru ile uğraşmadı, Klasik Türk Müziği hiç söylemedi, çocuk şarkılarını ben duymadım. Ajda Pekkan, Tanju Okan, Alpay, Nilüfer, bunların hepsi star! Bana bunlardan, şu söylediğim aşamalardan geçip de şu işi yapan bir kişi gösterin, yok. Ama eleştiri, herkes eleştiriyor. Özgün müzik yapın. Özgün müzik ne demek? Ajda Pekkan mı özgün müzik yapıyor? Yabancı parçayı alıp Fikret Şenes'in sözleri ile söylediği zaman bu özgün müzik sayılıyor!..

Yarın — Bu plak hakkında biraz bilgi verir misiniz?

Kurtaran — Bu plak da, yıkkarda değindiğim gibi, oniki adet Türk çocuk şarkılarından hazırlanmış bir plak. Çoksesli ve arkada senfonik orkestra niteliğinde bir orkestra çalıyor ve biz de vokal yapıyoruz.

AHMET KURTARAN:

"Müsisven, çocukların müziğini yapma sorumluluğunu üstlenmelidir..."

Yarın — Çocuk müziğine olan bu ilgisizlik neden?

Kurtaran — Şöyle söyleyeyim: Öncelikle ekonomik sorunlar. Adam karnının doyacağı tarzda müziğe yöneldiği zaman ve de bu işi profesyonel olarak yapıyorsa, bunu düşünmek zorunda. Bizim böyle bir kaygumuz yok. Üçümüzün de ayrı ayrı meslekleri var. Müziği zevk için yapıyoruz ve böylece istediğini rahatça yapabiliyorsun. O zaman çocuk şarkısı da yaparsın, pop müziği de yaparsın. Ama öbürü klüp patronu ne istiyorsa onu yapmak zorunda.

Yarın — Özellikle TRT'nin bu konudaki tutumu nedir?

Kurtaran — İlerleyenlerde bu konu yönlendirecek bilgide, bu inanç içerisinde olan adam sayısı çok az.

Yarın — Bu konuda çözüm ne olur diye sormak çok zor ama, çözüme yönelik çalışmalar ne olabilir?

Kurtaran — Her sanatçı bizim yaptığımız gibi bu konuda hiçbir maddi menfaat gözetmeksizin gözü kapalı bu işe girmektedir. Biz parasını bastırıyoruz. Stüdyoya müzisyenini doldurup, bu şarkıyı besteleyen bestecisine telif haklarını ödeyip, bir yerde kumar oynuyoruz. Son ödediğimiz para 350.000 liradır.

Bizce yolu bu. Türkiye'de bugün hafif müzikçiyim diyen herkes, Türkiye'de yaşayan bu kadar çocuğa bir şeyler mi yapmak istiyoruz, cebinden 350.000 lirayı çıkarması, bu kararı vermesi lazım. Yol bu.

Yarın — Bu konuda özendirici girişimlerin yapılmasının yararı ne olur?

Kurtaran — Bu devletin yapacağı iş. Bugün TRT dese ki: "Kardeşim ben kendi stüdyolarımı açıyorum, kendi stüdyolarımda çocuk şarkısı söyleyecek sanatçıların bantlarını kaydedeceğim, bunların her türlü plak masraflarını karşılayacağım ama, gelirini yine ben TRT olarak alacağım". Buna hiçbir hafif müzik sanatçısı hayır demez. Gelir şarkısını okur. Ortada olan Türk çocuk şarkılarına katkıdır.

Yarın — Şu ana kadar devletin tutumu nedir?

Kurtaran — Yukarıdaki girişimi devlet yapmalıdır. Kendisi yapmadığı sürece ekonomik sorunlarını çözmeye eğilimindeki sanatçı bu amacı hiçbir zaman gerçekleştiremez. Gördüğümüz o ki, devletin bu konuda yardımı bir yana, kösteklemesi de söz konusu. Biz yıllardır meşru yollardan televizyona çıkamıyoruz. Bizim yapmış olduğumuz müzik bugün denetim kurulunda "Yayınlanmaz" kararı alıyor. "Yayınlanmaz" kararı almak için yabancının yaptığı müziğe Türkçe söz yazmak gerekir. Bizim yaptığımız çokseslilik olayı, TRT için son derece sakıncalıdır.

Yarın — Peki TRT'nin açtığı çocuk şarkılarına yönelik yarışmalar?

Kurtaran — TRT kendi açtığı özendirici yarışmaya katılan müzikçiyi cezalandırıyor. Bestecinin parçalarının seslendirilmesine izin vermiyor. Kendisinin seslendireceğini savunuyor ama, ortada bir şey yok.

Modern Folk Üçlüsü: Türküler, Klasikler...

20 Şubat Cumartesi günü Türk-Amerikan Derneğinde Modern Folk Üçlüsü'nün konseri vardı (*). Konser, Modern Folk Üçlüsü'nün ülkemizde tanıttığı ve başarılı olduğu "ekolün" parçaları ile, yeni yapıtlarından oluşuyordu. Modern Folk, Türk Pop Müziğinde "klasikleşmiş" bir üçlüdür. Yaptıklarını seneler sonra yine aynı zevkle dinletme olanağına sahiptir. Türküleri ile klasikleri ile yıllarca yaşayacağını da söyleyebiliriz. Modern Folk, şimdi yeni arayışlar içinde. Bu arayışlar kuşkusuz çok doğal. Türküler ve klasikler döneminden sonraki parçalarından olan ve Cenk Taşkan'ın besteleyip Fikret Şenes'in sözlerini yazdığı "Hoşgeldin Dünyama", eski Nühket Duru parçalarını anımsatıyordu ve Modern Folk Üçlüsü'nün, "işte yeni dönem parçalarımızdan" savı ile ortaya çıkabileceği bir yapıt olarak görülmedi. Ama Üçlü için yeni bir parça idi, yeni bir ritim idi. Aynı şekilde, Levent-Faruk ikilisinin seslendirdiği parçalardan "Ağlama" adlı beste de, Bee-Gees'i andıran üçlü motifleri ile, bizce Modern Folk'un çok sesli yapısına ters düşüyor.

Yenilik kuşkusuz güzeldir. Kendini sürekli değiştirmek, bir grubun daha çok yaşayabilmesi için koşuldur. Ve en zoru da budur. Uluslararası pop müzikte yaşanan bunalım da, ünlü grupların ne yapacaklarını kestirememesinden doğuyor. Modern Folk, yeni geldiği aşamanın sıkıntısını yaşıyor. Bundan sonraki konserlerinde, çalışmalarını bu doğrultuda sergilemek zorunda. Modern Folk ilk iki aşama arasındaki geçişte bir bütünlük içindeydi. Bu başarılarında bizce en büyük pay, türkülerden klasiklere geçişin zorlama olmadan gerçekleşmesiydi. Yeni yapıtlarında ise, bir zorlama var. Bu, teknik, motif, çokseslilik, söz olgularını içeren bir zorlama. İşte Modern Folk'un "pop" aşamasında bu gerginliği ustaca, yumuşatarak ve yavaş yavaş aşması gerekiyor.

Pop müziğimizin altın çağlarının meyvalarından olan Modern Folk, şu anda da yeni meyvalar vermeyi sürdüren birkaç gruptan biridir. Bu nedenle ki, Modern Folk'un başarısı bizim de isteğimizdir.

(*) Selami Karabrahimgil, Ahmet Kurtaran ve Doğan Canku'dan oluşan Modern Folk Üçlüsü'nün (kuruluş 1969) konserine, Tuna Ötenel (piyano), Kudret Öztoprak (bas), Tamer Sağlam (davul) ve Tahir Aydoğdu (kanun) eşlik ettiler.

EĞİTİM, SANAT,

ANAYASA, GENÇLİK...

Serdar Can

Bilimin, insanlığın biriktirdiği bilginin sınır tanımaksızın yığınlarına ulaştırılması, daha da geliştirilmesi çağdaş toplumların önde gelen görevlerindendir. Bunun başarılması toplumun ilerlemesinin hem ölçütü, hem de vazgeçilmez koşuludur. Bu koşul, eğitimi ve onun belli bir sürecini kapsayan öğretimi örgütlenme ve tüm topluma yayma görevini modern devletin temel sorunlarından biri haline getirmiştir.

Eğitimin belirli bir sürecini kapsayan öğretimin ve genel olarak eğitimin bireylerin kendi olanaklarıyla gerçekleştiremeyecekleri denli karmaşık ve güç bir örgütlenmeyi gerektirdiği bilinen bir gerçektir. Öyleyse bunun yapılmasını hangi güç üstlenecektir? Bu sorunun yanıtı, açıktır ki, devlet olacaktır. Her ülkede kâr dürtüleriyle bu göreve soyunan çevreler bulunabilir bile, bu yanıt tüm modern devlet anayasalarında da kesin biçimde yerini bulan bir zorunluluktur.

Türkiye'de de 1961 Anayasası halkın eğitiminin sağlanmasını devletin önde gelen görevleri arasında saymıştır. Daha sonraki yıllarda da anayasanın ilerici yorumuna dayanarak özel yüksek okullar devletleştirilmiş ve konuyla ilgili tartışma geri dönülmeyecek biçimde kapanmıştır. Bu sonuca ulaşılan yol gözden uzak tutulmaksızın, eğitimin devlet eliyle yürütülmesi güvencesi, oluşturulacak yeni anayasada da net ve yorumlara yer bırakmayacak açıklıkta yer almalıdır.

Eğitimin devlet eliyle yürütüleceği ilkesi eğer gerekli yan unsurlarla desteklenmezse, yaşama geçtiğinde pek de fazla önem taşımaz. Bu ilke, eğer herkesin eğitimin en üst basamaklarına kadar öğretimini sürdürmesi olanağı devletçe yaratılmışsa, bunda eşitlik sağlanmışsa anlam taşır.

Bu, eğitimin, bütün aşamalarında, bireylerin ekonomik olanaklarından bağımsız kılınmasıyla olanaklı duruma gelebilir. Yani, öğ-

retimin tüm kademelerde ücretsiz olması ve eğitim gideri olarak akla gelebilen tüm giderlerin devletçe üstlenilmesi gereklidir. Bunun yanında, özellikle düşük gelir grubundaki ailelere çocuğun ve/veya çocukların öğretim sürecinde bulunmaları nedeniyle katılmadıkları aile bütçesine ağırlık bir katılımın da devletçe üstlenilmesi gereklidir.

Üstünkörü düşünüldüğünde 'ayakları havada öneriler' olarak nitelendirilebilecek olan bu sayılanlar, gerçekte eğitimin devletçe yürütülmesinin yaşama geçirilmesinin zorunlu unsurlarını oluşturmaktadır. Bu sava karşı, devletin gücünün bunu karşılamayacağı yanıtı da ciddiyetten uzak düşecektir. Çünkü dışarıdan konusuna devletin giriştiği özveriler düşünüldüğünde, modern devletin vazgeçilmez görevi olan eğitimin gerektirdiklerinin de kolaylıkla yaşama geçebileceği görülecektir.

Ancak tüm bunların yanı sıra, üniversiteye girmenin tümüyle eleyici bir sisteme dayanmasının, eğitimin en üst basamağına kadar devletçe herkese eşit biçimde götürülmesi ilkesini baştan zedelediğini de belirtmek gereklidir.

Çünkü bu sistem eşit bilgi düzeyini doğası gereği yadsımaktadır ve kendi kurumlarını ne yapırsa yapılsın yaratmaktadır. Bu kurumlar bugün için öğrencinin 'diğerlerinden' daha üstün yere gelmesini

'sağlayan' dersanelerdir. Yarın başkaları olacaktır. Ancak bu, bu durumun sürgit devamını da zorunlu kılmamaktadır. Alınması gereken basit önlemler vardır. Öncelikle dersaneler yasaklanmalı, bunu bölgesel eğitim düzeylerine uygun ayrı sınavlar izlemelidir.

Ne var ki, kolaylıkla görülebileceği gibi tüm bu öneriler verili eğitim sistemi içindir, yüzeyseldir. Oysa gerçekte yapılması gereken ise, eğitim sisteminin baştan ele alınmasıdır. Buysa eğitim politikasının bir temel ilkesini tartışmaya getirmektedir.

Bugün ülkemizde geçerli olan eğitim sistemi iki ana daldan toplanmıştır. Bunlardan birincisi üniversite öncesi temel eğitim birimleri olarak örgütlenmiş ve programlanmış olan orta öğrenim kurumları, yani klasik liselerdir, meslek kazandırmak gibi bir amaçları yoktur. Diğer ise meslek liseleridir.

Klasik liselerde (burada klasik/modern lise ayrımının sözü edilmemektedir) okuyan gençlerin küçük bir bölümü üniversiteye girebilmekte, giremediği andan başlayarak da mesleksiz kalarak, niteliği iş gücünü oluşturmaktadır. Sonuç olarak topluma ağır bir yük ve devlet kadrolarında kaldırılamayacak bir şişmeye neden olmaktadır. Meslek okullarındaki gençlerse hemen tümüyle, üniversiteyi baştan unutmaktadırlar.

maktadırlar.

İşte, eğitim sisteminin bu yapısı her yıl sayıları yüzbinleri bulan bir genç kitlesini üniversite kapısına yığmakta, sonuçta da mesleksiz insanlar olarak işsizler ordusuna göndermektedir.

O halde eğitim sisteminin tümüyle gözden geçirilmesi, gerekiyorsa süresi uzatılmış bir temel eğitimle başlatılması, her aşamasında üretimi katılacak insangücü yetiştirmeyi hedeflemesi ve en yeteneklileri üniversiteye hazırlaması, yapılması gerekli olan düzenlemelerin başlıcaları arasında yer almaktadır.

Eğitimin her aşamada devlet eliyle yürütülmesi ve devletçe güvenceye alınması böyle köktenci düzenlemelerle topluma yararlı duruma gelebilir. Tüm bunların, böyle geniş bir bakışla anayasada güvenceye alınması önem taşımaktadır.

Anayasalar, kuşkusuz toplumsal gelişmenin belirli bir evresindeki güçler dengesinin ürünüdürler. Ve ister istemez o dengenin ağırlıklarını barındırırlar. Ancak toplumdaki belirli bir evredeki dengeyi tümüyle veri alan anlayışla hazırlanacak anayasalar da ister istemez uzun ömürlü olamazlar.

Anayasaları, değişikliklere uğramaksızın uzun ömürlü kılacak olan yan toplumdaki gelişmeleri gözetenek hazırlanmalarıdır. Kurumlarını bu gelişmeyi kapsayacak biçimde oluşturmuş olmalarıdır. Yani anayasalar, toplum ilerler ve yeni dengeler oluştururken buna katkıda bulunacak, toplumsal ilerlemeye olumlu yönden kendi bağımsız ağırlığını koyabilecek kurumlara ağırlıkla yer vermelidirler.

İşte eğitim sürecinin en üst aşamalarından birini oluşturan üniversiteler ve onların özerkliği bu temel ilke- den dolayı büyük önem taşırlar. Çünkü, üniversitelerin gördüğü kamu hizmetinin ayrı bir yeri söz konusudur. Üniversiteler gerçekleri araştıran, öğreten, beyinleri bilim ışığıyla ay-

dınlatan, bir bakıma toplumun gelişmesinde çok ciddi rol üstlenen kurumlardır. İşlevleri bu olmak durumundadır. Buysa, politik baskı ve çıkar kaygularından korunan özerk bir yapıyla gerçekleştirebilir.

Üniversitelere özerklik tanımayan, bu kurumları toplumun ilerlemesinin bağımsız bir alanı olarak göremeyen anayasalar, başta özetlenen ilkeyle daha başta çelişirler. Doğanın ve toplumun gelişim yasaları bunları aşar, aşmak durumundadır.

Unutulmamalıdır ki, özerklik tarafsızlık değildir, tersine doğrudan, ileriden yana taraf olmaktır. Üniversiteler bu görevlerini de tümüyle özerk kurumlar olarak anayasada yer aldıkları zaman yerine getirebilir. İşte anayasa, özerkliği bu önemle vurgulamak durumundadır.

Anayasa ve eğitim tartışmasının canalcı bir noktası, eğitim kavramının yorumunda yatmaktadır. Eğitim gerçekte, üniversite ve diğer kurumların öğretim güçleriyle sınırlı olmayan, onu çok aşan bir kurumdur. Eğitim, bireyin bütün boyutlarıyla gerçeklere ulaşması; her yönden yetişkin bir birey olarak topluma katkı getirebilecek bir bilinç düzeyine ulaşma çabasının tümüdür. Buysa, bireyin özgür düşünme ortamında bilimsel, sanatsal, sportif ve en önemlisi de siyasal aktivitesini artırabilecek olanaklar bulmasıyla gerçekleştirebilir.

Öyleyse yapılması gereken; bu özgür düşünce ortamını en geniş biçimiyle anayasal güvenceye almaktır. Eğitim, bilim, sanat kurumlarının anayasa içinde geleceğe dönük, yeni dengeleri, toplumun ilerlemesini kapsayacak biçimde yer alması ancak ve ancak bu anayasal güvencenin gölgesinde söz konusu edilebilir.

Toplumun geleceğini oluşturan gençlerin böyle bir özgür düşünme ortamında en yaygın ve demokratik eğitim kurumlarıyla yetişmeleri, geleceğin güvencesidir.

Yönetmen: R.W. Fassbinder
Oyuncular: Hanna Schygulla, Giancarlo Giannini, Mel Ferrer.
Senaryo: M. Hürzer
Müzik: Peer Raben

"Kışın altında ağaç altında
Durur beklerdim geceleri
Bir dünya yarattık ikimiz için
Borazan toplan borusunu çal-
ma bu gece
Bir gece daha kalayım sevgi-
limle"

Hans Liep, 1916 yılında Bi-
rinci Savaş'a katılmak üzere cep-
heye gitmeden önce, son gece nö-
betinde yazar bu dizeleri. Bu genç
nöbetçi manavın kızı Lili ile dok-
torun kızı Marleen'i sevmektedir.
"Genç Nöbetçi'nin Şarkısı", bu
iki sevgiliye yazılmış aradan bir
aşk şiiri olarak bir şür kitabında
yayımlanır.

yor. Savaş öncesinde iyi bir şarkı-
cı olmak için geldiği Berlin'de bir
yahudiye, Robert'e aşık olur. An-
cak başlayan savaş iki sevgiliyi
birbirinden uzaklaştırır. Savaş sı-
rasında Willie, Lili Marleen'i söyle-
diği için kısa zamanda üne kavu-
şur, Nazilerin resmi sanatçısı olur.
Oysa Robert Nazilerin soykırımına
karşı mücadele eden Yahudi
örgütünün bir üyesidir. Willie için
geldiği Berlin'de Alınan Gizli Ha-
beralma ajanları tarafından yakala-
nır. Çok geçmeden Willie ile bağı
ortaya çıkar. Willie sevgili için
Yahudi örgütüne yardım etmiş ve
toplama kamplarında Yahudilere
yapılan insanlık dışı işkencelerin
filmlerini dışarı çıkarmıştır. Wil-
lie, piyanist ve milyonlarca insanın
şarkısı Lili Marleen kara listededir.

"Lili Marleen" büyük bir şar-

SANATEVİ Açıldı...

LILI MARLEEN

Aradan 16 yıl geçmiştir. Ber-
lin'de 22 yaşında bir piyanist, bir
rastlantı sonucu gördüğü bu şiiri
bestelemek ister. Ancak bilinen il-
giyi uyandırması için uzun bir za-
man geçmesi gerekmektedir.

İkinci Savaş'ın hemen önce-
sinde, üçüncü sınıf bir şarkıcıya
bestenin plağı yaptırılır. Ve yine
bir rastlantı sonucu, Belgrad Rad-
yosunda ilk kez çalınmaya başla-
dığında, milyonlarca insanın ölü-
müne neden olacak büyük savaş
başlamıştır. Artık her gece saat
21.57'de, milyonlarca asker ve on-
ların ana, baba ve sevgililerini rad-
yo başına çeker. Bundan böyle,
cephede megafonlardan yayılan
Lili Marleen, savaşan insanların
hiç bir zaman yokedilemeyecek
özlemlerini, sevgilerini yansıta-
caktır.

* * *

Lili Marleen şarkısını Willie
(filmde Hanna Schygulla) söyli-

kinin, sıradan bir filmi midir?
Film, Nazilerin sanatı ve sanatçısı
nasıl kullandığını, savaşın insan
psikolojisi üzerindeki etkilerini de
sergiliyor.

Naziler, bir dönem eller üze-
rinde tuttıkları Willie ve piyanisti
artık kullanamadıkları için ceza-
landırırlar. Piyanistin duyarlı par-
makları Doğu Cephesinde tetikte-
dir, bombanın fişyesindedir.

Lili Marleen şarkısı Willie'nin
ağzından bir stadyumda son kez
söylenir. Şarkı sona erdiğinde
cephedeki piyanist ölmüş, Nazi
Almanya'sı "kayıtsız koşulsuz"
teslim olmuştur.

Anılar ve belgeler, müttefik-
lerin Berlin sokaklarına Lili Mar-
leen'i söyleyerek girdiğini yazıyor.
Hans Liep'in seneler önce yazdığı
bu dizeler, barış, dostluk ve sev-
ginin simgesi olmuştur.

• şule aslan

YILMAZ ONAY'ın 19.Yıl Oyununda

• fusun öztürk

● Pembe ipek gibi parlayan bir
perdenin önünde sahneyi bir-
den dolduran revü grubu omuz-
ları çökmüş, şaşkın bir adamı orta-
larına alarak, hep birlikte sormaya
başladılar: küçük adam n'oldu sa-
na?.. Melon şapkalar havalarda
uçtu, bastonlar belli bir ritimle
döndü, etekler havalandı.

Rumuz Goncagül'den sonra, AST'-
in, yönetmen Yılmaz Onay'ın sa-
hneye koyduğu, Alman yazar Hans
Fallada'nın yazdığı yeni oyununun
adı bu.

Kurulduğu yıldan beri tiyatro sa-
hnelerinde başarılı oyunları ile yer
etmiş, özel tiyatrolar içinde ondo-
kuz yıldır ayrı bir konuma sahip ol-
muş AST'in, her zaman çağına ve
toplumuna dönük oyunlar sunma
çabası bir kez daha gerçekleşiyor
ve Küçük Adam N'oldu Sana'yla
tiyatro sahneleri son yılların sayılı,
önemli bir oyununa tanık oluyor.

Pinneberg ile Emma'nın evlenme is-
tekleri ve bu istemi gerçekleştire-
meleriyle başlayan oyun, giderek bu
genç evli çiftin yaşam mücadelesi
içinde, 1932'lerin Almanya'sının
gerçeğini ortaya koyarak gelişiyor.
Orta sınıftan bir insanın öyküsüdür
bu. Yoksul, birbirini seven bu genç
insanlar yalnızca birbirlerinden al-
dıkları güçle sorunların üstesinden
gelmeye çalışıyorlar. "Benle Sen/
Senle Ben/ Ayıramaz hiçbir şey" di-
yerek, hep umutlu olmaya çalışarak.

Oysa 1932'lerin Almanya'sında ya-
şam koşullarının gittikçe ağırlaştığı
günler yaşanmaktadır. Hitler, ikti-
darı almaya çalışmaktadır. Ülke
ekonomik bunalım içindedir. İşsiz-
lik, açlık, terör vardır. İş kuyruk-
ları, SA'lar vardır. Herşey patronlar
içindir. "İşe geç gelmek", "az satış
yapmak", herşey suçtur. "Çalışan-
ların özel yaşamları patronları hiç
mi hiç ilgilendirmemektedir". Kü-
çük adam, üstelik çocuğu da ola-
cakken, "dikkatli" davranmak zo-
rundadır. İşsiz kalmamalıdır. Öyle
de yapar.

Yönetmen Yılmaz Onay, bu iki in-
sanın, Küçük Adam'ın öyküsünü
oyunlaştırırken, dönemin tüm eko-
nomik, toplumsal gerçeklerini, bir
bütün içinde, kendine özgü bir du-
yarlılıkla işlemiştir. En küçük ayrın-
tayı göz ardı etmeden. (Emma'nın
ayakkabılarının oyun sonunda eski-
mesi gibi.) Oyuncuları bildiri sunar
gibi konuşturmadan.

Devlete güvenme, toplumsal konu-
mundan beklentileri, kendisini sü-
rekli ayrı yere koyma, "bana bir
şey olmaz" anlayışı ile olaylardan
uzak kalma çabası, kadercilik orta
sınıfın genel özellikleri. Pinneberg'-
in de gerçekleri görmek istememesi

ya da görüp de zorlukları aşmada
bir adım ileriye gidecekken, kurtu-
lamadığı bireyselliğinin daha da tut-
sağı olması, oyun boyunca gözleni-
yor. Nitekim Hitler'e oy vermek is-
temesi, işçi arkadaşlarının sesine
kulak asması, hattâ kendini on-
lardan ayrı gördüğü için sürekli oe-
yaz gömek giymesi, kıravat takma-
sı, zorlandıkça Emma'sını araması,
işçi mahallelerinde oturmayı kü-
çümsemesi gibi.

Küçük Adam'a gerçekleri gösterme
çabası içinde olan biriyardır: karısı
Emma. Sınıf değiştirme özelemleri
içinde sarıldığı Pinneberg'e, karşı-
laştıkları güçlüklerde, işçi ailesinin
de etkisiyle, onlardan edindiği sınıf
sezgisiyle çözüm getirme çabası
içinde olan Emma. Ama herşeye
karşın kocası olaylardan "uzak"
kalmalıdır.

Ancak kapitalizmin kuralları işle-
mektedir. Orta sınıflar gittikçe ayrı-
şarak yoksullaşılıyor, yapı olarak de-
ğişime uğruyorlar. Küçük Adam da
öyledir. "Ben kimim o halde", diye
sormaktadır kendine. Memurlukla
başlamıştır. Şimdi işsizdir. En so-
nunda güvenlik kuvvetleri kaldırıl-
da yürümesini de yasaklamıştır. Da-
ha da aşağıdadır yeri.

Sahne gerçeği abartmadan ya da
kaba anlatıma düşmeden yaşamı
vermek kuşkusuz yönetmenin başa-
rısıdır. Onay da revü grubunu, oyu-
nun akışını sağlamak için ve bir an-
latım biçimi olarak iyi seçmiştir.
Olayların birbirine bağlanmasında,
Küçük Adam'ın göremediği ya da
görüp de yorumlayamadığı gerçek-
leri anlamada, 1932'lerin Almanya'-
sını vurgulamakda oyunu tamamlay-
ıcı bir öğe olmanın yanı sıra, müzi-
ği, dansları, hareketliliğiyle revü
grubu oyunu daha canlı kılıyor.
Üstelik AST'in küçük salonunda bu
iş yapmak çok da zorken.

"Küçük Adam N'oldu Sana" mutla-
ka izlenmelidir. Beklentileri, düşün-
celeri, yaptıklarıyla Pinneberger'le-
rin çokça yaşadığı günümüz Türki-
ye'sinde, Küçük Adam'ın çıkarlarını
ne denli öne çıkararak, beklentileri,
umutları, umutsuzluklarıyla, her
gün bir öncekinden daha acımasız
koşulları beraberinde getirirken
olaylardan uzak kalma çabası, ger-
çekleri görmek istememesi, tüm
bunlara karşın nasıl kaldırımlardan
bile aşağılara kaydığı izlenmelidir.

Ancak Küçük Adam'ın öyküsünün
1932'lerin Almanya'sında geçtiğini
unutmadan, 32'lerden günümüze 50
yıl geçtiğini, tekelleşmenin günü-
müzdeki boyutunu, iki dünya sava-
şını geçiren dünyadaki toplumsal
hareketleri gözardı etmeden, 32'le-
rin Almanya'sından dersler çıkara-
rak, 82'lerin Türkiye'sine bakarak
izlenmeli.

KÜÇÜK ADAM N'OLDU SANA

Yılmaz Onay

□ — Bu oyunun seçilme nedenleri ve uyarlama süreci hakkında bilgi verir misiniz?

■ — Aslında yıllardır düşündüğümüz şey, bu oyundaki temayı, gene böyle günlük hayattan getirerek enine boyuna işleyen, aynı gerçekçilikte bir yerli oyun yazmaktır. Bunun için gene "Küçük Adam Ne Oldu Sana" romanından yararlanılabildirdi. Çünkü roman bu tema için önemli bir itki ve esin kaynağı idi. (Tabii, eğer yerli bir oyun olarak, yani Ahmet'lerin, Ayşe'lerin öyküsü olarak yazılıysaydı, o zaman sanatsal zenginleştirme üslupları da ona göre olurdu, ama 'revü' olmazdı.) Roman, bilindiği gibi 1942 yılında dilimize çevrilerek yayınlanmış durumda. Üte yanda romandan yapılmış iki film, bir televizyon filmi, bir de tiyatro uygulaması vardı. Tiyatro uygulaması, 1972'-de Zadek-Dorst ikilisinin Federal Almanya Bochum tiyatrosunda yaptıkları revü tarzındaki uyarlaması idi. Ancak bu uyarlama, romanda zaten var olan diyaloglarla sahnelerin hemen tümünün aynı sırayla olduğu gibi alınarak revü bağlantılarıyla ardarda düzenlenmesi şeklindeydi. Dolayısıyla, dört saat süren o oyunda, hem revü bağlantıları elbette ki o kurguya göre düzenlenmişti, hem de en önemlisi, romanın en çok tartışmaya götürür yanları, yani konuyu dağıtabilen ve "tipik" durumları karmaşaya götürebilen yanları hemen hiç süzgeçten geçirilmeksizin aynen aktarılmıştı.

Bu verier çerçevesinde, bu tiyatro mevsimi için şu çözümde karar kılındı: Romanı bizim seyircimiz için bizim oyunlaştırmamız. 1932'ler Almanya'ından küçük memur Pinneberg'lerin, içi kızı Emma'ların yaşam öyküsünü bizde de en

geniş seyirciye ulaştırabilmenin en isabetli üslubu olarak gene bir 'revü' düşünmekle birlikte, bizim, romanın gerçekçi özünü iyi bir seçme ve yoğunlaştırma ile aktaran ve revü bağlantılarında da bunu gözetken bir oyunlaştırma yapmamız gerekiyordu. Bunun için, biz, romanın özünü esas alarak kendimiz için oyunlaştırtıp sahneledik.

Oyunun seçilmesine temel olan bu özün ne olduğunu ise, dilerse, bırakalım oyun ve roman kendisi söylesin.

□ — Oyunda Revü'ye yer verilmesinin amacını biraz daha açıklar mısınız? Türeviye'de revü ne zamandan bu yana kullanılmaktadır? Müzikaloyunlarla revü karışıklığı nedir?

■ — Kısa olması için sorunuza sondan başa doğru yanıtlıyorum. Genelde müzikal ile revü arasında bir karşılık söz konusu değildir. Hatta tersine bunlar içiçeridir bile. Ama, bugün piyasayı kaplayan büyük sermaye "musical" ticareti ile bizim yaptığımız "Küçük Adam N'oldu Sana" revüsü arasında karşıtlık vardır. Bu karşıtlık meselenin özündedir. Biçim yanımları da buna bağlıdır. Brecht'in şu sözünü bir kez daha hatırlatmakta yarar var: "Seslendiği kitlenin bilgi ve tecrübesine birşey katmayan, kaba içgüdüleri gıcıklaştırmak ve ham ya da içi geçmiş görüşleri beslemekten başka endişesi olmayan bir sanatın değeri sınırdır. Kof eğlentinin, ya da saf hoşça vakit geçirme denen şeyin ardında ancak bir sarhoşluk tortusu kahr. Ne var ki, kitesini eğitmekten başka birşey düşünmeyen ve bu uğurda kendine bir lokma bir hurka muamelesi

yapan, yani kendini tüm çok yönlü zengin olanaklardan yoksun bırakması gerektiğine inanan bir sanatın da daha fazla bir değeri yoktur. Böyle sanat esasen eğitim de veremez, olsa olsa sıkıntı verir." İşte revü, bu sanatsal zenginlik kazandırma üsluplarından biridir bizim için, ve de oyunun özünü en geniş seyirci kesimlerine, en zevkli, en kolay,

en anlaşılır ve en etkili biçimde aktarabilmek adına düzenlenmiştir. "Yerli" bir üslup değildir elbette. Ama 1932 Almanya'sının anlatılan öyküsü de yerli değil ki! Yerli'liği saplantı haline getirmek, özü unuttuğu için, seyircinin somut gerçeğine sırt çevirip kendi kısır döngüsüne kapandığı için, pratikte en karşı çıktığı batıcılık saplantısı ile aynı kapiya çıkabilmektedir. Örneğin bir zamanlar "Türk Revü Opereti" topluluğunun, zeybek kıyafeti giydirdiği kızları çıplaklaştırarak şeklen "revü"ye benzettiği, ama halksal bir temaya uydurarak da güya "yerli"leştirdiği "Efenin Aşk"ı gibi uygulamalar. (1939-Metin And. 100 Soruda Türk Tiyatrosu Tarihi. 1970) İşte asıl yanlış olan, yabancı bir geleneksel üslubu ille yerli temaya yapıştırmağa çalışarak bizde "yerleştirmeyi" hedef almaktır. Ya da tam tersi. Sorunuzun ilgili kısmına ancak bu kadar değinip kaynak göstererek geçiyorum. Kırk yıl sonra şimdilerde yapılan ise "Çöpçatanın Fendi" gibi "Hello Dolly"den "Meloş"a yerileştirme müzikal ticareti. Bunda kırk yıl önceki iyi niyeti bulmak da zor.

Buna karşılık, özün gereklerine göre iyi seçilmiş olarak birçok başarılı danslı oyun, "müzikli oyun" türleri, "kabare" uygulama

(+ 30. sayfada sürüyor)

Nurseli Çamlıbel

□ — Kısaca özgeçmişinizi anlatır mısınız?

■ — 1980'de konservatuvarın tiyatro bölümünü bitirdim. Okulun son yılında, Satre'nin Gizli Oturumunda Estelle'yi ve Aksal'ın Kahvede Şenlik Var'ında

Garson'u oynayarak seyirci karşısına çıktım. Küçük Adam N'oldu Sana profesyonel sahnedeki ilk oyunum. 1980 Eylül'ünde Devlet Tiyatrosundan istifa ettim ve AST'a geçtim.

□ — Oyundaki başarıyı nasıl değerlendiriyorsunuz?

■ — Oyundaki başarıım, grup başarısının yansımasıdır. Eğer AST'da Yılmaz Onay'ın rejisi, AST'ın fedakarlıkları ve grup arkadaşlarımla yaptığımız görev dağılımı olmasaydı, başarıım diye bir şey söz konusu olamazdı. Bir oyuncu için en önemli şey bir ansambl oyununda çalışmak ve oyuncu arkadaşlarıyla kafaca, ruhça ve fikir olarak tiyatro olayını paylaşmaktır.

Altan Erkekli

□ — Kısaca özgeçmişinizi anlatır mısınız?

■ — 1955 İstanbul doğumluyum. Kadıköy Maarif Koleji'nde okurken, tiyatro kolundaki çalışmalarda yoğun biçimde görev aldım. 1975'de DTCF Tiyatro bölümünü kazandım. Aynı yıl AST'ta çalışmaya başladım. Fakültedeki tiyatro çalışmalarının yanı sıra, AST sahnesindeki her oyunda sahne üstü görev aldım. Halen tiyatro oyunculuğunun yanı sıra, AST sanat kurulu üyeliğini yapmaktayım.

□ — Küçük Adam rolünüzü anlatır mısınız? Küçük adamların toplumdaki yerleri, gelecekleri için neler düşünüyorsunuz?

■ — Küçük insanın bireysel çıkamazın toplumsal boyutlu dramını anlatıyordu Fallada. Oyunun dramatik yapısı, temiz, "iyi" yurttaş Pinneberg'den, nedenini kendisinin de anlayamadığı, kavramakta zorluk çektiği "kötü" yurttaşına doğru evrimleşen bir kurguya dayanıyordu. Bir yanda bireysel gereksinimlerinden ödün vermeyen anısal-psikolojik kişiliği, diğer yanda, karşılaştığı algılanması güç, nedenleri "küçük adam"larca bilinmeyen toplumsal-ekonomik buralım, Pinneberg'in dramını oluştuyordu. "Temiz yurttaş" Pinneberg, 1929 bunalımıyla işsiz ve

"kötü" yurttaş oluyordu yavaş yavaş. Kimlerden yana olacağına bilmiyordu bu süreç içinde. Genç karısının doğruyu neden algıladığını bile bilemeyecekti kadar çaresizdir, o anda. Neden işsiz kaldığını anlayamıyordu ve attığı her adım onu uçuruma götürüyordu. Kendi kabuğu içine sıklıkla çevreye olan kuşku ve korkusu artıyordu.

Pinneberg'de "küçük adam"ın afaflığını ve çaresizliğini uygulamaya çalıştım. Çocukları aşkını, naif rüyalarını, gerçekleştiremeyecek küçük umutlarını oyunlaştırmaya çalıştım. Her episoda aşkınığın ortaya koymak istedim. Sanırım her toplumun, bedirli bir tarihsel anında çokça rastlanan böyle "küçük adam"lar vardır. Almanya "küçük adam"ların suskun aşkınığın sona bileyen toplumsal gelişmeyi veriyor. Ben de Pinneberg'in dramını yansıtmaya çalıştım. Sanırım oyunun tümü toplumsal manzarayı veriyor, bir oyuncu da bireysel tarafı sergiliyor. Her rolü sevecik oynamak, rolde sevicek yan bulmak, sıcak bir kompozisyon çizmek seyirciye olan görevimizi yerine getirmek için gereklidir. Ama eleştirel yaklaşım da özellikle Pinneberg gibi roller için oyunun yapısının gerektirdiği birşeydir. Kısacası kendi adıma her ikisini de yapmaya çalışıyorum.

Çocuklar, bizim çocuklarımız. Güleç yüzü, kırmızı yanaklı, güzel çocuklar. Yaşamları, coşkulan, yazgıları değişen çocuklar.

Bizler, yüz bebeden ön beşinin daha kundağı açılmadan, daha ana sütüne doymadan ölüp gittiği bir ülkede yaşıyoruz. Yani, tesadüfen yaşıyor çocuklarımız.

Kimileyin doğa bile acımasız onlara karşı. Kilometrelerce uzaklardaki okuluna giderken yolda donarak ölen çocuklarımız var. Bir ceket bile olmayan çocuklar. Yazar Muzaffer Hacıhasanoğlu "Bir Ceket Anlatıyor" adlı öyküsünde şöyle diyor: "Belki de birgün güneş her çocuğun ceket olduğu bir dünyada doğar." Güzel bir ümitleniş.

Çocuklar, Savaş ve Biz

Kimileyin, yüzyılın "teknolojik harikası" olarak nitelendirilen bombalar bile cephe almış çocuklara. İşte Hiroşima'da ölen çocuklar. Anasız, babasız, sakat kalan çocukların ardından boşunadır ozanın: Çocuklar öldürülmesin / Şeker de yiyebilsinler, yakanışı.

Ya savaş yaşıyan çocuklar. Onlar için de ortak bir tepki var. Canlı kalabilme savaşı veriyorlar, onca olanaksızlık içinde. Üstelik çocukluklarını yaşayamadan.

Oysa çocuklar ne savaşı, ne de savaşan bir dünyayı seviyorlar. Onlar sıcacık, savaşırsız bir dünya düşünüyorlar.

Neler veriyoruz çocuklara? Onlara yönelik TV izlenceleri, çocuk şenlikleri, ümit dolu sözler gerçekten tatmin edici mi? Tek yanıt var: Hayır.

Oysa onlar yuvalarımızın neşe kaynağı. Gelecek güzel günlerin gençleri olacaklar. Onlara değer verelim istiyorum, onları savaştan koruyalım. Giyecek ceketleri, mutlu bir yuvaları, onları seven ana-babaları olsun istiyorum.

Şeker yiyebilmelerini istiyorum.

• bilge tamer

Güvercinler Alçıdan da Olsa Öldürülmesin

GAZETELERDEN, AJANSLARDAN

ABD, —Eğitim işleriyle ilgili başkan yardımcısı, Amerikan halkının silahlanmaya olan tutkusunun hızla arttığını ve bu nedenle ana okullarına ve ilkokullara "silah eğitim dersi" konulduğunu açıkladı. Dersde, alçıdan yapılmış beyazgüvercinler hedef olarak kullanılacak ve 5-12 yaşlarındaki çocuklar gerçek silahlarla "talim" yapacaklar. (ANKA — 1 Eylül 1981)

ABD, —Reagan yönetiminin hazırladığı 1983 yılı bütçesinde Amerikan toplumunda en büyük fedakârlığı çocuklar yapmış olacak. Savunma ve silahlanma harcamalarının artırılması için Çocukları Korumaya Fonundan kısıntı yapıldı. Fon, 49 milyondan 41 milyona düşürüldü. Bunun sonucu olarak 100 bin muhtaç aileye bakım yapılamayacağı ve 5.8 milyon öğrencinin öğretmenlerini yanda kesecekleri açıklandı. (Günaydın — 21 Şubat 1982)

UNICEF, —Unicef'ce hazırlanan 1982 "Dünya Çocuklarının Durumu" raporunda yer aldığına göre yılda yalnızca 5 dolar (yaklaşık 750 lira) aşılama fonu ayrılması nedeniyle her yıl 5 milyon çocuk ölmektedir. Rapor şöyle sürmektedir: "Acı gerçek şudur ki, 1982 yılında 12 milyon çocuk henüz bir yaşını doldurmadan ölecektir... Eğer 1981'de çocuk başına 100 dolar harcanmış olsaydı 17 milyon çocuğun ölümü önlenmiş olacaktı." (Bulvar — 4 Mart 1982)

Evet YARIN, bırakın alçıdan da olsa beyaz güvercinler öldürülmesin diyor!

Evet YARIN, bırakın çocuklar yaşasın diyor!

★"İFSAK 3. ULUSAL KISA FİLM YARIŞMASI" ÖDÜLLERİ 8 MART'DA DAĞITILIYOR

İFSAK'ın üçüncüsünü tamamladığı Ulusal Kısa Film Yarışmasının ödülleri 8 Mart 1982 günü saat 19.00'da İFSAK salonunda verildi.

Başarılı görülen yarışmacılardan Muammer Özer, İsmail Güneş, Aydın Erel, Engin Büyükin-Haydar Karabey ve Fuat Koran İFSAK, FİLM, YAZKO ve EGE ÜN. SİNEMA-TV BÖL.'ünün koyduğu ödülleri aldılar.

4. Ulusal Kısa Film Yarışması'nın hazırlıklarını başlatan İFSAK sinema bölümü sorumluları, yarışmanın amaçları konusundaki görüşlerini şöyle açıkladılar:

"Amacımız salt ödül dağıtmak değildir. Ana hedefimizin sinema alanında sabırla ürün ortaya koyan arkadaşlarımızın birbirlerine tanınmalarına ve dışa açılmalarına ortam hazırlamak olduğunu daha önceki yarışmaları düzenlerken de belirtmiştik."

Bir Yürekten.
Bir Yaşamdan
ŞÜKRAN KURDAKUL
KARACAN YAYINLARI
Bütün Kitapçılarda

maları yapıldı. Yerli geleneksel üslupların başarılı uygulamaları yanında bütün bunlar da tiyatroyun işlevine, seyirciye, gelişmeye çok şey kattılar. Bizim "revü" tercihimiz bu çerçevede içinde biraz yeni sayılabilir belki. Ama özün gerektirdiği biçimi arama çabası olarak hiç de yeni değil. Kaldı ki revü de belli bir kalıp değil za-

ten. Sözlük tanımlarına bile baksak birbirini tutmuyor. Brockhaus 1926: "En yakın geçmişin olaylarına taşlamacı bakışlar getiren tantanalı, zengin, gösterişli tiyatro oyunları". Musiklexikon (DAC): "Sahne gösterisi; aktüel dans biçimlerinin kullanılması ile serbestçe ardarda dizilen, çoğu kez şöylece dokunulan bir çer-

çeve aksiyonla birbirine bağlanan sahneler.. Biraz bale ile operet arası Kabaretist katkıları olabilir." Dahası, Theater d.Zeit'da yazar Elke Tasche (1979/1) "Frech wie Oskar" adlı çağdaş bir revü uygulamasının değişik tiyatrolardaki oynanışını yazarken bu tanımların ardından şunu sormuş: "Ya İşçilerin kültür hareketi

boyunca gelişen 'politik revü' üslupları?". Görüldüğü gibi mesele salt "Broadway kültürü" meselesi olmadığı gibi, revü kızlarının boy, renk ve sayı kalıbı hiç değil. Eğer herşey böyle kalıpcı gözle bakılsaydı, örneğin Brecht modeli de ille şudur denseydi, çok beğenilen değişik Brecht uygulamalarına nasıl yaklaşırdı? Ya da, ka-

bare ille birbirinden tamamen kopuk güncel taşlama sahnelerinden ibaretir diyerek, gene çok beğenilen bir kabare uygulamasına sırt çevirmek mi gerekirdi? Elbette hayır. Aslan, doğru bir özün en geniş seyirciye, zevkle ve kalıcı etkiyle ulaştırılabilmesidir herhalde. "Küçük Adam Ne Oldu Sana" revüsüne de bu esaslardan yaklaşımağa çalıştık.

Bir Fabl

Barış İstemeyen Kartal

İleş yeri gibiymiş ülke.
İsteyen istediğini,
İsteddiği gibi yiyormuş.
Herşey güçlüden yanaymış,
Doğada ve ülkede.
Yasaları koyan da güçlümüş,
Hakları yiyen de...

Bu ülkenin bir dağ başında,
Küçük bir okul varmış.
Küçükler okulu imiş bu okul.
Küçük kuşlar okulu.
Bu kuşları eğiten - öğretene,
Bir öğretmen varmış okulda.
Küçük kuşlara gerçeği öğretene,
O dağdan o dağa atılmış,
Gagalıymış ve gagalan bir öğretmene.

Bir gün o dağların kartalı,
Denetlemek için gelmiş,
Küçük kuşlar okuluna.
Sorular sormuş kuşlara.
Beğenmemiş düşüncelerini kuşların.
'Ne demek; şahinlerin gagasındaki kan?'
Demiş.
Bakmış çantalarına, dolaplarına.
Her taraf kitap dolu.
Bağırarak:
"Girmeyecek bu okula,
Bir daha kitap!
Hele hele, ne bu,
Yarasaları anlatan kitaplar?"

Sonra gözü ilişmiş,
Duvara çiçeklerle yazılı,
"Barış istiyoruz!" sözüne.
"Bu da ne?"
Diyerek yünümüş öğretmenin üzerine,
"Ne demek barış?"
Seni güvercin uşağı seni...
Gösteririm sana ben...
Sen Kafdağın ardındaki,
Dağın okuluna gitmeden,
Kalkacak bu çiçeklerle yazılmış,
Barış sözü.
Yerine yazılacak övmecilerle,
Sulh...
Böylece;
Ne istediğini anlayamayacak kuşlar."

DURMUŞ MERT

Karikatür: ÜMİT KARTOĞLU

"SANAT-KOOP ORTAKLAŞA" Kültür, Sanat Dergisi Nisan 1982'de Çıkıyor!

Merkezi İzmir'de bulunan SANAT-KOOP (S.S. İzmir Kültür ve Sanat Çahşanları Üretim, Temin ve Dağıtım Kooperatifi) Nisan 1982'den başlayarak bir kültür ve sanat dergisi çıkacaktır. Derginin toplumcu gerçekçi bir dünya görüşü doğrultusunda hazırlanacağını belirten kooperatif yetkilileri, sanatın her dalında ürünlerin dergide yer alacağını söylediler.

Derginin yıllık aboneli: 1200 TL. Yazışma Adresi: Akdeniz Cad. Akdeniz İşhanı. 709 İzmir.

Çocuk Diliyle

★ ★

O koca adamı hapse attılar.
Suç işlemiş.
Babam da beni odaya kitledi
"sen suç işledin, hapissin" dedi.
Ben odada ne düşünürüm,
o koca adam hücrede ne düşünür,
cevap ver babacığın.

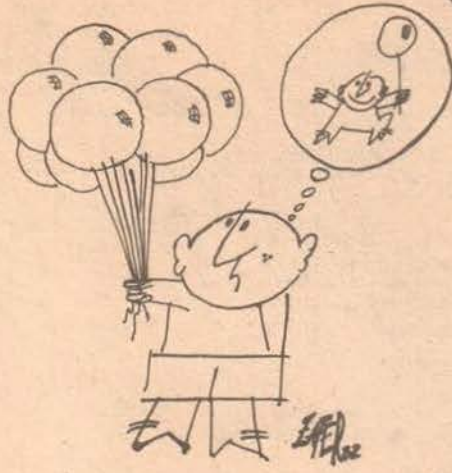
★ ★

Sen yoksun artık baba.
Annem hasta
kardeşim ikisinde.
Bense dokuz yaşındayım.
Birşey daha yok babacığın,
birşey daha yok.
Düşünüyorum
bulamıyorum...

★ ★

Büyük balık küçük balığı yutarmış...
O koca adamlar bizleri yutuyor
onları kim yutacak?

ÖMER SÜHEYL

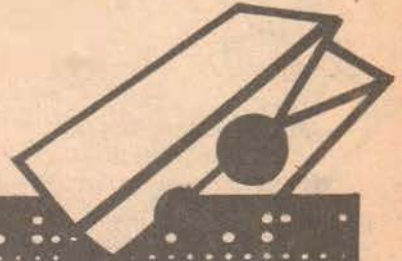
Karikatür: ZAFER TENGERSİZ

Sen Yoktun

tanımsız bir istekti
seni kucaklamak
susukluğumu sorma
bir istekti
sıcaklığım duymak
gittiğin akşam
sana değip değip yandım
sen yoksun
susukluğumu sorma
sen yoksun
sensiz herşey yan güzeldi
kaybırdığım iskele
lodoslu 8,15 vapuru

beklediğim duraklar
ve imiş binışlerinde otobüslerin
sen yoksun
susukluğumu sorma
sen yoksun
ve sensiz geride kalan
yitik gibi bir garip insan
susukluğumu sorma
sen yoksun...

KEMAL ÇAĞIN

YARIN'dan okurlarına

• "... Yarın 7. sayısına kadar sanat ve edebiyata sayfalarının önemli bir bölümünü ayırmış bunun dışında ise yalnızca gençliğin cinsel sorunlarıyla ilgili yazılar yayınlamıştır. Derginin bu konuyu ele almasının, gençliğin yaşantısındaki önemli bir sorunla ilgili boşluğu doldurmayı amaçladığını düşündük ve çok olumlu karşıladık. Konuyu işleyen tüm yazıları değerlendirdiğimizde soruna bireyci bir açıdan yaklaşıldığını sezdik... Oysa bizce gençliğin cinsel sorunlarının kaynağı toplumsal yapıdır. Örneğin genç bir ailede eşler arasında eşitlik sağlanmaması, kadının erkekten daha alçak bir statüde değerlendirildiği bir toplumda kadının ezilmesine bir çözüm müdür?.. Gençliğin cinsel sorunlarının çözümünü toplumsal kurtuluşa erteliyor değiliz. Yalnızca gençliğin cinsel sorununun ve çözümünün dahi toplumsal savaşımdan ayıramayacağını vurgulamak istedik... Burada Yarın için oldukça önemli gördüğümüz bir noktaya daha değinmek istiyoruz. Yarın gençliğin cinsel sorunlarına eğilerek yalnızca sanat ve edebiyat dergisi olmadığını göstermiştir. Ama gençliğin cinsel sorunları dışında da oldukça çok sorunu vardır. Örneğin, 'işsizlik', 'eğitim', 'sosyal haklar' vb..." H. UYGAR / Ankara

• Arkadaşımız da bilecektir ki, cinsellik "aydınlarımız" arasında bile daha doğru yaklaşamayan bir sorun olarak duruyor. "Cinsellik" ya da "kadın" vb. konularda düzenlenen panellerde, açık oturumlarda yapılan tartışmaların düzeyizliği apaçık. Hele iş bu konularda yazmaya gelince, "aydınlarımız"ın elleri ayakları iyice dolaşıyor. Yarın'ın cinselliğe yürekli yaklaşımı değerlendirilirken, bu hastalıklı, cehalet ortamını da görmek zorundayız. Evet, Yarın cinselliğe yürekli, salt kendi çabasıyla yaklaşmaya çalışıyor. Yürekliği, şimdiye dek Yarın niteliğindeki der-

karikatür notları...

Dergimizin bu köşesini, sanatın en ele avuca sığmaz dalına, karikatüre ayırıyoruz. Bu köşe genç karikatürcülerin sanat köşesi. Bu sayımızdan başlayarak, bu köşede karikatür notlarımızı yayımlayacağız.

Karikatür notları'nda, karikatür sanatına ilişkin her türlü sorun konuk olabilecek. İkinci genç karikatürcülerini doğrudan ilgilendiren sorunlar üstünde duracağız. Değişlikler, özellikle. Sonra gittikçe genişleyecek yurtdışımız alan. Karikatürümüzün daha olusturulamamış ilkelerinin oluşmasında karikatür notları'nın da bir katkısı olur belki.

Karikatür notları'nın konuklarına ev sahipliğini tabii ki genç karikatürcülerin yüreği ve çizgisi yapacaktır. Genç karikatürcü arkadaşları bize yazın, yazışalım. Adresimiz: Karikatür Notları, P.K.: 723, Kızılay-Ankara.

1/ ilk üç koşul

Karikatürcü olmanın ilk üç koşulunu sayın denildiğinde, şu sırayı yeğlemek en doğrusu olur: Karikatürü çok sevmek, çok çizmek, çok izlemek! Yan son üç koşulu? Yeri gelmişken onları da sıralayıp geçelim: Karikatürü çok izlemek, çok çizmek, çok sevmek.

Sözü açtığımız yerden sürdüreceğiz ama, son koşuldan başlayarak:

2/ çok izlemek

Karikatür çizmeye, şu soruyu kendimize döndürerek kalkışalım: Karikatür çizmeye başlıyorum ama, ülkemiz ve dünya karikatürünün başlıca

ustalarını tanıyor muyum? Onların ustalıklarını nasıl oluşturduğunu, çizgi üsluplarını ve espiye (çeriğe) yaklaşım biçimlerini biliyor muyum?

3/ karikatürümüzün klasikleri

Karikatürümüzün 10 doruk noktasını saptamak gerektiğinde, şu adları açık seçik görebilmeliyiz: Cem (1882-1950), Cemal Nadir (1902-1947), Şadi Dinççağ (1919), Turhan Selçuk (1922), Ali Ulvi (1926), Ferruh Doğan (1932), Tonguç Yaşar (1932), Yalçın Çetin (1934-1977), Oğuz Aral (1936), Tan Oral (1937).

Bu ustalarımızı geleceğe taşıyacak olan başyapıtlarını ise şöyle saptayabiliriz: Cem Dergisi (Cem), Amcabey Dergisi (Cemal Nadir), Karikatürler (Şadi Dinççağ), Söz Çizginin (Turhan Selçuk), Cumhuriyet gazetesinde sürdürdüğü günlük karikatürler dizisi (Ali Ulvi), Çizgili Dünya ve Sergi (Ferruh Doğan), Sülünâme (Tonguç Yaşar), Vatan Millet Sakarya ve Dosya (Yalçın Çetin), Ant Dergisinde çizdikleri ve Avanak Avni (Oğuz Aral), Büyük Türkiye (Tan Oral).

Bunlar karikatürümüzün klasikleri. Edinmek, izlemek, tanımak zorundayız onları. Bir bölümünü bugün de kitapçılarda bulma olanağı var. Ama bir bölümüyle genç karikatürcülerin pek çoğunun karşılaşması hemen hemen olanaksız. Cem'i, Cemal Nadir'i "Milli Kütüphane" dışında izleyebilmenin olanağı neredeyse yok. Turhan Selçuk'un toplu karikatürlerinin yer aldığı Söz Çizginin albümünün fiyatı ise 3500 lira. Pek çoğumuzun edinme olanağı neredeyse yok... Neyse ki, geriye kalanlarını kitapçılarda bulma olanağı hâlâ yokolmadı. Hiç yoksa onları bir an önce edineyim, karikatürümüzün ustalarını izleyelim, onların üsluplarını, tekniklerini, mizah dünyalarını kavrıyalım

Hakan Eken

HAKAN EKEN

• ELEŞTİRİ ÇABALARI

Levent Efe, Ali Firuz, Yankı Yazgan

Hakan Eken'in karikatürü.

Bir karikatürün çok yapılması, işlediği konunun yine ele alınması demek değildir. Ele almada önemli olan yeniden üretim biçimidir.

Bu karikatür; belki benzer imgelerin yaygınlığı nedeniyle çok yapılmış hissi uyandırıyor da, bizi etkiledi. Bir burukluk kapladı içimizi.

Düşündük.

Liseyi. Üniversite giriş sınavını. Özellikle bu yıl ki varsayılan (parası olabilenin okuması örneğin; ya çalışmak, ya okumak örneğin v.b.) üniversite eğitimi zorluklarını.

Kimler girebiliyordu üniversiteye? Çalışmak yeterli mi sınav için? Hadi üniversiteyi kazandık diyelim; ekonomik krizimizi nasıl çözecektik?

Düşündükçe acı acı gülümsedik. Hele üniversiteyi isteyip de, girememişsek, bu yıl da pek umudumuz yoksa boynumuzu büküktük. Umarsızlık kapladı her yanımızı.

Duyarlı olmamızı sağlamıştı karikatür. Peki ama ayağımıza bağlanan güllerden kurtulsak, n'olacaktı. Acımız, boğazlanmamız sürece miydi? Boynumuzdaki ipten kurtulma yolu yok muydu?

Bir konuda çok karikatür yapılmış olabilir. Aynı öz yeniden işlenebilir. Ancak çizer "hapçı" olmayı bırakmayıp, kendinden öncekilerden elde ettiği birikimleri kendi siizgicinden geçirmedikçe, yeniden üretimi ve gelecekteki ürünleri "çok yapılmış" damgası yiyecektir. İzleyicilerin alıştığı bir ürün olduğundan bir kenara atılabilecektir.

Bir ürün biçim ve özüyle değerlendirilir, öz kadar, biçim de birikim ister. Bu ikili ayrılmaz. Herhangi birinin çok öne çıkması, birşeyleri eksik bırakır.

Hakan Eken'in biçime önem vermesi gerekir kanısındayız. İpin adamın boynunda duruşu bozuk. Ayağında bu kadar ağırlık olan adam bütün ağırlığıyla ipi çeker. Oysa karikatürde bir hareketlilik yenine durağanlık (gerçekdışılık) görüyoruz.

Hakan Eken'in yeni ürünlerini bekliyoruz.

gilerde et atılmamış bir soruna yunus yuymaktan rotasyonist dadır. Yarın'da yeralan yazılar bu konuda söylenebilecek doğruları sıralamayı amaçlamıyor. Yazılmayanlar yazılırken eksikler de olacaktır, yanlışlar da. Bu yazıların asıl amacı da, Yarın'ın, kendince bir tartışma çerçevesi oluşturabilmesidir. Okurlarımızın çok olumlu tepkisi de, bu amacımıza çok yaklaştığımızı, doğru yolda olduğumuzu gösteriyor. Cinsel sorunların çözümü, elbette toplumsal savaşmanın bir sorunudur ama, Yarın bu alçakgönüllü çabası içinde, genç insanların düşüncelerini yenileyip değiştirirken, bir yığın sözde aydının da saplantılarını deşmeye çalışıyor... İşsizlik vb. sorunlara gelince, Yarın bir kültür dergisi olarak bu sorunlar üstünde de durmayı düşünmektedir. Bu sayımızda yeralan yazıların da bu tutumumuzu örneklediğini düşünüyoruz.

• "Yarın'ın yeni biçimi bizleri oldukça şaşırttı. Yeniliklerle çıkacak sayıyı merakla bekliyorduk. Gerçekten de yepyeni bir Yarın'la karşılaştık. Ama boyutlarının büyük olması her bakımdan güçlük çıkartıyor. Taşınması, saklanması güç. Eski boyutlarına yeniden dönülmesi düşünülüyor mu acaba?.." RİFAT UZUN / Adana

• Yarın her sayısında okurlarının karşısına yeniliklerle çıkmayı bir tutum olarak seçmiştir. İlk yarıyılmızı doldurup ikinci yarıyılmıza başlarken, yeniliklerde de bir sıçrama yapma gereksinimi duyduk. Bu sıçramanın bir yanı biçimsel değişikliklerdi. Dergimizin boyutlarını büyüterek, sayfa düzenindeki olanaklarımızı genişlettik, daha canlı ve hareketli bir gençlik dergisi oluşturmayı başardık. Yarın, albenisiyle, elde taşınamama, kitaplığa sığamama gibi gerekçeleri çok geçmeden anlamsızlaştıracaktır.

Fotoğraf: ALİ BAYDAS

Devlet Tiyatrolarından Ayrılanlar, Emekli Olanlar...

Mart ayı başında Devlet Tiyatrosundan üç sanatçı emekliye ayrıldı: Ergün Uçucu, Ferdi Merter ve Alp Öyken. Sanatçılar kendileri ile yapılan konuşmalarda, 42-43 yaşlarında olduklarını, bir tiyatro sanatçısı için deneylerin olgunlaştığı, en verimli bir çağda bulunduklarını söylediler. Ancak, bu verimli çağlarında neden emekli olmak istedikleri konusunda kimselerin kendilerine soru sormadığını, bunun yerine emekliliklerin onaylandığını belirttiler. Sanatçının "emekli" olması, gerçekten garip bir kavram. Son aylarda Devlet Tiyatrolarından emekli olan, istifa eden ve re'sen emekliye ayrılmak zorunda bırakılan sanatçı sayısının gittikçe artması, bu sanat kuruluşunda huzurlu bir ortamın var olduğunun belirtisi midir acaba?

İstifalar: Mümtaz Sevinç, Zekai Müftüoğlu, Nur Subaşı, Tarık Ünlüoğlu, Tülay Ünlüoğlu, Nihat İleri, Derya Baykal.
Emekliler: Ertan Savaşçı, Ferdi Merter, Aclan Sayılğan, Alp Öyken, Adnan Başer, Ergün Uçucu, Kerim Afşar.

Resen emekli: Ziya Demirel.

Benim inancım daima o olmuştur ki, gerçek sanatçı gerçek bilim adamı gibi çeşitli araç ve yöntemler kullanarak gerçeği ve yaşadığı dünyanın anlamını araştırır. Yarattığı, daha doğrusu geri getirdikleri, bu araştırmalarının objektif sonuçlarıdır. Yeteneğin —isterseniz dehasının— ölçütü ise yaşam boyu süren bu araştırma yolculuğunda bulduğu zenginlik ve seçtiği sanat ortamında biçimlendirdiği bu zenginliğin etki derecesi olacaktır.
Paul STRAND

AMATÖRLER ve FOTOĞRAF

Aldıkları günlük harçlığın yarısını ay sonunda kart, film ve banyo alabilmek için biriktiren öğrenciler... Salonda kuracağı karanlık oda için misafirlerinin gitmesini bekleyen memurlar... Bulabildiği filmi, kartı, banyoyu kullanan bu nedenle de çok yanlış yapan, çok fire verenler... Göz yordamıyla iyiyi, güzeli arayan ve kendi kendilerini yetiştirenler... Sergileyebildikleri fotoğrafların başarısını satış sayılarında veya düzmece övgü yazılarında değil, izleyicilerde yaratıkları sevinç, heyecan ve umutla ölçenler... Deklanşöre her basışta geleceğe birşeyler bırakabilmenin heyecanını duyanlar... Bir derviş sabrı ve yetinirliği ile hiçbir karşılık ve çıkar beklemeden, objektiflerini konularına sevgiyle yöneltenler... İşte amatörler... Ve işte onların dev boyutlu sorunları... Gelişigüzel ithal edilip gene gelişigüzel fiyatlandırılan fotoğraf malzemeleri, başı bozuk bir piyasa. Hiçbir destek görmeyen çalışmalar, yaşama savaşımı veren amatör fotoğraf dernekleri.. Ve daha nice sayısız sorunlar, engeller...

Ancak bütün bu sorunlar ülkemizde bulunan gizli amatör potansiyelin yavaş da olsa ortaya çıkmasını engelliyemiyor. Amatör fotoğraf dernekleri iğneyle kuyu kazarcasına cefalı bir çalışmayı sürdürmektedirler. Neredeyse tüm gelirlerini kiralarnı ödeyebilmeye yönelten bu kuruluşlar, düzenledikleri kurslar ve toplantılarla fotoğraf eğitiminde bir boşluğu doldururlarken, yeni yeni yeteneklerin ortaya çıkmasına olanak sağlamaktadırlar. Amatörler, uluslararası yarışmalara bu demeklerin duyuru veya yardımlarıyla katılmaktadırlar. Özellikle son yıllarda alınan başarılar gerçekten göğüs kabartıcıdır. Geçen yıl İFSAK'ın düzenlediği İkinci Uluslararası İstanbul Fotoğraf Yarışması'na dünyanın dört bir yanındaki amatörlerin gösterdiği büyük ilgi, başarı ile gerçekleştirilen sergi ve saydam gösterileri göğsümüzü kabartan bir başka olaydır. Gerçekleştirdiği sergi, gösteri ve kurslarla AFSA'dan Ankara'dan, köylere kadar götürdüğü fotoğrafılarıyla Ali Hikmet Varlık Balıkesir'den, Lütfü Özgünay-

din Kemalije'den, Enver Özkahraman Hakkari'den, EFOT'lular Edirne'den, AFAD'lılar Adana'dan, AKÇE'liler Eskişehir'den, sayısız amatörler ülkerin dört bir yanından, yükselen bu fotoğraf potansiyeline katkıda bulundular. Bütün bu çalışmalar 1981'de amatör fotoğrafçıların ağırlığını kanıtladı. Bu noktada bir parantez açarak, amatör çabaları öteden beri küçümsemekte olan bazı "ustalar"ın bu başarılar karşısındaki tavrlarının ilginç olduğunu belirtmeliyiz. Ancak kim ne derse desin, hangi koşullar altında bu çalışmaların yapıldığı, gerçeği bile ülkemizdeki zengin potansiyelin ölçüsü olabilir. Bu potansiyelin durağanlıktan kurtarılması, filizlenip çiçeklenmesi için desteklenmesi, yöreklendirilmesi gereklidir.

İFSAK aracılığı ile 1979'da ülkemizde gerçekleştirilen Yugoslav Foto Klub Naiton-Maglay sergisi sırasında, her sanayi kuruluşunun bir fotoğraf kulübü olduğunu ve üye sayılarının oldukça kabarık bulunduğunu öğrenmiştik. Kulübü üyelerinin sergiledikleri fotoğrafların kaliteleri ise ulaşılan üstün düzeyi göstermekteydi. Uluslararası fotoğraf yarışmalarında başarı kazanan fotoğrafların, ülkeler açısından değerlendirilmeleriyle de benzer bir sonuç çıkarılabilmektedir. Amatör fotoğraf çalışmaları devletçe de desteklenen ülkelerde daha başarılı olmaktadır. Bu elbette ki beklenen bir sonuçtur, çünkü fotoğraf kişisel yetenek kadar eğitim ve parasal olanak sorunudur. Bir devlet desteğinin oldukça uzak bir olasılık olduğu ülkemizde, amatörlerin kendi aralarında birleşerek dernek ve klipler kurmaları, ve daha üst düzeyde bir federasyonu oluşturmaları bugün de geçerliliğini koruyan bir çözüm yoludur.

Konularına sevgiyle yaklaşan, türlü olanaksızlıklar içinde, karşılığında hiçbirşey beklemeden fotoğraf üreten ülkemiz amatörleri elbette önlerindeki sorunları el birliği ile aşmayı başaracak, gerek nicelik gerekse nitelik olarak daha ileri noktalara varacaklardır.

• kemal cengizkan

SONGÜL ÖZTÜRK

SONGÜL ÖZTÜRK'ün bu başarılı portre çalışması, bir küçük kızın sevinçli ve heyecanlı anılatıyor. Ancak fotoğrafçı, küçük kızın yüz ifadesiyle yetinmeyerek çerçevesinin içine aldığı

şı arka plandaki yarı belirgin figür ile fotoğrafa duygusal bir boyut ve derinlik getirmiştir. Böylece yüzeysel ve kabaca saptamacı bir yaklaşımdan uzaklaşarak anlatımı güçlü ve çok boyutlu bir fotoğraf elde

etmiştir. Yaşanılan çevre fotoğraf içinde doğrudan yer almaya bile, konunun başarılı anlatımı nedeniyle bu çevre de aktarılmaktadır. Başarı: İçerik ve kompozisyona karşın teknik yönden bazı eksiklikleri

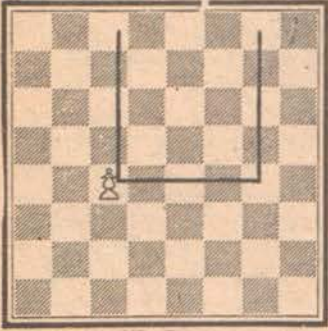
belirtmek gereklidir. Fotoğraf üzerindeki çizgi ve noktalar rahatsız edicidir. Baskı daha seçik olarak yapılabilir, daha ince gren yapısında film ve film banyosu kullanılması daha iyi bir sonuç verebilirdi.

OYUN SONLARI:

Siyah Şaha Karşı Şah ve Piyon

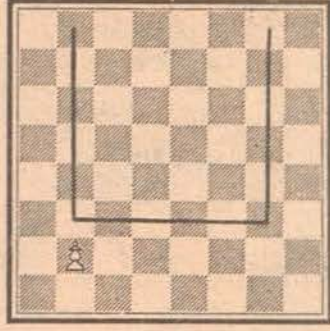
Burada sorun piyonun vezir çıkıp çıkamayacağıdır. Doğaldır ki siyah Şah piyona yetişemezse, beyaz kazanacaktır. Şimdi size kare kuralını öğretiyoruz: Hamle beyazdaysa, piyondan sekizinci yataya kadar olan kare sayısını kenar alarak büyük kare oluşturun (Şekil 1'e bakınız)

(Şekil 1)

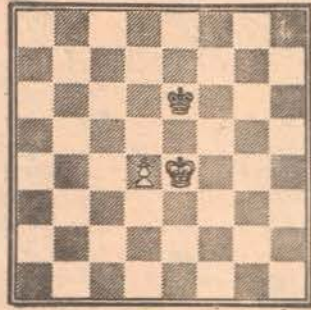
eğer siyah Şah bu karenin içindeyse, oyun berabere biter. Dışındaysa beyaz kazanır. (Piyon ikinci yatayda ise, büyük kare üçüncü yataydan başlamalıdır.) Hamle siyahtaysa, eğer siyah Şah yapacağı hamle ile karenin

içine girebilirse beraberlik sağlar, giremezse beyaz kazanır (Şekil 2'ye bakınız)

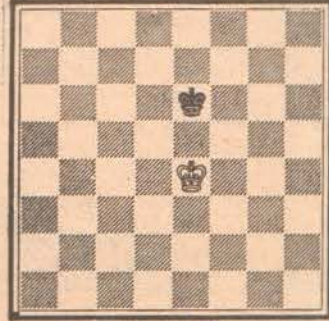
(Şekil 2)

Şimdi şekil 3'e bakınız. Bu daima berabere biter. Çünkü siyah isterse opozisyonu sürekli elinde tutabilir.

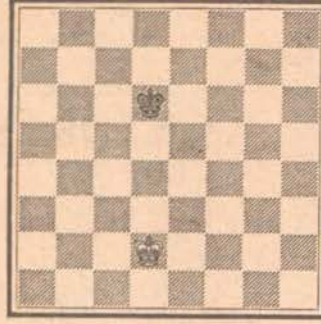
(Şekil 3)

Şimdi size opozisyonu açıklayalım:

(Şekil 4)

Şekil 4'de siyah ve beyaz Şah aynı dikeyde, aralarında bir kare bulunur durumdadır. Bu durumda kim Şahını ilk oynarsa, ona opozisyonu kaybetti denir.

(Şekil 5)

Şekil 5'de uzak opozisyon görülmektedir. İki Şah aynı dikeyde, fakat aralarında 3 kare vardır. Bu durumda da ilk oynayan Şah opozisyonu kaybeder.

Şekil 3'de siyah isterse opozisyonu asla kaybetmez demiştik. Şimdi bunu görelim:

1. d5 + ♔d6, 2. ♔d4 ♔d7, 3. ♔e5 ♔e7, 4. d6 + ♔d7, 5. ♔d5 ♔d8 ! (zorunlu) 6. ♔e6 ♔e8, 7. d7 + ♔d8, 8. ♔d6 PAT

Görülüyor ki, siyah Şah asla çapraz gitmeyip, dikine geri gider ve opozisyonu eline tutarsa daima berabere kalır. Bunun aksini yaparsa beyaz Vezir çıkar. Örneğin;

5. ... ♔e8 ?? (Şah dikine geri gideceğine çapraz hareket etmiştir.)

6. ♔e6 ♔d8, 7. d7 ♔c7, 8. ♔e7 ve beyaz vezir çıkar

PROBLEM: 2

İki hamlede mat

GEÇEN AYKI PROBLEMİN YANITI:

1. Ah6

Siyah Şah için, Atı almaktan başka yapacak hamle yoktur.

1. ... ♔x A

2. Kh8 ++

YARIN GENÇLİK ÖDÜLLERİ '82
ye Özel Ödüllerle Katılan,
Omuz Veren Kuruluşlara
Teşekkür Eder

"Yarın Gençlik Ödülleri '82"ye katılma süresi sona erdi. Dergimizin düzenlediği bu ödüller, sanat ve edebiyat ortamımızda saygınlığını giderek yitiren ödüllere karşı, doğru bir seçenek oluşturmayı amaçlıyordu. "Yarın Gençlik Ödülleri", her yıl değişik sanat dallarında yinelenerek, giderek kurumlaşacaktır. İlk oluşu nedeniyle, belki amaçlarımızın tümüne ulaşamayacağımız ama, getirdiğimiz 'Özel Ödül' anlayışıyla, ödül kurumunu canlandırıp yeniden anlamlı kılacak bir çabayı başarıyla gerçekleştirdiğimize inanıyoruz.

"Yarın Gençlik Ödülleri '82"ye Özel Ödül ile katılıp omuz veren kuruluşlara bakıldığında görülecektir ki, Yarın, ülkemizin en saygın, en seçkin kuruluşlarını, sanat merkezlerini, yazarlar kooperatiflerinin tümünü, kardeş yayın organlarının desteğini yanında bulmuştur. Bu, sanat ve edebiyatımızda gerçekleşen çok anlamlı bir sonuçtur. Çoktandır gerçekleşemeyen, umut ışıklarını çoğaltan bir yan yana gelişir.

KARİKATUR Özel Ödülleri:

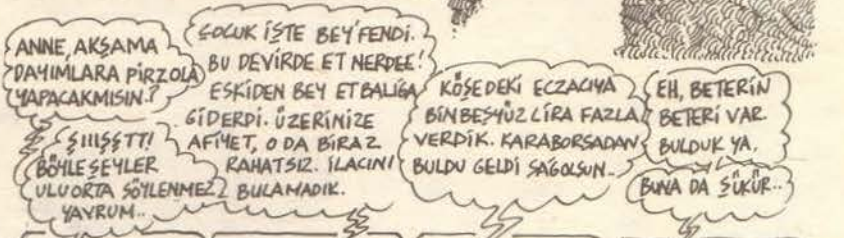
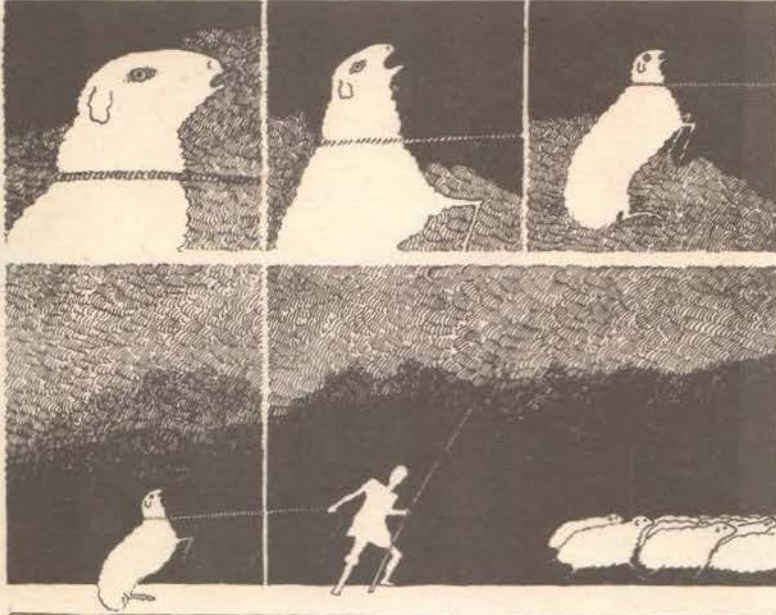
ÇAĞDAŞ GAZETECİLER DERNEĞİ
AFSAD
BİLİM VE SANAT DERGİSİ
TORKİVE VAZILARI DERGİSİ
SOREÇ DERGİSİ
TORK HABERLER AJANSI SANAT SERVİSİ
TOPLUM YAYINEVİ
YENİ GON GAZETESİ
SANAT-KOOP İZMİR ORETİM TEMİN VE DAĞITIM KOOPERATİFİ
ORTAKLAŞA DERGİSİ
METİS YAYINEVİ
BOKAK

Yarın, "Gençlik Ödülleri '82"ye Özel Ödül ile katılan ve yanda adları bulunan kuruluşların tümüne, okurları önünde teşekkür eder, bu örnek dayanışmanın gereklerini yerine getirmek için hiçbir çabadan kaçınmayacağını belirtir.

ELEŞTİRLİ Özel Ödülleri

ÇAĞDAŞ GAZETECİLER DERNEĞİ
ANKARA SANAT TİYATROSU
DAYANIŞMA YAYIN ORETİM KOOPERATİFİ
AYKO ANKARA YAYIN ORETİM KOOPERATİFİ
AFSAD
BİLİM VE SANAT DERGİSİ
SOREÇ DERGİSİ
TORK HABERLER AJANSI SANAT SERVİSİ
YENİ TORKO ŞİİR YAYINLARI
TOPLUM YAYINEVİ
YENİ GON GAZETESİ
DÖNEMEÇ
YENİ OLGU
VAZKO YAZARLAR VE ÇEVİRMENLER YAYIN ORETİM KOOPERATİFİ
SANAT-KOOP İZMİR ORETİM TEMİN VE DAĞITIM KOOPERATİFİ
ORTAKLAŞA DERGİSİ
METİS
BOKAK

KOYUN... Beysun Gökçin

YALIN

HERŞEY
ÇOCUKLAR
İÇİN!

